

”Buffalo Bill and his Wild West Show”

William F. ”Buffalo Bill” Codyn ja hänen Villin lännen show’nsa
julkisuuskuvat yhdysvaltalaisessa aikalaislehdissä vuosina 1883–1913

Vilja Juvonen-Saukko

Pro gradu -tutkielma

Yleinen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden
tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2016

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

JUVONEN-SAUKKO, VILJA: ”*Buffalo Bill and his Wild West Show*”. William F. ”Buffalo Bill” Codyn ja hänen Villin lännen show’nsa julkisuuskuva yhdysvaltalaisessa aikalaislehdistössä vuosina 1883–1913.

Pro gradu -tutkielma, 90 s.

Yleinen historia

Huhtikuu 2016

Tässä tutkielmassa tutkin yhdysvaltalaisen aikalaislehdistön lukijoilleen välittämää julkisuuskuvaa Buffalo Billistä ja hänen Villin lännen show’staan sen toiminnan aikana 1883–1913. Primääriaineistona käytän The New York Timesiä, mutta lisäksi hyödynnän myös pienempiä paikallislehtiä täydentämään kuvaa.

William F. ”Buffalo Bill” Cody on yksi Villin lännen tunnetuimmista hahmoista ja hänen suurin saavutuksensa oli sen legendojen tekeminen tutuksi maailmanlaajuiselle yleisölle. Villin lännen show’n ohjelma koostui viidestä pääteemasta: ratsastustaidoista, ampumataidoista, eläinnäytöksistä, näytelmistä sekä tasankointiaanien ja valkoisten välisistä konflikteista. Tutkitulla ajanjaksolla aikalaislehdistön kuvaukset osoittautuivat hyvin myönteisiksi show’ta kohtaan ja kilpailijoista huolimatta se oli The New York Timesin mukaan ”*the only and original Wild West*”.

Show’ta mainostettiin koko perheelle sopivana ja sen esityksissä vieraili vuosien aikana miljoonia katsojia. Ohjelman kantavana ideana oli kuitenkin väkivallan välttämättömyys lännen valloittamisessa. Samalla show’hun kuuluneet intiaanit esiteltiin arenalla ja lehdistössä hyvin stereotyyppisinä vihollisina, maalattuina ja verenhimoisina. Lehdistö, joka välitti lukijoilleen varsin intensiivisiä kuvauksia tapahtumista showareenalla, huolestui esityksien vaikutuksista lapsiin ja nuoriin.

Buffalo Billin yhteistyökumppanit rakensivat hänelle sankarillisen imagon viihderomaanien ja show’n avulla. Riitaisan avioeroprosessin myötä ennen niin hyvä julkisuuskuva lehdistössä alkoi murentua, kun naisseikkailut ja muut salaisuudet tulivat päivänvaloon. Suurista tuloista huolimatta Buffalo Billillä oli vaikeuksia hallita talouttaan anteliaisuutensa ja huonojen sijoitusten vuoksi. Iän karttuessa ja terveyden heikentyessä hänen roolinsa show’ssa väheni, minkä seurauksena myös median kiinnostus alkoi hiipua.

Villin lännen show ajautui konkurssiin vuonna 1913, mutta sitä ennen se kiersi lukuisat kaupungit Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa. Aikalaislehdistön mukaan Buffalo Bill ja show olivat tehneet suuren vaikutuksen Yhdysvaltojen entiseen siirtomaaisäntään Britanniaan ja seuraava askel on vertailla näiden kahden maan lehdistön suhtautumista esitykseen.

Asiasanat: Yhdysvallat, Villi länsi, Buffalo Bill, Annie Oakley, Istuva Härkä, intiaani-päälliköt, intiaanit, karjapaimenet, lehdistö, New York Times, mytologia, sirkus, Villin lännen show, populaarikulttuuri, viihdeteollisuus

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Rajaseudun kaupallistaminen.....	1
1.2	Tutkimustilanne.....	3
1.3	Tutkimuskysymykset.....	5
1.4	Lähteet.....	6
1.5	Käsitteet.....	9
2	Amerikan rajaseutu ja William F. ”Buffalo Bill” Cody.....	12
2.1	Lännen asuttaminen ja rajaseudun katoaminen.....	12
2.2	Nuori William F. Cody.....	14
2.3	Billin teatteriura ja Villin lännen show’n syntyminen.....	16
3	Villin lännen show lehdistön artikkelien valossa.....	19
3.1	Eesitykset ja niiden tähdet.....	19
3.2	Lehdistö stereotyyppien vahvistajana.....	33
3.3	Show’n menestyksen haittavaikutukset.....	41
4	Buffalo Billin julkisuuskuva aikalaislehdissä.....	52
4.1	Buffalo Bill showmiehenä ja työnantajana.....	52
4.2	Naisseikkailut ja riitaisa avioero.....	62
4.3	Suuria sijoituksia ja taloudellisia tappioita.....	68
5	Lopuksi.....	77
	Lähteet.....	84

1 Johdanto

1.1 Rajaseudun kaupallistaminen

Yhdysvaltalaisessa perinteessä tärkeällä sijalla ovat maan kokemukset, eivät niinkään sen kansalaisten kokemukset, vaikka mytologia on nostanut esiin koko joukon yksittäisiä sankareita. Villi länsi eli rajaseutu oli osa yhdysvaltalaista historiaa aina 1800-luvun lopulle saakka ja sillä, kuten esimerkiksi vapaussodalla¹ ja lipulla, on vahva asema yhdysvaltalaisessa mytologiassa.² Rajaseutu on kiehtonut ihmisiä sen asuttamisesta lähtien ja sitä alettiin pian hyödyntää 1800-luvun kirjallisuudessa, teatterissa ja muussa viihdeteollisuudessa. Myytit ja tarut lännestä loivat joukon sirkuksen kaltaisia yrityksiä, jotka 1800-luvulla kiersivät Yhdysvalloissa ja Euroopassa esittelemässä elämää niin kutsutussa Villin lännen show. Näistä suurin ja tunnetuin oli William F. ”Buffalo Bill” Codyn luotsaama Villin lännen show, josta tuli yksi menestyneimmistä yrityksistä viihdealalla ja tärkeä kaupallinen koneisto rajaseudun myytin välittäjänä.³

Show oli Buffalo Billin ja tarkkuusampuja tohtori William Frank Carverin yhteistyön tulos ja se avattiin 19. toukokuuta 1883 Omahassa, Nebraskan osavaltiossa.⁴ Billin ja Carverin tiet erosivat kuitenkin jo ensimmäisen kauden jälkeen yrityksen kariuduttua ja Bill sai uudeksi liikekumppanikseen terävän liikemiehen Nate Salsburyn, joka teki Villin lännen show’sta menestyksen.⁵ Esityksessä saattoi olla kerralla jopa 250 esiintyjää ja se kiersi Yhdysvalloissa monet paikkakunnat, joihin pystyi matkustamaan junalla. Buffalo Bill toi Villin lännen show’n myös Eurooppaan, jossa se esiintyi yli 400 kaupungissa ja esitys onkin hyvä esimerkki siitä mitä nykyään kutsutaan massakulttuuriksi.⁶

Esityksen aikana yleisö sai aina vastinetta rahoilleen, sillä show’n seurueeseen kuului muun muassa iso joukko intiaaneja, karjapaimenia, tarkkuusampujia sekä erilaisia eläimiä, kuten hirviä ja biisoneita. Esityksissä nähtiin rodeota, taitoammuntaa ja näytelmiä lännen historiallisista tapahtumista. Tämän kaltaisilla esityksillä olikin merkittävä vaiku-

¹ Amerikan vapaussodassa Pohjois-Amerikan kolmetoista siirtokuntaa itsenäistyivät brittiläisestä imperiumista. Sota käytiin vuosina 1775–1783. Yhdysvallat oli ensimmäinen, joka taisteli menestyksekkäästi siirtomaaisäntiään vastaan, minkä vuoksi siitä tuli pitkäksi aikaa vapauden puolesta taistelevien kansojen ihanne. HENRIKSSON 1990,14; *American Revolutionary War (1775–1783)*, elektr. American Revolutionary War.

² HENRIKSSON 1990, 12–14.

³ SLOTKIN 1998, 66, 87; DAVIS & ROSA 1996, 170; ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162.

⁴ FEES, elektr. W.F. Carver oli ammatiltaan hammaslääkäri eli tästä syystä nimitys ”tohtori”, mutta hän oli myös hyvä tarkkuusampuja. WEYBRIGHT & SELL 1956, 127.

⁵ DAVIS & ROSA 1996, 171.

⁶ *Arkistojen salat* 18.5.2012.

tus yleiseen käsitykseen Amerikasta ja siirtolaisuudesta. Yleisö, lehdistö ja aikalaikirjailijat, kuten Mark Twain, ylistivät show'ta ja pelkästään Yhdysvalloissa se keräsi miljoonia katsojia ja 1800-luvun loppuun mennessä Buffalo Bill oli yksi maailman tunnetuimmista miehistä.⁷ Vaikka Buffalo Bill oli pitkällä urallaan luonut mainetta muun muassa taitavana maasto-oppaana sekä biisonin metsästäjänä, oli hänen suurin saavutuksensa kuitenkin Villin lännen legendojen tekeminen tutuksi maailmanlaajuiselle yleisölle.⁸

Uusi Villin lännen elämää esittelevä show ja sen keulahahmot, kuten Annie Oakley, herättivät jo varhain lehdistön mielenkiinnon ja yrityksen tapahtumia seurattiin myötä- ja vastoin käymisissä. Amerikassa yhä suurempi lukijakunta pääsi tietoisuuteen maailman tapahtumista, kun lehdistö vapautui valtiollan alta vuoteen 1835 mennessä, johtaen alan nopeaan kasvuun. Kiristynyt kilpailu laski lehtien hintaa, jopa yhteen penniin ja nosti samalla lukijoiden määrää. Kasvanut rautatieverkko ja lennätinlinjojen veto mahdollistivat seuraavilla vuosikymmenillä tuoreiden uutisten saamisen entistä nopeammin.⁹ Tutkimukseni tarkoituksena onkin tarkastella sitä kuvaa, jonka yhdysvaltalainen sanomalehdistö välitti Villin lännen show'sta ja Buffalo Billistä lukijoilleen.

Vaikka yritys menestyi hyvin, se ei kuitenkaan onnistunut pysymään kehityksen mukana. Vuonna 1903 ilmestyi elokuva ”*The Great Train Robbery*”, jota pidetään historian ensimmäisenä lännenelokuvana. Elokuvien tulon myötä suuri yleisö ymmärsi, että ne tarjosivat enemmän jännitystä kuin reaaliaikaiset ulkoilmaesitykset. Uusi viihdemuoto oli syntynyt eikä kestänyt kauaa kunnes elokuva sai vankan aseman vapaa-ajan viihteenä. Kehitys huolestutti Buffalo Billiä, minkä seurauksena myös hän pyrki valkokankaalle, mutta huonolla menestyksellä. Hän oli pudonnut auttamattomasti kehityksen kyydistä.¹⁰

Vuonna 1913 Villin lännen show ajautui lopulta konkurssiin ja koko organisaatio myytiin. Buffalo Bill oli tuolloin jo vanha mies, jota rasittivat niin ikä kuin kasvanut kilpailu, taloudellinen ahdinko ja vaikea avioliitto, joka Billin pitkien poissaolojen vuoksi oli joutunut koetukselle. Velkaantunut Buffalo Bill jatkoi esiintymistä muissa vastaavissa ryh-

⁷ SLOTKIN 1998, 66–67; DI CERTO 2002, 159; ENSS 2010, v–vi; ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162.

⁸ MANCINI 1992, 28; DAVIS & ROSA 1996, 168.

⁹ CURTIS 2013, elektr. Rehellisyys ei kuitenkaan ollut aina rajaseudun journalistien tavaramerkki, vaan he julkaisivat sitä minkä tiesivät lukijoitaan kiinnostavan. Lukijat nauttivat jo tuolloin skandaaleista ja huumorista. Faktoihin perustuvat uutiset pyrittiin erittelemään niin, että lukijat saattoivat erottaa ne fiktiosta. BROWN 1994, 159–160.

¹⁰ *Arkistojen salat* 18.5.2012.

missä mutta hänen suuruuden aikansa oli ohi ja alkuperäinen Villin lännen show historiaa.¹¹ Buffalo Billin onnistui kuitenkin elävöittää rajaseudun myytit, jotka olivat syntyneet jo Daniel Boonen ja Davy Crockettin toimesta, ja välittää ne perintönä 1900-luvun viihdeteollisuudelle.¹²

1.2 Tutkimustilanne

Buffalo Bill ja Villin lännen show ovat vakiinnuttaneet asemansa yhdysvaltalaisessa mytologiassa ja Villin lännen tutkimuksessa. Ne ovat inspiroineet tutkijoita, harrastajia, kirjailijoita, sarjakuvataiteilijoita, elokuvateollisuutta ja monia muita kautta aikojen.¹³ Lisäksi Buffalo Bill on saanut myös useita nimeään kantavia museoita ja muistomerkkejä, kuten Buffalo Bill Museum, joka on Buffalo Bill Center of the West -muistiorganisaation lippulaiva ja keskittyy esittelemään William F. ”Buffalo Bill” Codyn elämää ja uraa. Museo aukaisi ensimmäisen kerran ovensa yleisölle jo vuonna 1927.¹⁴ Vuonna 1921 puolestaan avattiin Buffalo Bill Memorial Museum, Codyn ystävän, työntekijän ja epävirallisen ottopojan Johnny Bakerin toimesta.¹⁵ Nämä museot, yhdessä muiden Villin lännen elämää säilyttävien ja esittelevien muistiorganisaatioiden kanssa, tuottavat ja julkaisevat uutta tutkimusta aiheesta niin tutkijoiden kuin kävijöiden käyttöön. Myös yliopistot, kuten esimerkiksi The University Of Sheffield (UK) ja University of Virginia (US), ovat julkaisseet artikkeleita ja arkistomateriaalia Buffalo Billiin liittyen.

Buffalo Billistä, Villin lännen show’sta ja sen hahmoista on julkaistu tutkimusta ja kirjallisuutta tasaisesti 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä lähtien. Varhaisempi kirjallisuus käsittelee lähinnä Buffalo Billin tuottamia seikkailukertomuksia sekä Villin lännen show’n työntekijöiden ja Billin läheisten muistelmateoksia, kuten hänen vaimonsa Louisa Codyn tuottama *Memories of Buffalo Bill*¹⁶. Monet alkupään tutkimukset perustuivat asianomaisten kirjeenvaihtoon ja asiakirjoihin, kuten Richard J. WALSHin ja Milton S. SALSBURYN teos *The Making of Buffalo Bill*¹⁷, joka pohjautui Billin yhteistyökumppanin Nate Salsburyn jättämään materiaaliin. Tätä varhaisempaa Buffalo Billistä tuotettua tutkimusta ja

¹¹ DAVIS & ROSA 1996, 171; *Arkistojen salat* 18.5.2012.

¹² KASSON 2003, i.

¹³ Esimerkiksi vuonna 1944 ilmestyi Joel McCrean tähdittämä elokuva ”Buffalo Bill”, missä tämä edusti jaloa ja isänmaallista sankaria. Vuonna 1976 Paul Newmanin tähdittämä elokuva ”Buffalo Bill ja intiaanit” (Buffalo Bill and the Indians) esitti puolestaan Billin rappeutuneena ja alkoholisoituneena showmiehenä. Sarjakuvapiirtäjistä esimerkiksi Don Rosan tarina Roope-Sedän nuoruudesta, sarjakuvassa Hämäyksen hurrikaani (The Vigilante of Pizen Bluff), sijoitti Roopen Buffalo Billin Villin lännen sirkukseen. Suomessa Mauri Kunnas puolestaan piirsi oman tarinansa vuonna 1998 nimellä Puhveli-Billin lännensirkus.

¹⁴ William F. ”Buffalo Bill” Cody, elektr. Buffalo Bill Center of the West.

¹⁵ *A Brief History of William F. ”Buffalo Bill” Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

¹⁶ D. Appleton and Co., New York 1920.

¹⁷ Bobbs, Merrill, Indianapolis 1928.

materiaalia ovat hyödyntäneet monipuolisesti esimerkiksi Victor WEYBRIGHT ja Henry SELL teoksessaan *Buffalo Bill and the Wild West*¹⁸, vuodelta 1956, joka etenee kronologisesti William F. Codyn lapsuudesta aina Buffalo Bill -brändin syntymiseen ja showmiehen kuolemaan, käsittäen monipuolisesti koko hänen elämänsä ja uransa.

Buffalo Billistä tuli aikanaan yksi niin kutsutun ”Vanhan lännen” tärkeimmistä hahmoista ja häntä alettiin myöhemmin käyttää lähes lännen synonyymina.¹⁹ Tämä näkyy myös aiheesta julkaistun tutkimuskirjallisuuden määrässä. Buffalo Billiin rinnastettavaa kirjallisuutta löytyy tuhansittain, sillä hän kuuluu lähes erottamattomasti länttä koskevaan tutkimukseen. Tutkimalla hänestä julkaistua kirjallisuutta, on huomattavissa aiheen uusi nousu tutkimuskentällä 2000-luvulla.²⁰ Kuten luvun alussa todettiin, tutkijoiden lisäksi monet muut Buffalo Billistä ja Villin lännen show’sta kiinnostuneet ovat julkaisseet runsaasti tutkimusta, kuten kirjailija-käsikirjoittaja Chris ENSS teoksellaan *The Many Loves of Buffalo Bill*²¹, joka keskittyy Buffalo Billin paheisiin ja vaikeaan avioliittoon. Hänen mukaansa Billiä on kuvailtu anteliaaksi ja rehelliseksi, mutta toisaalta taas mieheksi, jonka makuun olivat sikarit, viski ja kauniit naiset. Teoksessaan ENSS keskittyy juuri näihin seikkoihin ja niiden vaikutuksiin hänen nuorena solmimaansa avioliittoon, joka oli usein koetuksella Billin liikkuvan elämäntavan vuoksi.

Tutkittaessa Buffalo Billiä ja Villin lännen show’ta, lehdistöllä on ollut merkittävä rooli tutkijoiden ja muiden asiasta kiinnostuneiden keskuudessa. Monet aihetta tutkineet ovatkin hyödyntäneet monipuolisesti eri sanoma- ja aikakauslehtien uutisia ja artikkeleita. Lehdistön käytön määrä kuitenkin vaihtelee tutkija- ja teoskohtaisesti. Varsinaista lehdistötutkimusta aiheesta edustaa esimerkiksi Sandra K. SAGALAN teos *Buffalo Bill on Stage*²², jossa on monipuolisesti hyödynnetty aikalaislehdistöä ja tämän suhdetta Buffalo Billiin hänen teatteriuransa aikana ennen Villin lännen show’ta. Tutkimuksessaan SAGALA käy kronologisesti läpi puolet Buffalo Billin elämästä, analysoiden miten Billin varhainen teatteriura auttoi häntä kehittämään itsensä miljoonien tuntemaksi showmieheksi sekä luomaan Villin lännen elämää esittelevän show’nsa. Buffalo Bill Museum and Grave -muistiorganisaation johtaja Steve Fiersen kuvailee teosta ensimmäiseksi, joka pureutuu syvällisesti teatterin vaikutukseen Billin tulevan showuran kannalta. Omassa tutkimuksessani tulen paljolti jatkamaan siitä mihin SAGALA jäi, eli lehdistön välittämään

¹⁸ Hamish Hamilton, London 1956.

¹⁹ DI CERTO 2002, 147.

²⁰ Arvio perustuu Amazon.com-verkkokaupan kirjatarjontaan aiheesta. [13.1.2016]

²¹ *The Many Loves of Buffalo Bill. The True Story of Life on the Wild West Show: TwoDot/Globe Pequot Press, Montana 2010.*

²² University of New Mexico Press, Albuquerque (NM) USA 2008.

kuvaan Villin lännen show’sta ja Buffalo Billistä, täydentäen samalla aiheeseen liittyvää lehdistötutkimuksen kenttää.

Buffalo Bill ja Villin lännen show ovat Suomessa varsin vieraita aiheita, vaikka historiallista tutkimusta Yhdysvalloista on julkaistu esimerkiksi Turun ja Helsingin yliopistoissa. Myös intiaanitutkimus on ollut nousussa maamme yliopistoissa 1970-luvulta lähtien.²³ Muuten Villi länsi ja sen mytologia ovat vähän tutkittuja aiheita maassamme, vaikka ne muuten ovat tuttuja populaarikulttuurin ansiosta. Yleensä Villiä länttä ja Buffalo Billiä sivutaan lyhyesti Yhdysvaltojen historiaa käsittelevissä yleisteoksissa. Buffalo Billiä käsitteleviä opinnäytetöitä ei myöskään löytynyt yhtään Finna.fi-tietokannasta ja Villiä länttä käsitteleviä vain pari.²⁴ Tästä syystä onkin tarpeen päivittää maamme tutkimuskenttää tältä osin sekä tuoda pohjoismaista näkökulmaa ja asiantuntemusta aiheeseen.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tutkin pro gradu -työssäni yhdysvaltalaisien sanomalehtien, kuten New York Timesin ja pienempien paikallislehtien uutisointia Buffalo Billistä ja Villin lännen show’sta. Tutkimuksessani pyrin löytämään vastauksen seuraavaan pääkysymykseen: Millaisen julkisuuskuvan aikalaislehdistö välitti lukijoilleen Villin lännen show’sta ja William F. ”Buffalo Bill” Codysta? Julkisuuskuvalla tarkoitan sitä käsitystä, jonka lukija pystyi muodostamaan Villin lännen show’sta ja Buffalo Billistä aikalaislehdistön kirjoituksista saamansa informaation avulla. Tulen lähestymään kysymystä sekä Villin lännen show’n että Buffalo Billin kannalta kahdessa käsittelyluvussa.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa kysyn millaisen kuvan aikalaislehdistö antoi Villin lännen show’sta ja sen henkilökunnasta lukijoilleen. Lähestyn aihetta kolmessa alaluvussa seuraavien alakysymysten kautta:

- Miten lehdistö suhtautui uuteen viihdealan yritykseen ja ensimmäiseen naispuoliseen pääesiintyjään Annie Oakleyhin? Entä millaisia kuvauksia lehdistö välitti lukijoilleen Villin lännen show’n esityksistä?
- Millaisina show’ssa työskennelleet intiaanit ja karjapaimenet esitettiin lehtien artikkeleissa ja vahvistiko lehdistö vallinneita stereotyyppioita? Entä millaista oli suhtautuminen show’n eläinnäytöksiin?

²³ ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 171–172.

²⁴ Finna. fi kokoaa museoiden, kirjastojen ja arkistojen aineistot kaikkien saataville. [10.2.2016]

- Millaisia haasteita show'n menestyminen ja kuuluisuus toivat mukanaan? Entä millaisia vaikutuksia show'lla oli suureen yleisöön ja miten näihin lehdissä reagoitiin?

Toisessa käsittelyluvussa keskityn itse Buffalo Billiin, kysyen millaisen kuvan lukija sai hänestä painetun median välityksellä. Myös tässä luvussa aihetta tarkastellaan kolmen alaluvun ja -kysymyksen kautta:

- Millaisen julkisuuskuvan lehdistö välitti lukijoilleen Buffalo Billistä niin showmiehenä kuin työnantajana?
- Buffalo Billin liikkuvan luonteen vuoksi hänen nuorena solmimansa avioliitto joutui lujille, johtaen lopulta avioeroprosessiin. Lisäksi Billillä huhuttiin olleen suhteita myös muihin naisiin. Miten aikalaislehdistö uutisoi näistä ja miten ne vaikuttivat Billin ja hänen perheensä julkisuuskuvaan?
- Villin lännen show ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1913 ja Bill taloudelliseen ahdinkoon. Lopuksi kysyn, millaisen kuvan aikalaislehdistö välitti Billin taloudesta lukijoilleen?

Tutkimusjaksoni käsittää vuodet Villin lännen show'n perustamisesta eli vuodesta 1883 vuoteen 1913, jolloin alkuperäinen show ajautui konkurssiin ja Buffalo Bill jatkoi esiintymistä muissa vastaavissa yrityksissä.

1.4 Lähteet

Pääasiallisena primäärilähteenä tutkimuksessani käytän vuodesta 1851 lähtien ilmestynyttä *The New York Timesia*²⁵, joka ilmestyy edelleen New Yorkissa ja on nykyäänkin yksi merkittävimmistä sanomalehdistä Yhdysvalloissa.²⁶ *New York Times* on päivittäin ilmestyvä sanomalehti ja laajan levikkinsä vuoksi soveltuu hyvin tutkimukseen. Koska tutkimus sijoittuu Villin lännen show'n toiminnan vuosiin, valitsin tutkimuksen uutiset ja artikkelit vuosien 1883-1913 väliltä. Aikajaksolle sijoituvia, Buffalo Billiä käsitteleviä, kirjoituksia ilmestyi satoja. *The New York Timesin TimesMachine*-hakukoneen tulokset sisälsivät kuitenkin paljon myös sellaisia uutisia ja artikkeleita, joilla ei ollut varsinaista tekemistä itsensä Buffalo Billin tai Villin lännen show'n kanssa. Luonnollisesti tällaiset kirjoitukset karsiutuivat pois tutkimuskäytöstä. *New York Timesin* lisäksi olen käyttänyt

²⁵ Tutkimuksessa tulen käyttämään lehdestä nimeä *New York Times* ilman etuliitettä "the".

²⁶ *Our History*, elektr. *The New York Times Company*; *Standards and Ethics*, elektr. *The New York Times Company*.

primäärilähteinä myös pienempiä paikallislehtiä²⁷, jotka tarjoavat tutkimukseen paljon sellaista mitä Times ei tarjoa, kuten pitkiä henkilöhaastatteluita.

Villin lännen show synnytti aikanaan monia kilpailevia yrityksiä, joiden vuoksi pyrin käyttämään tutkimuksessani pääosin vain sellaisia kirjoituksia, joista käy selkeästi ilmi mistä yrityksestä on kyse. Lisäksi olen tutkielmaan sisällyttänyt kirjoituksia, jotka kertovat sellaisista show'n vetonauloista kuten Annie Oakley tai Istuva Härkä. Ennen Villin lännen show'n perustamista, Buffalo Bill kiersi maata teatteriryhmän kanssa, joka esitti rajaseudun elämään ja Buffalo Billin seikkailuihin perustuvia näytelmiä. Bill jatkoi ryhmän kanssa kiertämistä vielä show'n aikana kevääseen 1886 asti ja tästä syystä osa Buffalo Billiä koskevista artikkeleista saattaa käsitellä myös hänen teatteriryhmäänsä, mutta pyrin erottamaan esitykset toisistaan.²⁸

Tutkittaessa Buffalo Billiä lehdistön kautta, tulee myös huomioida, että hänellä oli takanaan oma mediakoneistonsa. Buffalo Billin ystävä ja agentti John M. Burke muokkasi Buffalo Billin imagoa lukuisilla artikkeleilla, haastatteluilla, arvosteluilla ja kirjoilla. Lisäksi hän palkkasi Prentiss Ingraham -nimisen kirjailijan kirjoittamaan lehdistölle tiedotuksia show'sta.²⁹ Paljon lehtien saamasta materiaalista tuli ilmeisesti yrityksen kautta, joka sääteli tällä julkaistavien kirjoitusten sävyä show'lle edullisempaan suuntaan.

Valtaosasta tutkimuksessa käytettyjen lehtien artikkeleista puuttuu kirjoittajan nimi ja useimmiten teksteissä viitataan vain kaupunkiin tai toiseen lehteen, josta tieto on peräisin. Joskus lehdet julkaisivat myös nimimerkillä varustettuja kirjoituksia, mutta näiden määrä on hyvin marginaalinen muuhun aineistoon nähden. Sanomalehdistä varsinkin New York Timesin toimitus tuntui ottaneen vastuun toimittajien kirjoitusten sisällöstä. Lehdistö kuitenkin tarjoaa tutkimukseen muun materiaalin ja kirjallisuuden ohella arvokasta tietoa aiheesta ja auttaa selvittämään vallinneita mielipiteitä.

Yleisesti lehdistötutkimuksessa pyritään erottamaan lehden antama kuva ja lehden mielipiteet. Historiantutkimuksen piirissä on kuitenkin todettu, että tutkijoiden ei ole syytä uskoa lehdistön edustavan yleistä mielipidettä, vaikka lehdistö pyrkii sitä luomaan. Erkki TERÄVÄISEN mukaan perinteisesti historiallisessa lehdistötutkimuksessa on käytetty lähdeaineistona pääkirjoituksia ja muuta kommentoivaa aineistoa mutta on myös pohdittu sitä tulisiko lehdistötutkimuksessa valikoida aineistoksi myös muut kirjoitukset, kuten

²⁷ Esimerkiksi Omaha Daily Bee (Omaha, Nebraska 1877–1922) ja Fort Collins Courier (Fort Collins, Larimer County 1878–).

²⁸ Cody (1879) 2010, 320; SAGALA 2008, 186.

²⁹ WEYBRIGHT & SELL 1956, 121, 136–137.

uutiset, ja arvioida niiden paikkansapitävyyttä ja asenteita annettuun informaatioon nähden.³⁰

Vaikka Villin lännen show ja Buffalo Bill nousivat maailmankuuluisuuteen, ylsivät ne harvemmin pääkirjoituksiin ja erityisesti New York Timesin kirjoitukset yrityksestä olivat usein vain lyhyitä uutisia tai artikkeleita. Koska kyseessä on lehdistötutkimus ja erityisesti sanomalehtien antaman kuvan selvittäminen, soveltuvat TERÄVÄISEN mukaan lähdeaineistoksi myös uutiset, vaikka ne eivät tutkijoiden keskuudessa ole lähteinä yhtä suosittuja kuin pääkirjoitukset ja artikkelit. Omassa tutkimuksessani pääpaino on kognitiivisessa aineistossa, johon kuuluvat suurin osa uutisista sekä normatiivis-kognitiivisessa aineistossa, johon lukeutuvat muun muassa tapahtumaselostukset ja useat artikkelit. Uutistutkimuksessa tärkeä seikka on selvittää uutisten informaation oikeellisuus. Siinä on kysymys uutisten muodostaman kuvan ja tosiasiallisten tapahtumien kulun vastaavuudesta.³¹ Tähän ratkaisuna on tieteellisen tutkimuksen käyttö lehdistön ohella, vaikka voidaan olettaa, että lukijoiden lehdistä saamat mielikuvat show’sta ja Buffalo Billistä eivät ole sidoksissa saadun informaation paikkansapitävyyteen.

Aikalaislähteet puolestaan liittyvät suoraan tutkittavaan tapahtumaan tai aikakauteen. Tällaisia lähteitä ovat Nina HYYTIÄISEN ja Juhani TÄHTISEN mukaan esimerkiksi, lehtijuttujen lisäksi, päiväkirjat ja ihmisten muistelot.³² Tässä tutkimuksessa tulen käyttämään aikalaislähteinä kahta Buffalo Billistä julkaistua muistelmateosta. William F. ”Buffalo Bill” Codyn itsensä tuottama teos *Buffalo Bill's Life Story*³³, julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1879 ja se sijoittuu aikaan ennen Codyn uraa Villin lännen show’ssa. Teos kertoo Billin omin sanoin hänen elämästään ja seikkailuistaan sekä niistä tapahtumista, jotka lopulta johtivat hänen uraansa showbisneksessä. Teos on herättänyt väittelyä ilmes- tymisestään lähtien ja muun muassa epäilyjä siitä, onko teoksen takana haamukirjoittaja William F. Codyn sijasta ja onko tapahtumia mahdollisesti vääristely Codyn eduksi. On myös väitetty, että Buffalo Billin agentti John M. Burke olisi palkannut kirjailijoita tuot- tamaan kirjoja Billin nimissä. Teos kuitenkin valottaa sitä millainen mies ”Buffalo Bill” Cody oli ja kuten teoksen uusintapainoksen johdannon kirjoittanut Frank CHRISTIANSON toteaa: ”*Every word of the autobiography offers insight into William F. Cody the man while also providing singular access to Buffalo Bill the image and phenomenon*”.³⁴

³⁰ TERÄVÄINEN 2008, luku II, elektr.

³¹ TERÄVÄINEN 2008, luku II, VIII, elektr.

³² HYYTIÄINEN & TÄHTINEN 2008, elektr.

³³ Skyhorse Publishing, New York 2010.

³⁴ WEYBRIGHT & SELL 1956, 117; CHRISTIANSON 2011, xxxiii–xxxv.

Buffalo Bill tuki taloudellisesti eri sanomalehtiä, kuten Shoshone Valley News -lehteä ja solmi muutenkin yhteyksiä lehdistöön. William F. Cody tuli isosta perheestä ja hänellä oli hyvin läheiset suhteet kaikkiin sisaruksiinsa, erityisesti Helen Cody Wetmoreen, joka rohkaisi veljeään seikkailuihin ja lopulta kokoamaan niistä kirjoja, joista tulikin myyntimenestyksiä. Aikuisena Helen johti sanomalehteä ja toimi myös kirjailijana. Hänen puolisonsa Hugh A. Wetmore puolestaan oli toimittajana Duluth Press -lehdessä. Bill tuki paljon sisartaan ja lehden toimintaa taloudellisesti muun muassa rakennuttamalla lehdelle pääkonttorin.³⁵ Toinen käyttämäni teos onkin Billin sisaren Helen Cody Wetmoren ja Zane Greyn vuonna 1899 julkaisema kirja *Buffalo Bill. Last of the Great Scouts*³⁶. Se kertoo Buffalo Billin tarinan sellaisena, kuin hänen veljeään palvova sisarensa sen näki. Chris ENSSin mukaan Helen halusi tuoda kirjallaan yleisön tietoon veljensä jalon luonteen ja siitä tulikin myyntimenestys.³⁷

Sekä William F. Codyn että Helen Cody Wetmoren teoksista on otettu useita painoksia ja ne ovat ilmestymisestään lähtien vakiinnuttaneet asemansa tutkijoiden keskuudessa. Tämän kaltaiset muistelmat ovat kuitenkin aikanaan syntyneet muuta tarkoitusta, kuin historian tutkimusta varten, mikä on tärkeää muistaa lähdekriittisesti.³⁸ Esimerkiksi Joy S. KASSON, joka on tehnyt johdannon Helen Cody Wetmoren teoksen uusintapainokseen, kertoo Helenin olleen varsin nuori, kun William lähti kotoa. Hänen teokseensa onkin vaikuttanut paljon muun muassa Williamin omaelämäkerta vuodelta 1879 ja hänestä julkaistut lukuisat viihderomaanit.³⁹

1.5 Käsitteet

Tutkimuksessa tulen käyttämään sellaisia käsitteitä ja nimityksiä, joita käytettiin yleisesti lehdistössä 1800–1900-lukujen taitteessa tai jotka ovat jo vakiinnuttaneet asemansa historian tutkimuksessa. Aikasidonnaisuuden vuoksi tulen esimerkiksi käyttämään Amerikan alkuperäisväestöstä nimitystä intiaanit, vaikka nykyään nimitystä pidetään rasistisena. Nimien kääntämisessä tulen puolestaan käyttämään kotimaisessa tutkimuksessa ja kirjallisuudessa vakiintunutta termistöä ja tapaa käyttää sekaisin sekä suomennoksia että alkuperäisiä nimityksiä. Osan nimistä tulen kääntämään suomeksi, jos käännetty nimi on jo

³⁵ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 203; WEYBRIGHT & SELL 1956, 200; KASSON 2003, xv; ENSS 2010, 6-8.

³⁶ Bison Books (University of Nebraska Press), Lincoln, Nebraska USA 2003.

³⁷ ENSS 2010, 71–73.

³⁸ HYYTIÄINEN & TÄHTINEN 2008, elektr.

³⁹ KASSON 2003, xv.

hyvin vakiintunut kieleen, kuten intiaanipäällikkö Istuva Härkä (Sitting Bull).⁴⁰ Jos suomesta ei löydy vastinetta tai mahdollinen kääntäminen voi johtaa virheisiin, tulen käyttämään alkuperäistä englanninkielistä nimeä.

Työssä käytän lännestä nimitystä rajaseutu tai Villi länsi, riippuen siitä puhutaanko maantieteellisestä sijainnista vai käytöstä viihdeteollisuudessa. Villillä lännellä viitataan yleensä rajaseudun uudisasukkaiden elämään ajanjaksolla Yhdysvaltain sisällissodasta 1861–1865 vuoteen 1890. Rajaseudusta puhuttaessa tarkoitettiin kiinteästi asutetun alueen länsipuolista aluetta, josta saattoi vallata maa-alueen ilmaiseksi.⁴¹ Robert V. HINEN ja John Mack FARAGHERin mukaan länsi kuitenkin liikkui uudisraivaajien mukana ja sen sijainti vaihteli ajan saatossa. Tutkijoiden näkemykset rajan sijainnista vaihtelevat Mississippi tai Missouri -joen sekä Suurten tasankojen itäisen reunan ja Kalliovuorten välillä.⁴²

Wild West show -esityksen⁴³ tulen kääntämään Helsingin yliopiston Yhdysvaltain tutkimuksen professorin Rani-Henrik ANDERSSONin tavoin suoraan Villin lännen show'ksi, vaikka se lainasanana ei suoraan kieleemme taivu.⁴⁴ Se on kuitenkin mielestäni kuvaavampi nimitys Buffalo Billin yritykselle, kuin sirkus tai näytös, vaikka ne ovatkin yleisiä käännöksiä suomalaisessa kirjallisuudessa.

William Frederick Cody opittiin tuntemaan Buffalo Billinä teatterien lavalla ja Villin lännen show'n areenalla. Sillä hänet tunnettiin myös maailmanlaajuisesti. Muita nimiä, varsinkin lehdistössä, olivat esimerkiksi Bill Cody, Col. Cody, Hon. W.F. Cody.⁴⁵ Riippuen aikasidonaisuudesta, tulen itse käyttämään joko William F. Codya tai Buffalo Billiä. Henkilöistä yleisesti tulen käyttämään oikeaa nimeä, kun heistä puhutaan ensikertaa. Tämän jälkeen tulen käyttämään mahdollista vakiintunutta lempinimeä ajanjaksosta riippuen.

⁴⁰ Ks. ANDERSSON & HENRIKSSON 2010, 20–21.

⁴¹ SLATTA 2006b, elektr.

⁴² HINE & FARAGHER 2007, 5–6.

⁴³ Aluksi yrityksestä käytettiin virallisesti nimitystä ”The Wild West” mutta käytännössä se tunnettiin paremmin nimellä Buffalo Bill’s Wild West. Aikalaislehdistö käytti kuitenkin usein nimitystä Wild West show, joka on vakiintunut myös tutkijoiden keskuuteen. Ks. esim. The Wild West Show, The New York Times 20.2.1887; SLOTKIN 1998, 67; SAGALA 2008, 196.

⁴⁴ Rani-Henrik Andersson käyttää yrityksestä nimitystä Villin Lännen Show teoksessa *Lakotat: kotkan ja biisonin kansa* (2009) kun taas teoksessa *Intiaanit: Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen historia* (2010) käytetään nimitystä Villin Lännen sirkus.

⁴⁵ Buffalo Billin ystävät asettivat hänet ehdolle Nebraskan lainsäädäntöelimeen. Vaikka hän ei lähtenyt mukaan politiikkaan, sai hän arvonimen ”Honorable” (Hon.). Myöhemmin hän sai palveluksistaan armeijassa arvonimen ”Colonel” (Col.) Nebraska National Guardilta, jonka hän katsoi sopivan itselleen paremmin. Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 151–152.

Annie Oakley oli ensimmäinen naispuolinen tähti ja vetonaula Villin lännen show'ssa. Ohiossa vuonna 1860 syntynyt Annie, oikealta nimeltään Phoebe Ann Moses, oppi jo hyvin nuorena ampumaan. Pian hän ansaitsikin maineen etevänä tarkkuusampujana, joka päihitti kilpailuissa monet miehet. Kilpailuissa hän tapasi myös aviomiehensä Frank Butlerin. Jäätyään pian lahjakkaan vaimonsa varjoon, ryhtyi Butler toimimaan tämän avustajana ja managerina. Annie oli siviilissä rouva Butler, mutta areenalla käytti taiteilijanimiä Annie Oakley⁴⁶, jota tulen myös itse käyttämään.⁴⁷ Oakley sai lisäksi show'n mukana lyhyen aikaa kiertäneeltä intiaanipäällikkö Istuvalta Härältä lempinimen "Little Sure Shot", jonka myös lehdistö pian omaksui. Codyn antamasta lempinimestä "Little Missie" ei puolestaan tullut yhtä suosittua ja sitä käytettiin lähinnä yrityksen sisällä.⁴⁸

⁴⁶ Frank Butler esiintyi tarkkuusampujana ja kun Annie alkoi esiintymään yhdessä miehensä kanssa, hän ajatteli tarvitsevänsä taiteilijanimen. Lopulta nimeksi valikoitui Oakley, sillä he olivat tavanneet miehensä kanssa ampumakilpailuissa Oakleyssa, Ohiossa. SAYERS 1981, 9.

⁴⁷ SAVAGE 1996, 43; FADALA 1997, 193–195.

⁴⁸ MARTIN 1983, 334; SAVAGE 1996, 47.

2 Amerikan rajaseutu ja William F. ”Buffalo Bill” Cody

Seuraavan taustaluvun tarkoituksena on selventää lukijalle niitä kulttuurisia ja maantieteellisiä muutoksia, joita länteen suuntautunut muuttoliike aiheutti 1800-luvun Amerikassa. Samalla tarkastellaan niitä tapahtumia, jotka johtivat nuoren William F. Codyn uran kehittymiseen ja lopulta Villin lännen show’n perustamiseen.

2.1 Lännän asuttaminen ja rajaseudun katoaminen

Vuonna 1848 tapahtunut Kalifornian kultalöytö synnytti kultaryntäyksen, jonka seurauksena tuhannet ihmiset alkoivat siirtyä länteen eli rajaseudulle niin maitse kuin meritsekin etsimään onneaan.⁴⁹ Tästä seurasi jatkuva muuttoliike, jonka aikana idästä matkasi useita tuhansia naisia ja miehiä länteen uuden elämän toivossa. Elämä lännessä oli monille rankkaa, usein epämieluisaa ja vaarallista. Siirtyessään yhä syvemmälle rajaseudulle, moni myös menehtyi esimerkiksi hukkumalla ylittäessään virtaavia jokia. Lääkärit olivat usein matkojen päässä ja erilaisten fyysisten vammojen lisäksi vaarana oli sairastua erilaisiin kulkutauteihin. Jääminen vankkureiden pyörän alle tai joutua eläinten tallomaksi oli myös hyvin tavallista. Lisäksi kiusana olivat vaihtelevat ilmasto- ja sääolosuhteet, kuten myrskyt, kuumuus ja preeriapalot. Raskaan elämän vastapainoksi leirinuotiolla kerrottiin tarinoita ja myyttejä, joilla viihdytettiin iltaisin kanssaihmisii.⁵⁰

Amerikkaan suuntautui Euroopasta ja Aasiasta valtava muuttoliike 1800-luvulla. Vuosien 1820–1830 välillä maahan tuli hieman yli 151 000 siirtolaista ja parikymmentä vuotta myöhemmin luku kohosi jo yli 1,5 miljoonaan. Valtaosa siirtolaisista jäi maahan ja heistä tuli maan kansalaisia.⁵¹ Maailman koettiin pienenevän 1800-luvulla ja viittaukset välimatkojen lyhenemiseen tai jopa katoamiseen toistuivat tiheään. Erityisesti rautatie muutti perusteellisesti 1800-luvun ihmisten käsityksiä ajasta ja tilasta.⁵²

Yhdysvaltojen kasvaessa suurvallaksi, sisällissodan ja ensimmäisen maailmansodan välisenä aikana, väkiluku alkoi kasvaa voimakkaasti, vaikka vuoristoihin ja autiomaihin jäi edelleen harvaanasuttuja alueita. Samalla se muuttui maatalousvaltaisesta maasta teollisuusvaltaiseksi suurkaupunkiyhteiskunnaksi. Lännän suuntautuneen muuttoliikkeen taakse jäänyt maa alkoi myös vähitellen täyttyä asukkaista ja lännen osavaltiot sulautua osaksi kansakuntaa, minkä seurauksena Yhdysvaltain väestölaskentavirasto julisti vuonna 1890, ettei missään mantereisen USA:n alueella ollut enää niin paljoa harvaan

⁴⁹ DAVIS & ROSA 1996, 38.

⁵⁰ JOHNSON 1986, 72–73; HENRIKSSON 1990, 160; BROWN 1994, 9, 17; SAVAGE 1996, 13.

⁵¹ BERKIN, MILLER, CHERNY, GORMLY & MAINWARING 1997, 199; *Arkistojen salat* 18.5.2012.

⁵² SYRJÄMAA 2007, 147.

asuttua aluetta, että voitaisiin enää puhua rajaseudusta. Idän ja lännen välinen raja oli siis lopullisesti kadonnut ja muuttoliikkeen myötä valtiollinen raja oli työntynyt luonnolliseen päätepisteeseensä eli Tyynellemerelle. Länteen syntyi myös tusinan verran valtioita ennen ensimmäistä maailmansotaa. Koska kehittyvä maa oli syöksymässä kohti epävarmaa tulevaisuutta, monet kaihosivat rajaseudun yksinkertaista elämää ja nostivat sieltä nostalgian kaipuussa esiin legendaarisia hahmoja, kuten karjapaimenet.⁵³

Intiaaneja oli jo vuosien ajan ajettu yhä kauemmas länteen, pois idän kasvavan asutuksen tieltä.⁵⁴ Uusi länteen suuntautunut muuttoliike, biisonien väheneminen sekä ratsuväen hyökkäykset alkoivat ajaa intiaaneja entistä ahtaammalle ja johtivat lopulta suurten intiaanisotien syttymiseen vuosien 1862–1890 välillä.⁵⁵ Sopimuksien rikkominen ja intiaanien ajo reservaatteihin synnytti yhden suurimmista tasankointiaanien liittoumista, joka kokoontui Little Big Hornin laaksoon, sellaisten päälliköiden kuten Istuvan Härän ja Hullun Hevosen johdolla. Tästä seurasi yksi intiaanisotien tunnetuimmista taisteluista, jossa everstiluutnantti George Custerin joukot lyötiin kesällä 1876.⁵⁶ Intiaanien valta alkoi kuitenkin heikentyä valkoisten ajaessa heidät yhä ahtaammalle, minkä seurauksena intiaaneja alettiin halveksua.⁵⁷ Lisäksi Yhdysvalloissa sekä Kanadassa alettiin korostaa 1800-luvun jälkipuoliskolla koulutuksen merkitystä valkoisen sivilisaation leviämisen intiaanien keskuuteen.⁵⁸ Tämän seurauksena intiaanien maat palstoitettiin, lapset lähetettiin sisäoppilaitoksiin ja intiaanien omat perinteet alkoivat hävitä.⁵⁹

Länteen suuntaavat matkalaiset alkoivat puolestaan vaatia idän mukavuuksia, kuten sanomalehtiä, kirjeitä ja rahtipalveluita. Vuonna 1854 valtio alkoi maksaa John Butterfieldille 80 000 dollaria vuodessa postin kuljettamisesta Missouriin St. Louisista, El Pason kautta San Franciscoon. Sisällissodan jälkeen postivaunut kuljettivat postia kaikkialla lännessä, mutta se oli varsin hidas kuljetusmuoto ja rautateiden yleistyttyä posti alkoi kulkea kiskoja pitkin. Postin nopeampaan kuljettamiseen perustettiin myös 1860-luvulla

⁵³ JOHNSON 1986, 73; HENRIKSSON 1990, 160; SLATTA 2006a, 180.

⁵⁴ ANDERSSON & HENRIKSSON 2010, 2–7.

⁵⁵ HENRIKSSON 1990, 160; STURTEVANT & TAYLOR 1995, 81.

⁵⁶ STURTEVANT & TAYLOR 1995, 81–98. Juttuja kultaesiintymistä Mustilla vuorilla Dakotassa alkoi levitä 1870-luvun alussa ja jopa everstiluutnantti George Armstrong Custer kertoi alueen olevan täynnä kultaa. Vuoret oli kuitenkin luvattu Sioux-intiaaneille rauhansopimuksessa vuonna 1868. Nyt Yhdysvallat tarjoutuivat ostamaan maan, tuloksetta. Estelyistä huolimatta kulta houkutteli ihmisiä vuorille ja vuoden 1875 loppuun mennessä Deadwoodin ja Custer Cityn kaupungit oli perustettu. Sota intiaanien kanssa tuli väistämättömäksi. Istuva Härkä, Hullu Hevonen ja Sappi löivät Custerin joukot Montanan Little Big Horn -joella kesäkuussa 1876. Kerrotaan, että vain Custerin hevosen onnistui paeta verilöylystä. Valkoisten kostoiskut musersivat lopulta intiaanit ja nämä joutuivat antautumaan tai pakenemaan Kanadaan. WEYBRIGHT & SELL 1956, 108; HENRIKSSON 1990, 163–164.

⁵⁷ ANDERSSON & HENRIKSSON 2010, 2–7.

⁵⁸ ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 68.

⁵⁹ ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 31–33, 45–46.

Pony Express pikapostiyhteys, joka kulki ratsain kymmenessä päivässä Missourin St. Josephista Kalifornian Sacramentoon. Yritys ehti toimia vain vajaat kaksi vuotta, kun lennätin syrjäytti sen nopeassa tiedonsiirrosta. Lennätinlinjan veto Washingtonista Baltimoreen seuraavalla vuosikymmenellä mahdollisti tuoreimpien uutisten saamisen entistä nopeammin.⁶⁰

2.2 Nuori William F. Cody

William Frederick Cody syntyi 26.2.1846 Le Claïressa Scottin piirikunnassa Iowassa. Hänellä oli kolme vanhempaa sisarusta: Martha, Julia ja Samuel. Williamin jälkeen perheeseen syntyi vielä neljä lasta: Eliza, Helen, May ja Charles⁶¹. Heidän äidistään Mary Ann Leacockista ei ole paljoa tietoa, mutta isällä Isaac Codylla kerrotaan olleen kulkijan luonne ja hän olisikin halunnut siirtyä muiden aikalaistensa tavoin kullaan perässä Kaliforniaan. Perheen vanhimman pojan Samuelin kuoltua nuorena ratsastusonnettomuudessa, perhe päätti lopulta muuttaa ja lähti matkalle Iowan halki. William, joka oli vasta lapsi, sai pian kokea lapsuudenkodin ulkopuoliset vaarat, kuten epävakaan ilmaston, intiaanit ja orjuudesta aiheutuneet kiistat. William Cody paneutui jo pienestä pitäen ratsastamiseen, ampumiseen ja metsästämiseen, joista myöhemmin tulivat hänen uransa kulmakivet. Kalifornian sijasta, perhe päätti asettua Leavenworthiin Kansasiin, Salt Creekin läheisyyteen, missä Williamin isä sekaantui orjuuttua koskeviin kiistoihin. Isaac Cody vastusti orjuuttua ja kertoi avoimesti mielipiteitään, mikä johti lopulta hänen puukottamiseensa. Hän ei kuitenkaan kuollut vammoihinsa, mutta menehtyi lopulta kuumetautiin vuonna 1857 huonontuneen terveydentilan ja jatkuneen vainoamisen väsyttämänä. Näin nuori William F. Cody jäi vastuuseen perheestään.⁶²

Mary Cody, jolle oli jäänyt perhe elätettäväksi, hankki puolestaan tuolloin 11-vuotiaalle Williamille lähettipojan töitä rajaseudun suurimmalta rahtiyhtiöltä Russell, Majors & Waddellilta, missä hänen tehtävänsä oli toimia lähettinä yhtiön Leavenworthin konttorin ja noin viiden kilometrin päässä sijainneen armeijan linnakkeen välillä.⁶³ Tuona aikana, hänen ollessaan karjanajossa yhdessä muiden karjapaimenien kanssa, joutuivat he intiaanien väijytykseen, missä kolme miehistä sai surmansa. Yrittäessään paeta Cody näki vihollisen tulevan häntä kohti ja hän ampui epäröimättä ensimmäisen intiaaninsa. Victor WEYBRIGHT ja Henry SELL kuitenkin kyseenalaistavat tämän tarinan arveluttavana, mutta

⁶⁰ WEYBRIGHT & SELL 1956, 13; HENRIKSSON 1990, 166; FADALA 1997, 77; CURTIS 2013, elektr.

⁶¹ Williamin pikkuveli Charles menehtyi vuonna 1864. FEES, elektr.

⁶² WEYBRIGHT & SELL 1956, 2-3; FADALA 1997, 77; *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

⁶³ DAVIS & ROSA 1996, 168.

he ovat kuitenkin sitä mieltä, että matka oli hänestä jännittävä, josta hän sitten kertoi parannellun version. Oli tarina totta tai ei, pian tapahtuman jälkeen William kertoi päässeensä ensimmäiseen lehtihaastatteluunsa, joka julkaistiin seuraavana päivänä nimellä ”*The youngest Indian slayer on the plains*”. Tämän artikkelin myötä hänestä tuli sankari.⁶⁴ Williamin sisar Helen kuitenkin totesi vuosia myöhemmin, että toimittaja oli käyttänyt paljon omaa mielikuvitustaan tarinan kertomisessa.⁶⁵

Cody ehti nuoruudessaan kokea paljon ikätovereitaan enemmän. Hän toimi muun muassa Unionin eli pohjoisvaltioiden armeijan tiedustelijana tasangoilla sisällissodan aikana. Tuolloin hän myös tapasi legendaarisen James Butler Hickokin, joka tunnettiin myöhemmin kutsumanimellä ”Wild Bill”.⁶⁶ Maaliskuussa 1866 William F. Cody meni St. Louisissa Missourissa tapaamansa Louisa Fredericin⁶⁷ kanssa naimisiin ja he saivat neljä lasta: Arta Lucille (1866–1904), Kit Carson (1870–1876), Orra Maude (1872–1883) ja Irma Louise (1883–1918). Isänsä tavoin Williamilla oli hyvin liikkuva luonne eikä hän siksi viipynyt kotona pitkiä aikoja.⁶⁸ Williamin pitkien työrupeamien aikana Louisa joutui olemaan pitkiä aikoja yksin kotona. Tuona aikana hän oppi huolehtimaan itsestään ja puolustautumaan niin villieläimiä kuin juopuneita sotilaitakin vastaan. Parin avioliittoa rasittivat kuukausien erillään oleminen ja Louisa joutui viettämään suurimman osan avioliitostaan epävarmuuden vallassa. Hän yritti jo varhaisessa vaiheessa saada Williamia asettumaan aloilleen, siinä kuitenkin onnistumatta.⁶⁹

Sisällissodan jälkeen 21-vuotias William Cody toimi, vuosina 1867–1868, Union Pacificin -rautatieyhtiön⁷⁰ ratatyöläisten lihanhankkijana. Tuolloin pääsääntöisenä lihanlähteenä käytettiin biisoneita. Yleensä metsästäjät hiipivät ampumaetäisyydelle biisonilauhasta, kaataen yksittäisiä eläimiä. Williamin taktiikka oli kuitenkin ratsastaa suoraan lauman keskelle ja ampua eläimiä vauhdista. Tämä oli hyvin vaarallinen menetelmä mutta

⁶⁴ Cody (1879) 2010, 63; WEYBRIGHT & SELL 1956, 15; DICERTO 2002, 156; JOHANSEN & PRITZKER 2008, 686.

⁶⁵ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 32.

⁶⁶ James Butler Hickok toimi sisällissodan aikana Unionin armeijan vankkureiden johtajana ja myöhemmin vakoojana. MANCINI 1992, 28.

⁶⁷ Margaret Louisa Fredericin vanhemmat olivat hyvin uskonnollisia ja kaikki heidän kolme lastaan olivat opiskelleet St. Louisin luostarissa. Hänen isänsä oli menestynyt maanviljelijä, joka oli tullut siirtolaisena ranskasta. ENSS 2010, 14.

⁶⁸ FEES, elektr.

⁶⁹ ENSS 2010, Introduction x-xi, 24.

⁷⁰ Vuonna 1869 uudeksi nimeksi tuli Kansas Pacific. DAVIS & ROSA 1996, 75.

myös näyttävä. Kerran Williamin onnistui ampua yksitoista biisonia kahdellatoista laukauksella. Näin näyttävän kaadon myötä ratatyöläiset antoivat Williamille kutsumanimeksi ”Buffalo Bill”.⁷¹

William F. ”Buffalo Bill” Cody oli saanut vankan maineen biisoninmetsästäjänä ja tiedustelijana, minkä seurauksena hänet nimitettiin 5. ratsuväkirykmentin tiedustelupäälliköksi vuonna 1869. Myöhemmin samana vuonna Cody kuitenkin tutustui novellisti Edward Zane Carroll Judsoniin, joka käytti taiteilijanimeä Ned Buntline⁷². Hän alkoi kirjoittamaan Codyn uroteoista novelleja ja näytelmiä ja kerrotaan, että juuri Buntline lanseerasi nimen ”Buffalo Bill”. Buntline värväsi Codyn myös opastamaan varakkaita metsästäjiä, jotka saapuivat rautateitse länteen. Tuona ajanjaksona Cody viihdytti metsästäjiä valtionpäämiehistä kuninkaallisiin, mutta vuonna 1872 hänet kuitenkin värvättiin uudestaan. Toimiessaan tuolloin tiedustelijana intiaanikahakoissa, hän osoitti suurta urheutta, minkä ansiosta hän sai lopulta kongressin kunniamitalin rohkeudesta. Tämän jälkeen hän jätti oppaan toimet ja suuntasi itään luodakseen teatteriuran, vaikka palasi vielä tiedustelijaksi Sioux-intiaanisotiin vuosiksi 1875–1876.⁷³

2.3 Billin teatteriura ja Villin lännen show’n syntyminen

Tutustuttuaan Ned Buntlineen, Codysta eli Buffalo Billistä tuli hänen viihderomaaniensa, lehtiartikkeliensa ja näytelmiensä sankari. Ensimmäisen Codyn urotekoihin perustuvan näytelmänsä hän kirjoitti noin neljässä tunnissa. Buntlinen tunnetuimpiin teoksiin lukeutuivat *The Scouts of the Plains* ja *Red Deviltry As It Is*. Vuonna 1872 Buntline sai houkutteltua Codyn näyttelijäksi ja mukaansa Chicagoon, tähdittämään kirjaan perustuvaa näytelmää. Vaikka miesten yhteistyö katkesi vuoden päästä, jatkoi Cody esiintymistään lännen elämää esittävissä teatterinäytelmissä yksitoista kautta. Tämä avasi hänen tiensä lehdistön tietoisuuteen ja myöhemmin mahdollisuuteen perustaa Villin lännen elämää esittelevän show’nsa.⁷⁴ Hän kuitenkin jatkoi teatterikiertueitaan vielä show’n ohella, aina keväeseen 1886 asti. Tuolloin Buffalo Bill oli jo omaksunut hyvin Buntlinen luoman sankarillisen roolin. Vaikka viihderomaanit ja sanomalehdet levittivät fiktiivisiä tarinoita lukijoille Billin seikkailuista, ei hän kuitenkaan yrittänyt kumota fantasiatarinoita itsestään, vaan pyrki näyttämään niiden mukaan.⁷⁵

⁷¹ MANCINI 1992, 28; DAVIS & ROSA 1996, 75.

⁷² Ned Buntlinen kerrotaan olleen hyvin värikäs persoona, joka suolsi väsymättä viihderomaaneja. DAVIS & ROSA 1996, 169.

⁷³ MANCINI 1992, 28; DAVIS & ROSA 1996, 169.

⁷⁴ MANCINI 1992, 28; ENSS 2010, 8; *Buffalo Bill’s Wild West show opens*, elektr. This Day in History.

⁷⁵ SAGALA 2008, 11, 186.

William F. ”Buffalo Bill” Cody aloitti Villin lännen show’n suunnittelun alun perin liikemies Nate Salsburyn kanssa, mutta suunnitelmat jäivät odottamaan tulevaisuuteen. Lopulta Buffalo Bill solmi yhteistyösopimuksen ystävänsä tohtori William Frank Carverin kanssa, minkä seurauksena Salsbury tunsu itsensä syrjäytetyksi. Hän ei myöskään ollut vakuuttunut Carverin sopivuudesta alalle, joten hän kieltäytyi liittymästä mukaan. Buffalo Billin ja tohtori Carverin Villin lännen show avattiin 19. toukokuuta vuonna 1883 Omahassa, Nebraskan osavaltiossa.⁷⁶ Buffalo Bill ideoi suurelle yleisölle rodeon kaltaisen ulkoilmaesityksen, joka perinteisesti oli ollut karjapaimenien keskinäistä kilpailua ja voimankoetusta.⁷⁷ Yrityksestä ei kuitenkaan tullut taloudellista menestystä, sillä kummallakaan miehistä ei ollut taitoa pyörittää ulkoilmaesitystä. Lopulta miesten tiet erosivat jo ensimmäisen kauden jälkeen ja nyt Bill sai kumppanikseen Nate Salsburyn. Heidän yhteistyönsä kesti 19 vuotta ja tuona aikana Salsbury teki Villin lännen show’sta menestyksen.⁷⁸

Villin lännen show koostui hyvin kirjavasta seurueesta, johon kuului muun muassa iso joukko intiaaneja ja karjapaimenia sekä erilaisia rajaseudun eläimiä, kuten biisoneita ja hirviä.⁷⁹ Autenttiset kohtaukset historiasta olivat show’n kohokohtia: metsästäjien biisonijahti, intiaanien hyökkäys Deadwood-näyttämölle ja Pony Express vielä kerran kuljettamassa postia. Buffalo Billin esityksen kanssa yleisön huomiosta kilpailivat myös muut vastaavat esitykset ja vuosisadan vaihteessa syntyi ja kuoli tusina pienempiä Villin lännen esityksiä. Vaikka Billin yritys ei ollut lajissaan ensimmäinen eikä ainoa, siitä tuli kiistatta kuuluisin.⁸⁰

Vaikka show’n sisältö vaihteli vuosien saatossa, voidaan kokonaisuus kuitenkin tiivistää viiteen pääteemaan: ratsastustaidot, ampumataidot, eläinnäytökset, vaihtelevat näytelmät sekä tasankointiaanien ja raja-asukkaiden väliset konfliktit. Villin lännen show nosti esiin myös monia legendoiksi kohonneita hahmoja, kuten esimerkiksi tarkkuusampuja Annie Oakleyn, josta tuli yrityksen ensimmäinen naispuolinen keulahahmo ja show’n vetonaula.⁸¹ Annie liittyi miehensä Frank Butlerin kanssa Villin lännen show’hun vuonna 1885, kun esityksen vetonaula tarkkuusampuja kapteeni Bogard, jättäytyi yllättäen pois

⁷⁶ SAGALA 2008, 176; ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162; FEES, elektr.

⁷⁷ *Arkistojen salat* 18.5.2012.

⁷⁸ SAYERS 1981, 16; DAVIS & ROSA 1996, 171; SAGALA 2008, 180.

⁷⁹ DAVIS & ROSA 1996, 171.

⁸⁰ HINE & FARAGHER 2007, 200; FEES, elektr.

⁸¹ SAVAGE 1996, 43; REDDIN 1999, 67; *Buffalo Bill’s Wild West show opens*, elektr. This Day in History.

seurueesta.⁸² Villin lännen show'ta mahtui seuraamaan jopa 20 000 katsojaa, jotka kerääntyivät katettuun U-muotoiseen katsomoon areenan ympärille. Show'n pitkän uran aikana esityksiin tuotiin myös eksoottisia eläimiä, kuten norsuja, vaikka niillä ei ollut mitään tekemistä villin lännen kanssa. Tällainen esitys oli kuitenkin valtava menestys.⁸³

Villin lännen show'n menestymisen takana oli iso joukko Buffalo Billin ja Nate Salsburyn valitsemia ammattilaisia ja vuosien saatossa Bill työskenteli useiden yhtiökumppaneiden kanssa, joiden ideat ja päätökset muovasivat yritystä. Yksi heistä oli ”Arizona John” eli John M. Burke, joka oli Buffalo Billille liikekumppani, ystävä, manageri ja lehdistöagentti Billin teatteriuralta lähtien. Miesten yhteistyö kesti neljäkymmentä vuotta. Burke oli ammattitaitoinen, lojaali ja pysyi vuosia show'n mukana. Hänellä oli jopa suurempi vaikutus show'hun ja Billiin, kuin myöhemmin mukaan liittyneellä Nate Salsburylla, joka kuitenkin paransi yrityksen talouden. Jule Keen puolestaan hoiti yrityksen raha-asioita ja kielitieteilijä Joe Hart oli tärkeä henkilö niin kotona kuin ulkomailla. Kornetinsoittaja William Sweeney toimi orkesterin johtajana, joka säästi kohtauksia monen esityskauden ajan. Jokainen heistä työskenteli kovasti pitääkseen Villin lännen show'n jännittävänä ja kiinnostavana.⁸⁴

Ulkoilmaesitysten kulta-aika sijoittuu 1880-luvulle, joten Bill osasi juuri oikeaan aikaan ryhtyä bisnekseen. Tämän kaltaisen esityksen menestykseen vaikutti aikanaan paljon sen persoonallisuus, omistajien dramatiikan taju sekä erityisesti oikea ajoitus.⁸⁵ Show'n aloittaessa toimintansa rautatieverkko, asutuksen leviäminen ja kehittynyt teknologia olivat sitoneet idän länteen. Muisto vanhasta lännestä jäi kuitenkin elämään ihmisten mieliin taruina ja myytteinä. Buffalo Bill mainosti show'taan vetoamalla sen autenttisuuteen elävänä kuvana elämästä rajaseudulla. Esityksistä jätettiin kuitenkin pois asukkaiden raskas elämä ja keskityttiin tarinoihin rohkeudesta, jotka vetosivat yleisöön.⁸⁶

⁸² SAVAGE 1996, 42–43. Buffalo Bill oli aluksi epäluuloinen palkkaamaan Annien kaltaisen hennon naisen pääesiintyjäksi, mutta loistavalla ampumisella ja sievällä esiintymisellään hänestä tuli pian kansan suosikki ja show'n tähti. SAVAGE 1996, 42–43.

⁸³ *Arkistojen salat* 18.5.2012.

⁸⁴ WEYBRIGHT & SELL 1956, 99; SAYERS 1981, 18; SLOTKIN 1998, 67.

⁸⁵ FEES, elektr.

⁸⁶ JOHNSON 1986, 78; SLATTA 2006a, 170; *Buffalo Bill's Wild West show opens*, elektr. This Day in History.

3 Villin lännen show lehdistön artikkelien valossa

Kun William F. ”Buffalo Bill” Cody alkoi suunnitella Villin lännen show’taan, hän ymmärsi pian rajaseudun merkityksen ihmisten mielikuvituksessa. Ainoa tapa, jolla hän saattoi tuoda villeyden sisälle sirkusteltaan, oli näytellä rajaseudun historialliset kohtaukset uudestaan. Jos yleisö oli kiinnostunut esimerkiksi intiaaneista ja villieläimistä, Bill demonstroi ratsuväen ja intiaanien taistelun sekä biisonien metsästyksen. Buffalo Bill, joka oli itse nähnyt ja kokenut rajaseudun muutoksen, pystyi nyt tarjoamaan sen tapahtumista välähdyksiä yleisölle.⁸⁷ Firman H. BROWNin mukaan ei ole ihme, että Villin lännen show’n kaltaiset esitykset pitivät asemansa niin kauan viihdemaailmassa. Yhden illan aikana katsojat saivat todistaa outojen ja pelottavien eläinten metsästystä, taistella vihollisia vastaan ja nylkeä heidät, suojella maata sekä paljon muuta.⁸⁸

Tässä käsittelyluvussa kysyn, miten lehdistö otti vastaan uuden viihdemuodon ja millaisen kuvan se välitti lukijoilleen Villin lännen show’sta ja sen henkilökunnasta vuosien 1883–1913 aikana. Käsittelen kysymystä kolmessa alaluvussa seuraavien alakysymysten kautta:

- Miten lehdistö suhtautui uuteen viihdemuotoon ja ensimmäiseen naispuoliseen pääesiintyjään Annie Oakleyhin? Entä millaisia kuvauksia lehdistö välitti lukijoilleen Villin lännen show’n esityksistä?
- Millaisina show’ssa työskennelleet intiaanit ja karjapaimenet esitettiin lehtien artikkeleissa ja vahvistiko lehdistö osaltaan vallinneita stereotyyppioita? Entä millaista oli suhtautuminen show’n eläinnäytöksiin?
- Millaisia haasteita show’n menestyminen ja kuuluisuus toivat mukanaan? Entä millaisia vaikutuksia show’lla oli suureen yleisöön ja miten näihin lehdistössä reagoitiin?

3.1 Esitykset ja niiden tähdet

Uusi rajaseudun elämää esittelevä ulkoilmaesitys herätti pian lehdistön mielenkiinnon. Buffalo Billin teatteriuraa tutkineen Sandra K. SAGALAN mukaan John M. Burke, joka toimi sekä Billin teatteriryhmän että Villin lännen show’n lehdistöagenttina, tiedotti maaliskuussa 1883 lehdistölle, että Buffalo Bill ja tohtori Carver suunnittelivat parhaillaan autenttista esitystä rajaseudun elämästä. Esitykseen tulisi kuulumaan 200 miestä ja lukui-

⁸⁷ MARTIN 1983, 56.

⁸⁸ BROWN, JR. 1990, 161.

sia eläimiä. SAGALAN lisää, että lehdistölle Burke kuvaili uutta esitystä sanalla ”allistytävä”.⁸⁹ Miesten perustamasta ”Wild West” -esityksestä eli Villin lännen show’sta povattiinkin lehdistössä heti menestystä. New Ulm Weekly Review -sanomalehden kuvauksen mukaan kyseessä ei ollut sirkus, teatteri eikä eläinnäyttely, mutta siinä oli vaikutteita niistä kaikista. Artikkelin lupasi uniikissa esityksessä olevan muun muassa intiaaneja, hevosia, karjapaimenia sekä eläinten pyydystäjiä.⁹⁰ Vain muutama päivä ensiesityksen jälkeen nebraskalainen sanomalehti Omaha Daily Bee puolestaan kuvasi esitystä menestykseksi, jota kaikki kaupunkilaiset olivat odottaneet innoissaan: *For a month past the great event to which all one citizens were looking forward was the appearance of the Cody and Carver combination, with their original and novel Nebraska show, entitled the ”Wild West”*.⁹¹ Omaha Daily Been kuvauksesta päätellen show’n mainonta oli onnistunut hyvin ja esitys oli tehnyt vaikutuksen toimittajiin ja yleisöön. Paul FEES toteaa, että Buffalo Billillä oli, pitkän teatteriuransa seurauksena, taitoa käyttää lehdistöä sekä julistemainontaa edukseen.⁹²

Vaikka tohtori Carverin ja Billin yhteistyö päättyi lopulta lyhyeen, ei show menettänyt lehdistön kiinnostusta ja sen suosio jatkui myös Nate Salsburyn hypättyä mukaan bisnekseen. Yrityksen menestys houkutteli myös kilpailevia esityksiä, mutta esimerkiksi New York Times kuvasi lukijoilleen Buffalo Billin ja Nate Salsburyn esitystä ainoaksi oikeaksi Villin lännen show’ksi sekä suureksi menestykseksi:

There is no gainsaying the fact that Messrs. Cody and Salsbury have met with a great degree of success during their long stay in this vicinity, and it is none the less true that they have educated New-Yorkers and Brooklynites to such a point that any outdoor exhibition that may settle about our gates in future years will have to be a mammoth enterprise indeed, if it expects to meet with great success or throw into the shade the impressions left by the only and original Wild West.⁹³

Tämä vuodelta 1894 lainattu artikkeli kuvaa show’n aseman erittäin vankaksi viihdemaa-ilmassa eikä se näyttänyt menettäneen suosiotaan vuosien saatossa. Menestystä kuvasivat myös New York Timesin julkaisemat artikkelit show’n kävijämääristä ja taloudellisista voitoista. Lehden julkaisemien uutisten mukaan show’lla meni varsin hyvin, sillä esimerkiksi elokuussa vuonna 1888 esityskauden kävijämäärä oli arviolta 600 000. Edellisenä vuonna lehti puolestaan kertoi yritykseltä saamiensa tietojen pohjalta, että satoja ja joskus

⁸⁹ SAGALA 2008, 176, 179.

⁹⁰ New Ulm and Vicinity, New Ulm Weekly Review 9.5.1883.

⁹¹ And Buffalo Bill’s enterprise is crowned with success, Omaha Daily Bee 21.5.1883.

⁹² FEES, elektr.

⁹³ Last weeks of the Wild West, The New York Times 16.9.1894.

tuhansia ihmisiä oli käännytetty ovelta viimeisinä esityspäivinä.⁹⁴ William C. DAVISin ja Joseph G. ROSAN mukaan Villin lännen show'n näyttävyyys ja monimutkaiset speaktaakkelit vetosivat katsojiin kaikkialla ja esimerkiksi New York Timesin toimittaja kehui show'ta erittäin realistiseksi ja kuvasi kokemusta esityksessä kaikin puolin nautinnolliseksi.⁹⁵ Lukija saattoi siis luottaa siihen, että esitys oli todellakin vierailemisen arvoinen sekä ainoa oikea Villin lännen show, muut olivat vain halpoja kopioita.

Kuten jo taustaluvussa todettiin, Villin lännen show'n menestyksen takana oli suuri joukko ammattilaisia, jotka pyrkivät pitämään työnantajansa kiinnostavana. Moni julkaisujen tiedoista, kuten kävijämäärät ja taloudelliset tulot, tulivat artikkelien perusteella suoraan Nate Salsburyilta, John M. Burkelta tai muilta yrityksen työntekijöiltä sekä näiden haastatteluista. SAGALAN mukaan Buffalo Billillä oli tapana jo teatteriuransa aikana kehuskella saavutuksillaan ja teatteriesityksiensä menestymisellä.⁹⁶ Artikkeleista päätellen hän jatkoi tätä myös Villin lännen show'n aikana, johon viittaa seuraava lainaus vuoden 1888 New York Timesista: *Buffalo Bill and his partner, Nate Salsbury, promise that the forthcoming entertainments at Erastina of the Wild West will be so attractive that they will scarcely be recognized.*⁹⁷ Tämän kaltaisilla tiedotteilla ja haastatteluilla oli todennäköisesti suuri merkitys show'n mainonnan kannalta. Lähettämällä tasaisesti tiedotteita lehdistölle esityksien uudistuksista ja huimista kävijämääristä, vahvistettiin yrityksen asemaa lukijoiden ja yleisön keskuudessa suhteessa kilpailijoihin.

Villin lännen show alkoi yleensä seremoniamestarin eli Buffalo Billin ratsastuksella areenalle, ohjelman kertomisella sekä esiintyjien esittelyllä, minkä jälkeen esitys saattoi alkaa.⁹⁸ Show'sta ei puuttunut vauhtia tai jännitystä, mikäli on uskominen New York Timesia, joka kesäkuussa 1884 välitti lukijoilleen varsin intensiivisen ja väkivaltaisen kuvauksen esityksestä. Show alkoi esiintyjien villillä ratsastuksella areenalla ja huipentui veriseen taistelukohtaukseen valkoisten ja intiaanien välillä, uudisraivaajien pelastamiseksi:

The entertainment began with the wild career around the track of a hundred mounted horsemen, including Omaha and Sioux Indians, Mexican vaqueros, cowboys, and scouts, among them Buffalo Bill himself, Major Frank North, Buck Taylor, Jim Lawson, and many other frontiersmen, with records for deeds of daring that would make a dime novel seem tame in

⁹⁴ The Wild West Show, The New York Times 20.2.1887; Farewell, Buffalo Bill, The New York Times 12.8.1888.

⁹⁵ The Wild, Wild West, The New York Times 31.5.1888; DAVIS & ROSA 1996, 171.

⁹⁶ SAGALA 2008, 170.

⁹⁷ The Mighty Wild West, The New York Times 20.5.1888.

⁹⁸ *Arkistojen salat* 18.5.2012.

comparison. These heroes rescued the Deadwood coach in an extremely realistic battle; they caught, tamed, and road wild Texan steers and Buffalos; they mounted bucking ponies, which threw somersaults and turned hand-springs without unseating them, and they closed with the rescue of a pioneers's family from the Indians, after a desperate and bloody battle in which the entire personnel of the Wild West Show temporarily lost themselves.⁹⁹

Richard W. SLATTAN mukaan Buffalo Bill mainosti show'taan elävänä kuvana rajaseudun elämästä ja monet aikalaiset olivatkin vakuuttuneita siitä, että esitys oli autenttinen kuvaus Villistä lännestä.¹⁰⁰ Esityksillä on luultavasti ollut hyvin voimakas vaikutus katsojien käsityksiin rajaseudun tapahtumista sekä niin sanotusta hyvän ja pahan vastakkainasettelusta. Esityksissä yleisö sai uusia elämyksiä ja turvalliseen elämään tottuneet kaupunkilaiset saivat todistaa rajaseudun väkivaltaisuuden. Lehdistön, kuten New York Timesin, julkaisemat kuvaukset ovat todennäköisesti vaikuttaneet paljon lukijoiden mieliin esityksestä ja sen tapahtumista. Tähän viittaa esimerkiksi Matthew S. DESPAININ tutkimustulos, jossa hän toteaa, että edellä kuvatun kaltaiset esitykset kertoivat väkivallan välttämättömyydestä rajaseudulla. Lisäksi se kertoo ”valkoisten” voiton olevan varma. FEES täydentää tätä näkemystä jatkamalla, että Little Big Hornin kaltaisten kohtausten esittäminen illasta toiseen antoi yleisön ymmärtää, että lännen valloitus ja intiaanien huono kohtelu olivat oikeutettuja.¹⁰¹

Yksi show'n jännittävimmistä esityksistä oli FEESin mainitsema everstiluutnantti George Armstrong Custerin kaatuminen Little Big Hornin -taistelussa vuonna 1876, joka oli yksi Amerikan armeijan suurimmista tappioista intiaanisodissa.¹⁰² Custerin leski Elizabeth vieraili Villin lännen show'ssa heinäkuussa 1886 ja New York Timesin mukaan hän oli kertonut Billille olleensa erittäin tyytyväinen esitykseen, mikä antoi yrityksestä erittäin myönteisen kuvan.¹⁰³ Buffalo Bill ei kuitenkaan tuolloin ollut vielä ottanut Custer-kohtausta ohjelmistoonsa, minkä syyksi FEES on epäillyt aiheutuneen hienotunteisuudesta Elizabethia kohtaan. Hänen mukaansa Custer-kohtaus lisättiin Villin lännen show'n ohjelmistoon vasta vuonna 1888. Kohtauksesta, joka tunnettiin sittemmin nimellä ”The Last

⁹⁹ Buffalo Bill at the Polo Grounds, The New York Times 17.6.1884.

¹⁰⁰ JOHNSON 1986, 78; SLATTA 2006a, 170; *Buffalo Bill's Wild West show opens*, elektr. This Day in History.

¹⁰¹ DESPAIN 2011, elektr.; FEES, elektr.

¹⁰² MANCINI 1992, 98; *Battle of the Little Bighorn*, elektr. National Park Service; *Buffalo Bill's Wild West show opens*, elektr. This Day in History

¹⁰³ Elks at the Wild West, The New York Times 15.7.1886.

Stand”, tuli sittemmin osa vakioesitystä.¹⁰⁴ New York Times uutisoi kuitenkin jo marras-kuussa 1886 Billin organisoineen Madison-Square Gardeniin esityksen Little Big Hornin taistelusta, jonka representaatioon ottaisi osaa taistelun veteraaneja sekä intiaaneja, kuten soturi Chief Gall, joka johti tuolloin vihollisjoukkoja.¹⁰⁵ Kenties esitystä ei tuolloin vielä ollut vakinaistettu osaksi show’ta, mutta uutinen ei kuitenkaan tue FEESin väitettä hienotunteisuudesta Elizabeth Custeria kohtaan.

Villin lännen show’n autenttisuudesta ja väkivaltaisuudesta kertoo myös Daily Journal-sanomalehdessä vuonna 1902 ilmestynyt tarina esityksessä olleesta nuorestaparista. Yleisössä ollut tyttö joutui peittämään kasvonsa kohtauksen ajaksi, mitä lehti kuvaili sanoin ”*It was a blood-curdling scene*”. Artikkelista ei kuitenkaan käy ilmi mikä kohtaus oli kyseessä, vaan siinä keskityttiin kuvailemaan nuorenparin reaktioita. Artikkelissa viitataan myös pelkästään Villin lännen show’hun eli ei ole täyttä varmuutta, että kyseessä on juuri Buffalo Billin eikä kilpailijan esitys.¹⁰⁶ Kuten jo aikaisemmin todettiin, show’n esityksiä kuvattiin usein lehdistössä varsin väkivaltaisiksi ja toimittajat välittivät tarkkoja kuvauksia areenan tapahtumista lukijoilleen ja sitä kautta show’n yleisölle. Mikä esityksissä sitten vetosi katsojiin? Tähän tarjoaa vastauksen elokuvaväkivaltaa tutkinut Henry BACON, jonka mukaan ihmisiä kiehtoo nähdä pahoja ja hirvittäviä asioita tehtävän. Vielä tyydyttävämpää on kuitenkin nähdä, kun tämän jälkeen oikeudenmukainen tilanne palautetaan. Hänen mielestään erilaiset kostotarinat vetoavat primitiiviseen haluumme nähdä pahantekijöitä rangaistavan ja oikeuden voittavan, vaikka väkivalloin.¹⁰⁷

Villin lännen show’n aloittaessa toimintansa vuonna 1883, Buffalo Bill hankki vanhat postivaunut, jotka olivat toimineet muun muassa Deadwoodin kaupungissa. Näitä niin kutsuttuja Deadwood-vaunuja hän käytti esityksissään intiaanien väijytyksistä. Kuten jo aikaisemmin todettiin, DESPAINin mukaan show’n esityksissä piti olla aina onnellinen loppu ja varma voitto. Karjapaimenia tutkinut Russell MARTIN täydentää näkemystä kertomalla, että tästä syystä hurjasti ratsastavat ja ampuvat karjapaimenet pelastivat postivaunut intiaaneilta ja ryöväreiltä.¹⁰⁸ Villin lännen show’n esitykset täyttivät mielestäni, tutkijoiden ja lehdistön kuvauksien perusteella, BACONin kriteerit sankari- ja kostotari- noiden viehätystä. Ei siis ole ihme, että Deadwood-kohtaus säilytti suosionsa yleisön

¹⁰⁴ DAVIS & ROSA 1996, 171. FEES, elektr. Custerin kuolemaa seuranneena kesänä William Cody osallistui tiedustelijana kahakkaan Cheyenne-heimoa vastaan, jolloin hänen kerrottiin tappaneen nuori soturi ja skalpeeranneen tämän kostoksi Custerin puolesta. Hän myös otti tapahtuneen osaksi esitystään teatterissa. SAGA 2008, 14.

¹⁰⁵ Buffalo Bill’s new troupe, The New York Times 7.11.1886.

¹⁰⁶ Brooklyn Times: At the ”Wild West” Show, Daily Journal 18.7.1902.

¹⁰⁷ BACON 2010, 8–9.

¹⁰⁸ MARTIN 1983, 279, 282; DESPAIN 2011, elektr.; *Wild West Shows*, elektr. U.S. History in Context.

ja lehdistön keskuudessa niin pitkään. Esimerkiksi vielä vuonna 1897 New York Times jakoi artikkelissaan kehuja vanhoille esiintyjille ja kohtauksille: *Every performer was heartily cheered, even the old Deadwood coach.*¹⁰⁹ WEYBRIGHTin ja SELLin eivät puutu näkemykseen väkivallan viehätyksestä, vaan perustelevat Deadwood -kohtauksen suosiota ja pysyvyyttä sillä, että se edusti tyypillistä kuvaa Villistä lännestä, mikä tosin oli lehdistön kuvauksien perusteella hyvin väkivaltainen.¹¹⁰

Vaikka yleisö nautti show'n historiaa mukailevista teatteriesityksistä, olivat tarkkuusampujat kuitenkin show'n vetonauloja ja myös toimittajien huomion kohteita.¹¹¹ Buffalo Billin ja tohtori Carverin päätettyä yhteistyönsä, uudistettu show alkoi menestyä hyvin, vaikka siinä oli Sam FADALAN mukaan vain kolme tähteä: Johnny Baker, Annie Oakley ja Buffalo Bill itse – kaikki taitavia tarkkuusampujia. Erityisesti Bakeria mainostettiin ampumisen maailmanmestarina.¹¹² Tästä huolimatta uutisissa Oakley tuntui keräävän Bakeria enemmän huomiota, vaikka he esiintyivät myös yhdessä. Kaikki kolme saivat kuitenkin usein kiitosta taidoistaan ja esityksestään. Toisin kuin monet muut esiintyjät, heidät mainittiin lehdistössä aina nimeltä: *The shooting of Miss Annie Oakley, the celebrated woman shot, is a part of the programme always appreciated; also the marksmanship of "Johnnie" Baker. The breaking of glass balls by Col. Cody while his horse is going at full gallop is a thrilling piece of marksmanship.*¹¹³ Yleensä toimittajat kiinnittivät huomiota juuri niihin esiintyjiin joita show erityisesti mainosti, joten heidän nimensä esiin nostaminen arvosteluissa johtunee paljolti myös mainonnallisista syistä.

Esityksen väkivaltaisuuden ja ampumakohtauksien vuoksi Annie Oakleylle lankesi tärkeä rooli show'n avauksessa, sillä hänen tehtävänsä oli valmistella yleisö tulevaan esitykseen. Hänen siro ja sydämellinen olemuksensa antoi yleisön ymmärtää, että todellista vaaraa esityksen aikana ei ollut. FADALAN mukaan tämä oli erityisen tärkeää yleisössä olleiden naisten ja lasten vuoksi. Buffalo Billin kerrottiin myös käyttäneen turvallisuussyistä esityksissään pieniä hauleja oikeiden luotien sijasta.¹¹⁴ Tästä huolimatta katsojat

¹⁰⁹ The Wild West Show open, The New York Times 27.4.1897.

¹¹⁰ WEYBRIGHT & SELL 1956, 186.

¹¹¹ Ks. esim. Wild West Show in Town, The New York Times 22.4.1900;

¹¹² FADALA 1997, 80.

¹¹³ Crowds at the Wild West Show, The New York Times 10.6.1894. Ks. myös The Wild West Show open, The New York Times 27.4.1897.

¹¹⁴ FADALA 1997, 80, 196. Annie saapui aina estradille heiluttaen ja lentosuukkoja lähettäen. Tästä syystä hän toimi esityksen avauksessa, vaikka yleensä parhaat esiintyjät säästetään loppuun. Annien ohjelmistoon kuului mitä erilaisimpia temppuja, joista eräs suosituimmista oli ampua kohteeseen selin, peiliin katsoamalla. SAVAGE 1996, 43–47.

tuntuivat olevan huolissaan esityksien turvallisuudesta, johon viittaa myös New York Timesin tekemä haastattelu Annie Oakleyn ampumisesta:

I was surprised and amused, but Miss Oakley informed me that she almost daily received letters asking some absurd question in relation to her shooting.[...] Certainly Miss Oakley makes no pretense of shooting bullets, and any one who chuses to inquire will learn that no bullets are fired in Buffalo Bill's exhibition. Miss Oakley and Johnny Baker shoot with double hammerless shotguns, and yet, I suppose, a large portion of the audience believe they are shooting rifles with bullets, instead of a shotgun with shot.¹¹⁵

Tämän kaltaiset kirjeet tuntuivat närkästyttävän suuresti Oakleyta joka tähdensi, ettei esityksissä ammuttu luoteja. Haastattelu pohjautui Annien esimerkkinä lukemaan kirjeeseen, jonka kirjoittaja oli toimittajan mukaan ilmeisen sivistynyt mutta ei tiennyt mitään aseista.¹¹⁶ Koska esityksen monet kohtaukset perustuivat ampumiseen suuren ihmismäärän ympäröimänä, oli katsojien huolestuneisuus ymmärrettävää. Artikkelin antaa kuitenkin kuvan siitä, että Annie Oakley ja muut työntekijät ovat työnsä osaavia ammattilaisia eikä yleisöllä tulisi olla vaaraa.

Candace SAVAGE kuvailee Annie Oakleyn esiintymistä sanalla ”tuhma”, sillä hän rikkoi flirttailevalla ja vauhdikkaalla esiintymisellään monia viktoriaanisen ajan naisihanteita. Oakleyn uraa show'ssa tutkineen Isabelle S. SAYERSin mukaan Annie oli myöhemmin kertonut jännittäneensä liittymistä Villin lännen show'hun, koska olisi ensimmäinen yrityksen matkassa kulkeva ja lavalla esiintyvä ”valkoinen” nainen. Ilmeisesti hän pelkäsi muiden työntekijöiden mielipiteitä, sillä hän kommentoi, että monet aikalaiset saattoivat pitää tätä järjestelyä mahdottomana. Kaikki sujui kuitenkin hyvin ja myös lehdistö otti pian Oakleyn suosionsa, vaikka esimerkiksi Dee BROWNin mukaan 1800-luvulla miehet ja sanomalehdet pitivät yleisesti naisia toisen luokan kansalaisina.¹¹⁷ Sen sijaan läpikäymäni aikalaislehdistö osoitti poikkeuksetta suurta kiinnostusta ja arvostusta Oakleyta ja hänen taitojaan kohtaan, muun muassa julkaisemalla pitkiä haastatteluita ja artikkeleita hänen uransa kehittymisestä, niin show'ssa kuin kilpailuissa. Esimerkiksi Aspen Daily Leader -sanomalehti julkaisi vuonna 1892 pitkän jutun Annien menestyksestä:

Miss Annie Oakley, the female champion rifle, wing and trick shot, has created a sensation in England, America, France and in other countries by her wonderful feats of shooting, and has received handsome presents from many sources. [...] Then came a local reputation, and with improved fire

¹¹⁵ Ignorant of firearms, The New York Times 15.9.1894.

¹¹⁶ Ignorant of firearms, The New York Times 15.9.1894.

¹¹⁷ SAYERS 1981, 19; BROWN 1991, 157.

arms she attracted wider notice, and for the past four years she has been shooting before the public with great success.¹¹⁸

Kenties juuri Annien menestyksen johdosta myös muut naiset uskalsivat hakea töihin show'hun.¹¹⁹ Vuonna 1889 seurueen naisiksi esiteltiin "Little Sure Shot" Annie Oakley, mestariratsastajat Bessie Farrel, Della Farrel ja Georgi Duffy sekä kivääriampuja Lillian "Californian Girl" Smith.¹²⁰ Smith liittyi mukaan vuonna 1886 ja nousi pian mainonnan ansiosta yleisön ja lehdistön tietoisuuteen sekä Annien pahimmaksi kilpailijaksi.¹²¹ Tähän viittaa myös St. Paul Daily Globe -lehden kuvaus Lillian Smithistä: *All visitors to the "Wild West" are acquainted with this remarkable young lady. She and Miss Annie Oakley carry the palm between them as "shootists"*.¹²² Katherine ADAMSin ja Michael L. KEENEN mukaan naisten määrä erilaisten sirkusten yleisössä, erityisesti koko perheelle suunnatuissa päivänäytöksissä, alkoi 1800-luvulla kasvaa huomattavasti. Tämä puolestaan vaikutti heidän mukaansa myös sirkusten naisesiintyjien määrän kasvuun.¹²³ Kenties tästä syystä myös Villin lännen show'hun palkattiin lisää naisia isompiin rooleihin. Vaikka naisten palkkaaminen erilaisiin esityksiin ei enää ollut poikkeuksellista, Annie Oakley, Lillian Smith ja muut show'n naiset ovat luultavasti herättäneet naiskatsojissa ihailua ja kiinnostusta astumalla miesten alueelle ajanjaksolla, jolloin Taina SYRJÄMAAN mukaan normaalina pidettiin naisten riippuvuutta miehistä ja elämänpiirin keskittymistä kotiin.¹²⁴ Läpikäymieni aikalaislehtien suhtautuminen show'n naisiin ei kuvastanut viktoriaanista ajattelutapaa eikä tutkitulla ajanjaksolla löytynyt esimerkiksi kritisoivia kuvauksia naisten uravalinnasta.

Kotimaan suosio sai Buffalo Billin kokeilemaan onneaan myös Euroopassa, kun Nate Salsbury onnistui saamaan kutsun Lontoossa vuonna 1887 järjestettyyn American Exhibition -tapahtumaan, jossa Villin lännen show esiintyisi osana ohjelmaa.¹²⁵ Tämä tarjous oli onnenpotku ja huhtikuussa 1887 New York Times uutisoi, että Villin lännen show'n mukana Englantiin matkasi esiintyjien lisäksi noin 200 hevosta, 16 biisonia, 12 muulia

¹¹⁸ Miss Annie Oakley, Aspen Daily Leader 12.5.1892.

¹¹⁹ Ks. esim. ENSS 2010, 112–114.

¹²⁰ The Wild, Wild West, The New York Times 31.5.1888; Off for the exposition, The New York Times 28.4.1889.

¹²¹ *Biography: Lillian Smith*, elektr. PBS. American Experience.

¹²² Miss Lillian Smith, St. Paul Daily Globe 26.8.1887.

¹²³ ADAMS & KEENE 2012, 3, 14.

¹²⁴ SYRJÄMAA 2007, 144.

¹²⁵ BROWN 1995, 381; RYDELL & KROES 2005, 105.

sekä muutama karhu, peura ja hirvi. Lehti jatkaa lisäksi, että sankka väkijoukko oli ke-
rääntynyt satamaan hyvästelemään seurueen.¹²⁶ Hanke näytti herättäneen paljon kiinnos-
tusta yhdysvaltalaisessa aikalaislehdissä, joka seurasi suurella mielenkiinnolla show'n
saamaa suosiota Lontoossa. Havaintoani tukee Amerikan massakulttuuria tutkineiden
Robert W. RYDELLin ja Rob KROESin toteamus, että näin suuri hanke herätti huomiota
lehdissä Atlantin molemmin puolin. Show'n suureellinen mainostaminen takasi suos-
ion myös kohteessa, sillä yrityksen manageri majuri John M. Burke ja joukko muita pal-
kollisia peittivät RYDELLin ja KROESin mukaan Lontoon mainosjulisteilla ja kohottivat
odottamisen tunnelmaa lehdistön välityksellä show'n matkatessa merellä.¹²⁷

Villin lännen show'n vierailu vuonna 1887 Lontoossa huipentui kuningatar Viktorian val-
taistuimelle nousun 50-vuotis juhlallisuuksiin¹²⁸. Tuona aikana itse kuningatar seuruei-
neen kuului show'n yleisöön.¹²⁹ Tämä oli suuri kunnia esitykselle, mikä sinetöi sen mai-
neen viihdealalla, sillä The Columbus Journal -lehden mukaan kuningatar ei juuri käynyt
julkisissa tilaisuuksissa. KASPERin mukaan tämä olisi johtunut siitä, että kuningatar suri
pitkään lavantautiin menehtynyttä miestänsä prinssi Alberttia.¹³⁰ Kun kuningatar Viktoria
nousi kumartamaan Yhdysvaltain ja Ison-Britannian lippusaattueelle areenalla, haudattiin
William C. DAVISin ja Joseph G. ROSAN mukaan viimeiset kaunat entisen siirtomaaisän-
nän ja entisten alamaisten välillä.¹³¹

Lontoon vierailusta tulikin menestys ja tuona aikana show sai yleisökseen myös Walesin
prinssi Edwardin¹³² ja hänen vaimonsa prinsessa Alexandran sekä heidän kolme tytärtään.
Heidän seurueeseensa kuului lisäksi joukko muita kuninkaallisia, kuten prinsessa Ale-
xandran veli, Tanskan kruununprinssi Frederick, jotka olivat saapuneet maahan juhli-
maan kuningataria.¹³³ Yhdysvaltalainen lehdistö välitti tasaisesti lukijoilleen kuvauksia
show'n menestyksestä ja keulahahmojen saamista suosionosoituksia. Ned Salsburyn New
York Timesille antaman tiedon mukaan yritys saattoi olla hyvin tyytyväinen matkaansa
ja saamaansa suosioon kuninkaallisten keskuudessa: *In six months 2,785,000 persons
went to see the Indians and cowboys and one day the actual attendance was 78,000 indi-
viduals. The Prince of Wales, the King of Saxony, Denmark, Greece, and Belgium, besides*

¹²⁶ Buffalo Bill's good-bye, The New York Times 1.4.1887.

¹²⁷ RYDELL & KROES 2005, 105–106.

¹²⁸ Tapahtumasta käytettiin nimitystä ”Golden Jubilee”. KASPER 1992, 72.

¹²⁹ BROWN 1995, 381; RYDELL & KROES 2005, 106.

¹³⁰ Wild West Show a Success, The Columbus Journal 1.6.1887; KASPER 1992, 80.

¹³¹ DAVIS & ROSA 1996, 171.

¹³² Edward oli kuningatar Viktorian vanhin poika ja tuleva kuningas Edward VII. KASPER 1992, 72.

¹³³ WEYBRIGHT & SELL 1956, 153–154; KASPER 1992, 72.

*others of royal rank saw the exhibition together.*¹³⁴ Myös Buffalo Bill kuvasi vierailua New York Timesille kaikin puolin menestykseksi ja lisäsi ettei hän voinut kuin ylistää englantilaisia.¹³⁵ Nämä kuvaukset välittivät viestiä maiden lähentymisestä ja show saikin tunnustusta siitä, että se oli parantanut Britannian ja Yhdysvaltojen suhteita.¹³⁶

The Memphis Appeal-sanomalehti kirjoitti toukokuussa 1887 Walesin prinssin ja prinsessan nauttineensa valtavasti esityksestä ja vierailustaan show'ssa. Lehden mukaan he olivat myös kertoneet aikomuksistaan vieraillla esityksessä mahdollisimman usein kauden aikana. Erityisesti kuninkaallista seuruetta miellytti hevosten kesyttäminen, intiaanien sotatanssi, biisonin metsästys ja Deadwood-kohtaus. Myös Lillian Smith ja Annie Oakley esiintyivät Lontoossa niin menestyksekkäästi, että Walesin prinssi halusi jutella heidän kanssaan. Saapuessaan paikalle Annien kerrotaan kuitenkin tehneen etikettivirheen, kätellessään ensin tulevan kuninkaan puolisoa prinsessa Aleksandraa. Tapaus pääsi myös lehtiin ja esimerkiksi The Memphis Appeal kuvasi tapahtunutta seuraavasti: *"Miss Oakley was presented, and with charming naivete, put out her hand to shake hands with the princess, on the Republican principle, ladies first"*. Tilanne kuitenkin ratkesi huumorilla, mutta Shirl KASPERin mukaan Oakley rikkoi vakavasti englantilaista tapakulttuuria.¹³⁷ On myös väitetty, että Lillian Smith teki saman virheen, mutta tästä ei mainittu mitään lehdistössä ja esimerkiksi The Memphis Appeal kertoi ainoastaan Smithin esitelleen kädessään ollutta asetta.¹³⁸ Lehden kuvaus Annie Oakleyn virheestä ei mielestäni ole kovin kritisoiva eikä välitä kuvaa lukijoille kovin vakavasta tilanteesta, joka olisi loukannut pahasti prinssiä tai muuten vaikuttanut yrityksen suosioon. Etikettivirheestä huolimatta Oakley hurmasi prinssin, joka Burlington Weekly Free Press -lehden mukaan kuvaili Oakleyta sanoin *"little daisy"*.¹³⁹

Annie Oakleyn etikettivirhe kuninkaallisia kohtaan herätti kuitenkin paljon huomiota. KASPERin mukaan Oakley ei suinkaan ollut naiivi, kuten The Memphis Appeal ja muut lehdet väittivät, vaan teollaan hänen oli tarkoitus nolata naistenmiehenä tunnettu prinssi Edward.¹⁴⁰ Käyttämistäni artikkeleista ei käy ilmi, kuinka vakavasti virheeseen suhtauduttiin Lontoossa, mutta ilmeisesti se herätti paljon negatiivista huomiota, sillä Buffalo

¹³⁴ Nate Salisbury's News, The New York Times 23.1.1888.

¹³⁵ The Wild West Show, The New York Times 21.5.1888.

¹³⁶ *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

¹³⁷ In the Sioux Indians and the Bronchos – The Princess Especially Gracious to Annie Oakley, The Memphis Appeal 22.5.1887; KASPER 1992, 73.

¹³⁸ In the Sioux Indians and the Bronchos – The Princess Especially Gracious to Annie Oakley, The Memphis Appeal 22.5.1887; *Biography: Lillian Smith*, elektr. PBS. American Experience.

¹³⁹ Our kaleidoscope, Burlington Weekly Free Press 10.6.1887.

¹⁴⁰ KASPER 1992, 73.

Billin sisar Helen Cody Wetmore näki asian mainitsemisen arvoisena yli kymmenen vuotta tapahtuman jälkeen ilmestyneessä muistelmateoksessaan. Helen laittaa tapahtuneen kuitenkin osittain Billin syyksi, sillä tämä oli unohtanut ohjata esiintyjäänsä käytöstavoista kuninkaallisten seurassa. Kuninkaalliset kuitenkin suhtautuvat asiaan hyvin ja Helen arveli, että amerikkalaisten tyttöjen spontaani käytös toi heille kaivattua vaihtelua totuttuihin tapoihin.¹⁴¹ Tapauksen merkittävydestä kertoo myös se, että Annie Oakley näki myöhemmin tarpeelliseksi oikaista tapahtunutta St. Paul Daily Globe -lehdelle antamassaan haastattelussa. Hän kertoi, että oli tarkoituksella kätellyt prinsessaan ensin ja oli jopa varoittanut tästä amerikkalaisesta tavasta, jossa naiset huomioidaan ensimmäisenä. Hän kuitenkin jatkaa: ”*I guess it amazed them a little, but they didn’t mind it, and they were very sociable.*”¹⁴² Annie Oakley tuskin arvasi kuinka paljon huomiota hänen tekonsa aiheuttaisi, mutta ainakaan se ei vähentänyt hänen suosiotaan lehdistössä.

Moni ei ehkä tiennyt sitä, että siviilissä Annie Oakley oli rouva Butler, koska mainoksissa ja esityksissä hänestä käytettiin taiteilijanimeä. Lontoossa hän hurmasi monet miehet ja antamassaan haastattelussa Oakley kertoi saaneensa jopa neljä avioliittotarjousta. Yksi sulhaskandidaatti oli jopa uhannut itsemurhalla, jos saisi kieltävän vastauksen. Lisäksi hän lähetti itsestään valokuvan, jonka Oakley haukkui haastattelussa erittäin rumaksi. Hänen vastauksensa kosijalle olikin tyyli: *I shot a bullet through the head of the photograph and mailed it back with ”Respectfully declined” on it.*¹⁴³ Annie Oakleyn suorasukaisuus lehdistössä, poikkeaa mielestäni huomattavasti siitä roolista, mikä hänelle oli show’ssa annettu. Vaikka Annie Oakley voitti amunnassa monet miehet, hänen onnistui silti FEE-sin mukaan pysyä naisellisena ja jopa tyttömäisenä. KASPER kuitenkin toteaa, että monet elämäkerturit ovatkin virheellisesti kuvanneet hänet pieneksi ja kiltiksi tytöksi. Itse olen, lehdistön kuvauksien ja haastatteluiden perusteella, taipuvainen yhtymään KASPERin näkemykseen siitä, että todellisuudessa Oakley oli hyvin päättäväinen ja kilpailuhenkinen nainen, joka pyrki raivaamaan tiensä miesten maailmaan. Oakley edusti monella tapaa hyvin modernia naiskuvaa ja käytöksellään viestitti aikalaisilleen sukupuolten välistä tasa-arvoa, mutta tästä huolimatta hän ei olisi KASPERin mukaan koskaan kutsunut itseään

¹⁴¹ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 182.

¹⁴² Miss Annie Oakley gives her opinion of England, St. Paul Daily Globe 16.1.1888.

¹⁴³ Edmund Yates: The Wild West’s Little Sure-Shot, New-York Tribune 1.11.1887; Miss Annie Oakley gives her opinion of England, St. Paul Daily Globe 16.1.1888.

feministiksi.¹⁴⁴ Käyttämäni primääriaineisto ei anna viitteitä siitä, millaisia ajatuksia Annie Oakleyn rohkeat lausunnot aiheuttivat lukijakunnassa, mutta ainakaan ne eivät herättäneet kritiikkiä toimittajien keskuudessa.

Annie Oakley lähti show'sta Lontoon kauden jälkeen, minkä syyksi on epäilty erityisesti kilpailutilannetta hänen ja nuoren Lillian Smithin välillä. ENSS arvelee Annien olleen kateellinen uuden kilpailijan saamasta huomiosta. Läpikäymäni aikalaislehdistö kuitenkin ylisti suurimmaksi osaksi Annie Oakleyta ja tästä syystä olen enemmän taipuvainen kannattamaan KASPERin teoriaa tapahtuneesta. Hänen mukaansa lähtöön olisi vaikuttanut sekä Buffalo Billin että Lillian Smithin kateus Annien saamaa huomiota kohtaan sekä häviäminen hänelle ammunnessa. Käyttämäni lehdistömateriaali ei kuitenkaan tue KASPERin väitettä ja hän jatkaakin, että Annie Oakley ja Buffalo Bill eivät koskaan puhuneet ongelmistaan lehdistölle tai muutenkaan julkisesti. Tämän vuoksi ei voida varmuudella sanoa mitä todella tapahtui.¹⁴⁵ Kenties Annien lähtöä ei juuri tästä syystä käsitelty lehdistössä, mutta vaikenemisen syynä voi olla myös Oakleyn vetoaminen terveydellisiin syihin.

Lehdet, kuten The Sun ja St. Daily Globe, uutisoivat vuosien 1887–1888 vaihteessa useampaan otteeseen, että Annie Oakley lähti show'sta heikentyneen terveydentilan vuoksi. Hänen miehensä kertoi tammikuussa 1888 The Sunille lähettämässä tiedotteessa, että Oakley vietti hiljaiseloa New Yorkissa, uskoen ilmastonvaihdoksen tekevän hyvää: *My reasons for bringing her back was on account of her health*. Hän jatkaa lisäksi, että he molemmat uskovat show'n menestykseen Euroopassa, hiljentäen siten mahdolliset juorut välirikosta.¹⁴⁶ Annie Oakley kertoi lisäksi lehdistölle, että epäili nukkumisen teltassa summussa ja kosteudessa olleen pahaksi hänelle. Tästä syystä hänen oli hakeuduttava lääkäriin.¹⁴⁷ Tähän saattoi vaikuttaa Lontoon savusumu ”London Fog”, joka oli ongelmana kaupungissa 1880-luvulla.¹⁴⁸ Annie Oakley jatkoi lopulta uraansa toisaalla, minkä seurauksena lehdistö alkoi viitata häneen Villin lännen show'n entisenä tähtenä.¹⁴⁹ Oakley palasi kuitenkin takaisin show'hun vuonna 1889, Chris ENSSin mukaan ehtonaan, että Lillian Smith lähtisi. Smithin ura ei tuona aikana ollut lähtenyt Buffalo Billin toivomalla

¹⁴⁴ KASPER 1992, xv, 214; FEES, elektr.

¹⁴⁵ KASPER 1992, 87–89; *Biography: Lillian Smith*, elektr. PBS. American Experience.

¹⁴⁶ Jottings about town, The Sun 24.12.1887; Frank K. Butler, Manager Annie Oakley: Buffalo Bill still booms, The Sun 29.1.1888.

¹⁴⁷ Miss Annie Oakley Gives Her Opinion of England, St. Paul Daily Globe 16.1.1888.

¹⁴⁸ CORTON 2015, 1.

¹⁴⁹ Ks. esim. In The Sporting World, The New York Times 5.12.1888.

tavalla nousuun ja hän jätti Villin lännen show'n samana vuonna, kuin Oakley palasi.¹⁵⁰ Käyttämästäni primääriaineistosta ei löydy kirjoituksia, jotka tukisivat ENSSin väitettä. Lehdistö näytti kuitenkin menettäneen pian mielenkiintonsa Lillian Smithia kohtaan eikä hän havaintojeni mukaan koskaan pärjännyt lehdistön uutisoinnin määrässä tai suosiossa Annie Oakleylle. Lukijat eivät ilmeisesti koskaan saaneet tietää mitä todella tapahtui.

Kuten jo aikaisemmin totesin, yhdysvaltalainen lehdistö kiinnitti paljon huomiota show'n suosioon Lontoossa. SYRJÄMAAN mukaan Yhdysvallat kokivat 1800-luvulla suhteensa entiseen emämaahansa Isoon-Britanniaan kilpailuasetelmaksi.¹⁵¹ Tämä saattaa selittää yhdysvaltalaisen lehdistön tarpeen uutisoida runsaasti show'n menetyksestä ja sen tekemästä vaikutuksesta englantilaisiin. Lehdistön kuvauksien perusteella show'n "lähetystyö" Lontooseen oli onnistunut, sillä se oli lähentänyt maiden välejä ja tehnyt vaikutuksen kuninkaallisiin. Ei siis ole ihme, että yhdysvaltalainen yleisö kutsui esitystä nimellä "America's National Entertainment".¹⁵² New York Timesin mukaan show sai palattuaan takaisin Amerikkaan erittäin lämpimän vastaanoton, kun kymmenen tuhatta ihmistä oli saapunut vastaanottamaan Staten Islandille show'ta kuljettaneen laivan: "*Buffalo Bill and his party were given as hearty a welcome as they could have desired.*"¹⁵³ Show olikin jo saavuttanut yleisön suosion kotimaassaan.

Menestyksestä huolimatta Villin lännen show'n oli pidettävä jatkuvasti yllä katsojien mielenkiintoa ja vuonna 1893 esitykseen lisättiin uusi ohjelmanumero, jonka nimeksi tuli "Congress of Rough Riders of the World". Esityksen joukkio koostui New York Timesin mukaan muun muassa intiaaneista, meksikolaisista, kasakoista, arabeista sekä Amerikan, Britannian, Saksan ja Venäjän armeijan sotilaista. Lehden mukaan uusi ohjelmanumero herätti suurta innostusta yleisössä ja se sai hurjat suosion osoitukset. Kaikki joukkoon kuuluneet ratsastajat esittivät kohtauksi liittyen omaan kulttuuriinsa ja erityisesti arabien ohjelmanumero sai lehdeltä kehuja mielenkiintoisesta esityksestä: *A band of Arabs gave the most interesting exhibition. They tumbled all over the ring, and looked like so many human balls. The Cossacks did some remarkable horseback riding and sang weird songs.*¹⁵⁴ Yleisen mielenkiinnon ylläpitämisen lisäksi ohjelmanumeron mukaan ottamisella oli syvällisempinkin tarkoistus, sillä show'ssa huomioitiin myös yhteiskunnalliset

¹⁵⁰ ENSS 2010, 114; DAVIS & ROSA 1996, 171; *Annie Oakley: Wild Life & Famous Friends*, elektr. Biography.com.

¹⁵¹ SYRJÄMAA 2007, 120. Tämä juontaa juurensa 1700-luvun lopulla käytyyn vapaussotaan brittiläisestä imperiumista vapautumiseksi. HENRIKSSON 1990, 14.

¹⁵² SAYERS 1981, 14.

¹⁵³ The Wild West Show, The New York Times 21.5.1888.

¹⁵⁴ The Wild West Show open, The New York Times 27.4.1897. Ks. myös Wild West Show in town, The New York Times 22.4.1900.

muutokset ja vallitseva poliittinen ilmapiiri. SLOTKINin mukaan Little Big Hornin taistelua kuvannut ”The Last Stand”-kohtaus edusti Amerikan uudisraivaajien vaihetta, kun taas ”Congress of Rough Riders of the World” edusti visiota Amerikan tulevaisuudesta suurvaltana ja oli siten ajankohtaisempi kehityksen edetessä.¹⁵⁵ Vaikka show alun perin syntyi romantisoidusta kaipuusta menneisyyteen, tuli sen silti kehittyä pysyäkseen viihdeteollisuuden kilpailussa mukana. Artikkeleista päätellen uudistukset saivat lehdistössä hyvän vastaanoton ja pitivät show’n edelleen kiinnostavana. Show’n suosioista kertoo myös se, että edes huono sää ei estänyt ulkoilmaesityksen nauttimisesta.¹⁵⁶ New York Times kertoi, että esitys jatkui huolimatta siitä oliko sää kirkas, sumuinen tai myrskyinen. Lehden mukaan esityksen seuraaminen sateessa oli jopa nautinnollista, sillä yleisö oli hyvin suojassa katetuissa katsomoissa.¹⁵⁷ Lukijat saivat hyvin positiivisen kuvan esityksestä ja sen ohjelmanumeroista lehdistön kautta.

Buffalo Billin ensimmäinen kolmesta vierailusta Euroopassa sijoittui ajanjaksolle 1887–1893. Tuona aikana show vieraili Englannissa, Ranskassa, Espanjassa, Italiassa ja Saksassa.¹⁵⁸ Suosioista huolimatta show ei vedonnut katsojiin kaikkialla ja esimerkiksi vuonna 1890 New York Times julkaisi artikkelin Veronasta, jossa Villin lännen show oli esiintymässä Rooman aikaisessa amfiteatterissa. Kirjoittajan mukaan gladiaattoreiden ja kristittyjen korvaaminen karjapaimenilla sekä show’n esiintyminen antiikin kulttuurin ja sivilisaation kodissa oli suuri vitsi historiaa kohtaan.¹⁵⁹ Edellä kuvattu kritiikki oli kuitenkin niitä harvoja poikkeustapauksia, joissa esitystä arvosteltiin negatiiviseen sävyyn. Useimmiten kritiikki kohdistui juuri Euroopan kiertueelta saatuihin tietoihin, joita voidaan varmasti osittain selittää kulttuurisilla ja historiallisilla eroavaisuuksilla, perustuihan esitys nimenomaan Amerikan historiaan ja mytologiaan. Vaikka show’n sisältö muuttui vuosien saatossa, saattoivat lukijat päätellä kirjoituksista, että se oli aina vierailemisen arvoinen ja esiintyjät tekivät kaikkensa viihdyttääkseen yleisöä. Esityksen karjapaimenet,

¹⁵⁵ SLOTKIN 1998, 79. Custerin ”The Last Stand” -kohtaus vaihtui myös toiseen ajankohtaisempaan kuvaukseen, nimittäin San Juan Hillin taistelusta Espanjan ja Yhdysvaltojen sodasta vuodelta 1898. Näin ollen Custerin tilalle tuli uusi kansallinen sankari Theodore Roosevelt, joka kuului Buffalo Billin ystäviin. WEYBRIGHT & SELL 1956, 186.

¹⁵⁶ Kesäkuussa vuonna 1908 uutisoitiin, että kaupunkiin, jossa show oli esiintymässä, oli iskenyt tornado. Myrsky oli romahduttanut show’n ison teltan, jonne oli saapumassa tuhansia ihmisiä. Paniikilta ja vakavilta loukkaantumisilta kuitenkin vältyttiin. Tornado hits Buffalo Bill’s circus tent, Daily Journal 20.6.1908.

¹⁵⁷ Last weeks of the Wild West, The New York Times 16.9.1894.

¹⁵⁸ BROWN 1995, 381; *Wild West Shows*, elektr. U.S. History in Context.

¹⁵⁹ Cowboys in old Verona, The New York Times 18.5.1890.

intiaanit ja meluisaksi brändätty esiintymistapa olivat Russell MARTINin mukaan tyyppilistä amerikkalaisuutta niin ajatusmaailmaltaan, tyyliiltään kuin rahataloudeltaan, joten ei ole ihme että se vetosi katsojiin ja aikalaislehdistöön.¹⁶⁰

3.2 Lehdistö stereotyyppien vahvistajana

Intiaanit olivat yksi Villin lännen show'n tärkeimpiä elementtejä, sillä länsi ei olisi ollut tarpeeksi villi ilman hyökkääviä intiaaneja. Tämä oli monelle intiaanille hyvä keino ansaita rahaa ja 1800-luvun lopulla monet heistä liittyivät erilaisiin kiertäviin Villin lännen esityksiin. Samalla niissä sai muistella vanhoja aikoja metsästyksineen ja sotineen. Tällä tavoin intiaanien ympärille alkoi muodostua jo varhain eräänlainen myyttinen sädekehä, johon Rani-Henrik ANDERSSONin mukaan oman lisänsä toi lehdistö, joka oli seurannut tasankointiaaneja vastaan käytyjä sotia jo 1850-luvulta lähtien. Intiaaneja oli hyödynnetty viihteellisissä tarkoituksissa jo aikaisemmin, mutta mikään ei hänen mielestään muokannut mielikuvia intiaaneista niin tehokkaasti kuin erilaiset Villin lännen esitykset¹⁶¹

Villin lännen show'n intiaanit herättivät pian lehdistön ja yleisön mielenkiinnon eksoottisina vihollisina. Esimerkiksi Omaha Daily Bee -sanomalehti kuvailee show'n avajaisten kynnyksellä saapunutta joukkoa varsin komeaksi: *They are a fine looking set of men and looked quite interesting in their native dress and with their baggage, consisting of tents and lodge poles, bow and arrows and the paraphernalia of the Indian camp.*¹⁶² Show'n mainoksissa yleisöä houkuteltiin joukolla sotamaalattuja Arapaho, Cheyenne ja Sioux-intiaaneja. Karjapaimenien ja intiaanien välisistä taisteluista muodostui show'n kantavia ohjelmanumeroita, jotka osaltaan vahvistivat vallinneita ennakkoluuloja, kuten lainaus New York Timesin artikkelista osoittaa: *"The redskins, bare-limbed and paint-bedaubed, yell and dance and fight just as they are supposed to do in real frontier life, and the cowboys perform the same wonders in riding and shooting as of old"*.¹⁶³ Lehden kuvaus vahvistaa ANDERSSONin näkemystä siitä, kuinka Villin lännen esitykset muokkasivat ja osaltaan vahvistivat vallinneita stereotyyppioita intiaaneista. Lisäksi S. Matthew DESPAIN jatkaa, että esityksissä intiaanit esitettiin raakalaisina ja heidän kulttuurinsa sivistyksen vastakohtana. Toisaalta heitä pidettiin jaloina vihollisina kesyttämättömästä

¹⁶⁰ MARTIN 1983, 352.

¹⁶¹ ANDERSSON 2009, 14; ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162–163.

¹⁶² Buffalo Bill's tribe of Indians pass through Omaha, Omaha Daily Bee 14.5.1883.

¹⁶³ The Wild Wild West, The New York Times 31.5.1888

erämaasta. Candace SAVAGE huomauttaakin, että kaikki Villin lännen show't olivat valkoisen miehen aluetta.¹⁶⁴ Intiaanien lisäksi myös karjapaimenien kulttuuriin liitettiin paljon myyttejä, joita esiintyi myös paljon lehdistössä. Poiketen New York Timesin kuvauksesta, karjapaimenet eivät Richard W. SLATTAN mukaan oikeasti juuri koskaan käyttäneen aseita, sillä ne olivat painonsa vuoksi haitaksi työnteolle.¹⁶⁵

Rodeon ohella intiaanien esittämät ohjelmanumerot olivat tutkitulla ajanjaksolla selvästi lehdistössä eniten kuvatut kohtaukset. Heidän suosiostaan kertaa myös se, että Villin lännen show'hun palkattiin tasaisesti uusia intiaaneja esiintymään.¹⁶⁶ New York Times uutisoi marraskuussa 1886 kahteen otteeseen uusista joukoista. Heimojen kirjo olikin suuri: Sioux, Crow, Pawnee, Comanche, Wichita ja Cheyenne -heimojen edustajia odotettiin saapuvaksi lähipäivinä New Yorkiin, missä Villin lännen show'n oli tarkoitus esiintyä Madison Square Gardenilla. Buffalo Billin antaman lausunnon mukaan Sioux ja Pawnee -heimot eivät olleet koskaan tavanneet muualla kuin sotapolulla, mutta show'ssa heimot kuitenkin hautasivat keskinäiset sotakirveensä.¹⁶⁷ Tätä seurannut uutinen kertoikin, että saavuttuaan paikanpäälle heimot olivat sopeutuneet hyvin toistensa seuraan: *They are quartered there in tepees, and although two at least of the tribes are mortal enemies, they get along apparently in comfortable style.*¹⁶⁸ New York Times kuvasi oloja varsin rauhallisiksi heimojen välillä eikä osoittanut huolta mahdollisista järjestyshäiriöistä alueella tai esityksessä. Show lupasi yleisölle autenttisia kohtauksia rajaseudulta sekä vauhtia ja jännitystä, joten tieto samaan esitykseen tulleista verivihollisista on luultavasti aiheuttanut uteliaisuutta niin yleisössä kuin lehdistössä ja on toiminut siten hyvänä mainoksena.

Sodankäynti, esimerkiksi Lakota-heimon keskuudessa, oli ANDERSSONIN mukaan yhteiskunnassa täysin normaali tila ja poikkeuksen tekivät ainoastaan talvet, jolloin sotiminen oli käytännöllisistä syistä hankalaa. Sodat olivat siis kausiluonteista kahakointia mutta toisinaan sodankäynnillä saattoi olla jokin laajempi, poliittinen tai maiden valtaamiseen tähtäävä merkitys. Tällöin myös saatettiin järjestää suuria, hyvin organisoituja sotaretkiä. Kenties, juuri tästä syystä myös showareenoilla rajaseudun elämä esitettiin sotaishana. Tavallisimmissa esityksissä maalatut ja villisti huutavat sulkapäähineisiin pukeutuneet intiaanit ahdistelivat pieniä tiloja ja uudisraivaajien vankkurikaravaaneja.¹⁶⁹ Tämän kaltaiset

¹⁶⁴ SAVAGE 1996, 42; DESPAIN 2011, elektr.

¹⁶⁵ SLATTA 2006a, 59–60.

¹⁶⁶ Ks. esim. HINE & FARAGHER 2007, 200.

¹⁶⁷ Buffalo Bill's new troupe, The New York Times 7.11.1886.

¹⁶⁸ Work at Madison-Square Garden, The New York Times 17.11.1886.

¹⁶⁹ ANDERSSON 2009, 34; ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 163.

vauhdikkaat esitykset olivat kuitenkin hyvin suosittuja, mikäli on uskominen New York Timesin arviota ohjelmasta:

The warmest interest was manifested in every feature, from the moment that the Indians and cowboys, assembling at the head of the inclosure, rushed their horses in picturesque platoons to the front of the grand stand until the thrilling finish, when Indians, cowboys, horses, and powder smoke were flying in confusion all over the field at the end of the sham battle. The more there was of banging pistols and scurrying Indians the better apparently the spectators liked it. No one could complain of a lack of that sort of entertainment. The Indians had to suffer defeat every time, but they seemed to have become used to it and entered the contest with no less spirit on that account.¹⁷⁰

Tarkkuusampujista huolimatta intiaanit ja karjapaimenet olivat show'n suosituimpia hahmoja. Lehdistön kuvauksien perusteella esitykset tuntuivat esittävän intiaanien roolin vuodesta toiseen samanlaisena. Heidän roolinsa oli aina hyökätä valkoisten kimppuun mutta hävitä lopulta taistelu. Show'n intiaanit esiteltiin lehtien kuvauksissa pääsääntöisesti hyvin stereotyyppisessä valossa, maalattuina ja huutavina. DESPAINin mukaan väkivalta rajaseudulla oli show'n mukaan täysin normaalia, mutta on tosin huomioitava, että intiaanien sodankäyntitapa oli todellakin hyvin väkivaltaista. Monet Villin lännen esityksissä kiertäneet intiaanit kyllästyivät kuitenkin jatkuvaan matkustamiseen ja siihen, että heidän piti jatkuvasti esiintyä yleisölle stereotyyppisinä vihollisina.¹⁷¹

Amerikan intiaaneja tutkineen Roger L. NICHOLSONin mukaan Buffalo Bill halusi kuitenkin esittää intiaanien elämää ja kulttuuria kaikilta osa-alueilla. Siksi hän palkkasi show'hun myös naisia ja lapsia esittämään tavallista arkea, kuten kädentaitoja, tiipiiden pystyttämistä sekä vaatetusta.¹⁷² Intiaanien rooli show'ssa muistutti aikakaudelle tyypillistä etnografista näyttelyä, joka vahvisti ajattelua valkoisten paremmuudesta.¹⁷³ Yhdysvaltalaisia toimittajia tuntui kuitenkin kiinnostavan enemmän intiaanien taistelut ja miesten sotaan valmistautuminen esityksissä, vaikka esimerkiksi englannin kuningatar Viktoria oli Castle Rock Journal -lehden tietojen perusteella kiinnostunut erityisesti show'n mukana Lontooseen tulleista lapsista: [...] *her majesty, who expressed a desire to see the Indian babies or papooses. Two of these were presented for her majesty's inspection, and she was pleased to shake their hands and pat their painted cheeks.*¹⁷⁴ Myös The Columbus Journal -lehti kiinnitti huomiota tähän ja kirjoitti kesäkuussa 1887, kuinka kuningatar

¹⁷⁰ Indians at Erastina, The New York Times 26.6.1886.

¹⁷¹ ANDERSSON 2009, 36; ANDERSSON & HENRIKSSON 2010, 426; DESPAIN 2011, elektr.

¹⁷² NICHOLS 2014, 133.

¹⁷³ SYRJÄMAA 2007, 71, 91.

¹⁷⁴ Castle Rock Journal 1.6.1887.

oli kätelty naisia ja lapsia, mikä oli suuri kunnia: *The queen shook hands with them all, these being the only members of the Wild West party that were thus honored*. Vaikka tämä ei alun perin ollut kuningattaren tarkoitus, kuvasti tällainen uutinen varsin erilaista asennoitumista intiaaneihin, kuin mitä Amerikassa.¹⁷⁵ Havaintooni viittaavat myös Robert W. RYDELL ja Rob KROES tutkimuksessaan, jonka mukaan eurooppalainen yleisö ja lehdistö olivat paljon kiinnostuneempia intiaanien asuinoloista ja katoavasta kulttuurista, kuin heidän roolistaan show'n esittämässä historiallisessa draamassa. He jatkavat kuitenkin, että stereotyyppiä verenhimoisista intiaaneista olivat saavuttaneet myös Euroopan ja sen lehdistön, paljolti amerikkalaisen massakulttuurin ansiosta. Show ei RYDELLin ja KROESin mukaan kuitenkaan pyrkinyt korjaamaan näitä stereotyyppioita ja kulttuurin monipuolisen esittämisen sijasta esitti intiaanit aina väkivaltaisina vihollisina.¹⁷⁶

Buffalo Billin onnistui vuonna 1885 liittämään kuuluisa, everstiluutnantti Custerin tappajana tunnettu, intiaanipäällikkö Istuva Härkä osaksi seuruettaan.¹⁷⁷ Istuva Härkä oli aikaisemmin kulkenut erään toisen vastaavan esityksen mukana, mutta saamaansa huonoon kohteluun pettyneenä, neuvotteli hän nyt kunnan palkan itselleen. Tutkijoiden mielipiteet kuitenkin vaihtelevat Istuvan Härän saamasta suosiosta, mutta esimerkiksi Robert V. HINE ja John Mack FARAGHERin mukaan yleisö ei ollut häneen kovin ihastunut vaan osoitti hänelle joskus jopa epäsuosiota. Vaikka intiaanit kiehtoivat yleisöä, oli yleinen ilmapiiri kuitenkin vielä hyvin intiaanivastainen. Esimerkiksi vuonna 1869 komentaja kenraali Philip H. Sheridan tiivistä yleisen ajatuksen kuuluisassa lauseessaan: *The only good Indians I ever saw were dead*.¹⁷⁸ Tämän seurauksena Istuva Härkä kulki show'n mukana vain yhden kauden vuonna 1885. Hänen kerrottiin myös kyllästyneen elämään show'ssa, ihmispaljouteen ja vääristelyyn kuvaan lännestä.¹⁷⁹ Buffalo Bill oli hyvin tietoinen, että hänen historialliset kuvauksensa olivat vähintään epätarkkoja, mutta SLOTKINin mukaan hän tuntui kuitenkin tosissaan uskovan, että show tarjosi runollisuuden kaltaista totuutta rajaseudusta: kuvauksellista ja moraalista.¹⁸⁰ Tämä kuitenkin vetosi katsojiin.

¹⁷⁵ ”Wild West” show a success, *The Columbus Journal* 1.6.1887.

¹⁷⁶ RYDELL & KROES 2005, 112–113.

¹⁷⁷ ANDERSSON 2009, 180; *The Columbus Journal* -sanomalehti kirjoitti jo vuonna 1883, että Istuva Härkä olisi Buffalo Billin ja tohtori Carverin seurueessa. Kyseessä lienee kuitenkin ollut häntä näytellyt henkilö, sillä tutkijat ovat olleet yhtämieltä siitä, että Istuva Härkä liittyi show'hun vasta vuonna 1885. Ks. esim. *The Journal, The Columbus Journal* 23.5.1883.

¹⁷⁸ HINE & FARAGHER 2007, 90–93; ANDERSSON & HENRIKSSON 2010, 426.

¹⁷⁹ MARTIN 1983, 248; JOHNSON 1986, 78–79; HINE & FARAGHER 2007, 200. Yleisön suhtautuminen kuuluisaan ”Custerin tappajaan” oli vaihtelevaa. Toisaalta yleisö protestoi Custerin murhaajaa vastaan, mutta toisaalta se oli myös innoissaan nähdessään yhden Vanhan lännen jaloimmista vihollisista ja kuuluisan päällikön. ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162.

¹⁸⁰ SLOTKIN 1998, 77.

Istuva Härkä on saanut sittemmin paljon huomiota osakseen Buffalo Billiä ja Villin lännen show'ta käsittelevässä tutkimuksessa. Vaikka useissa teoksissa viitataan hänen saamaansa suosioon, ei hänen esiintymisensä Buffalo Billin show'ssa herättänyt vastaavaa kiinnostusta aikalaislehdistössä. Esimerkiksi New York Times uutisoi vain kahdesti Istuvasta Härästä, tämän ollessa Buffalo Billin mukana. Molemmat artikkelit sijoittuvat heinäkuulle vuonna 1885 ja niissä kerrotaan show'hun saapuneista vierailijoista, jotka tapasivat Istuvan Härän. Kirjoituksissa hänen osansa oli hyvin marginaalinen eikä hänen esiintymistään varsinaisessa show'ssa käsitelty ollenkaan.¹⁸¹ Myös uutisointi muissa sanomalehdistä hänen ajastaan Buffalo Billin kanssa on hyvin vähäistä. Syitä tähän voi olla monia, esimerkiksi Istuvan Härän lyhyt vierailu show'ssa, missä tämä Frank CHRISTIANSONin mukaan olisi viipynyt vain neljä kuukautta, tai mahdollinen sekaantuminen aikaisempaan seurueeseen, jonka mukana tämä oli kulkenut.¹⁸² Ottaen huomioon intiaanien keskeisen aseman show'ssa, päälliköiden merkityksen maan intiaanipolitiikassa ja Istuvan Härän maineen, olisi olettanut hänen saaneen enemmän huomiota lehdistöltä roolistaan show'ssa.¹⁸³ Mielestäni Istuvan Härän merkitystä Buffalo Billin yritykselle onkin korostettu liikaa, suhteessa hänen viettämäänsä lyhyeen aikaan yrityksessä sekä painetun median vähäiseen mielenkiintoon hänen roolistaan esityksessä.

Villin lännen show'n näytökset koettiin yleisesti vanhaa länttä säilyttävinä ja eläimet, erityisesti biisonit olivat tärkeä osa show'ta intiaanien ohella. Victor WEYBRIGHTin ja Henry SELLin mukaan erityisesti eurooppalaiset olivat kiinnostuneita amerikkalaisista biisoneista, jotka he näkivät romantisoituina petoina. Buffalo Billin ja tohtori Carverin aloittaessa yhteistyönsä vuonna 1883, olivat suuret biisonilaumat jo suurimmaksi osaksi hävinneet tasangoilta, kun rautatieverkosto toi biisonien laidunmaille metsästäjiä, jotka ampuivat eläimiä vain urheilun tai taljojen vuoksi. Tieto biisoneiden mahdollisesta häviämisestä sukupuuttoon herätti ihmisissä kiinnostusta ja romantisoitua ajattelua suojella niitä. Villin lännen esityksiä tutkinut Paul REDDIN kuitenkin painottaa, että Villin lännen show esitteli eläimet enemmän riistana kuin suojelukohteena.¹⁸⁴

Myös muut Villin lännen show'n kaltaiset esitykset olivat jo aikaisemmin lisänneet ohjelmaansa biisoneita. Buffalo Billiä ja biisoneita tutkineen David NESHEIMin näkemyksen

¹⁸¹ ”Pop” Whittaker dying, The New York Times 4.7.1885; Actors on a pleasure trip, The New York Times 6.7.1885.

¹⁸² CHRISTIANSON 2011, xlvii.

¹⁸³ Yhdysvaltain hallituksen tavoite oli vähentää intiaanipäälliköiden arvovaltaa ja korostaa yksilön merkitystä. Tämä ei kuitenkaan onnistunut vielä 1880-luvulla ja monet intiaanit seurasivat yhä päälliköiden esimerkkiä tärkeissä päätöksissä. ANDERSSON 2009, 247.

¹⁸⁴ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 217; WEYBRIGHT & SELL 1956, 57; REDDIN 1999, 73.

mukaan eläinten liittäminen erilaisiin Villin lännen näytöksiin pelasti ne osittain täydelliseltä sukupuutolta. Hän kuitenkin lisää, että eläinten kuoleminen vankeudessa ei ollut harvinaista ja niiden tilalle piti pyydystää uusia.¹⁸⁵ Show'n eläinten majoittaminen sesongin ulkopuolella oli haastavaa, sillä esimerkiksi keväällä 1887 raportoitiin, että New Yorkin Staten Islandilla talvehtineista biisoneista melkein tusina oli menehtynyt talven aikana.¹⁸⁶ Tämä tapahtui vähän ennen Villin lännen show'n ensimmäistä vierailua Lontoossa, joten taloudellisen menetyksen lisäksi takaisku sattui muutenkin huonoon aikaan. NESHEIM toteaa, että biisoneiden kanssa matkustettaessa saattoi sattua mitä tahansa: eläimet saattoivat kuolla vankeuteen tai karata areenalta.¹⁸⁷ Aikalaislehdistön artikkeleissa ei viitata biisonien huonoon kohteluun tai mahdollisiin vaaroihin, joita liittyi näiden suurten eläinmäärien kuljettamiseen, vaikka esimerkiksi vuonna 1895 yritykseen listattiin kuuluvaksi useita satoja hevosia ja kolmekymmentä biisonia.¹⁸⁸ Näin suuri määrä eläimiä oli jo uhka karatessaan. Lisäksi niiden kuljetus toi omat haasteensa ja siinä riitti töitä miehille, jotka yrittivät pitää eläimet kurissa lastaamisen ajan.¹⁸⁹

Ei ole kuitenkaan tarkasti tiedossa, kuinka yleistä eläinten karkaaminen oli ja kuinka vakavana ongelmana se koettiin. Läpikäymäni aikalaislehdistö suhtautui mielestäni varsin neutraalisti eläinten karkaamisen, vaikka esimerkiksi New York Times uutisoi asiasta kahdesti vuosien 1887–1888 välillä.¹⁹⁰ ”*A Real Buffalo Hunt*” otsikolla nimetty New York Timesin artikkeli kuvaili, kuinka kaupunkilaiset olivat päässeet seuraamaan oikeaa biisonin metsästystä, kun valtavat eläimet olivat melkein karanneet niiden lastaamista seuranneen yleisön joukkoon.¹⁹¹ Artikkelin sävy ei kuitenkaan viittaa siihen, että lehden toimittajat olisivat olleet varsinaisesti huolissaan ihmisten turvallisuudesta. Enemminkin artikkelit keskittyivät mielestäni kuvaamaan tilanteen aiheuttamaa jännitystä. Biisonien metsästys niin luonnossa kuin areenallakin oli hyvin vaarallista ja esimerkiksi ”King of the Cowboys” Buck Taylor oli joutua karanneen biisonin seivästämäksi. Biisonia jahdatessaan Taylorin onnistui vangita eläin lassollaan, mutta köysi antoi periksi ja biisoni hyökkäsi kohti ratsukkoa, haavoittaen sarvillaan pahasti hevosen lonkkaa. Paikalle ke-

¹⁸⁵ NESHEIM 2007, 165–166.

¹⁸⁶ Contest with a wild bull, The New York Times 26.3.1887.

¹⁸⁷ NESHEIM 2007, 167.

¹⁸⁸ FEES, elektr.

¹⁸⁹ Ks. esim. A Real Buffalo Hunt, The New York Times 13.8.1888.

¹⁹⁰ Ks. esim. Buffalo Bill Comes Ashore, The New York Times 22.5.1888.

¹⁹¹ A Real Buffalo Hunt, The New York Times 13.8.1888. Artikkeleiden perusteella karjapaimenet ja intiaanit hoitivat paljolti seurueeseen kuuluneita eläimiä, mikä tietysti vastasi heidän perinteistä työtään. Intiaanien osuus karjanajossa on kuitenkin jätetty syrjään lännen mytologiassa, vaikka he saattoivat toimia sekä karjankasvattajina että karjapaimenina. SLATTA 2006a, 72.

rääntyneen yleisön joukossa ollut eläinsuojeluorganisaatio puuttui asiaan ja kielsi havoittuneen hevosen käyttämisen jahdissa. Taylorin ja muiden miesten onnistui kuitenkin vangita eläin, joka taistellessaan vastaan taittoi kuitenkin kuolettavasti niskansa.¹⁹² Vaikka biisonit olivat sukupuuton partaalla, artikkeli ei kerro miten hevosen käytön kieltänyt eläinsuojeluorganisaatio suhtautui eläimen kuolemaan tai esityksen muihin biisoneihin.

Biisoneiden lisäksi monet muut eläimet, kuten hevoset ja ponit, olivat tärkeä osa esityksen kokonaisuutta, sillä Paul REDDINin arvion mukaan noin neljäsosa esityksistä keskittyi hevosiin. Buffalo Bill, joka oli ikänsä työskennellyt hevosten parissa, omasi silmää hyvälle yksilöille ja show'hun valikoitui hienoja eläimiä, jotka saattoivat hypätä tulen läpi ja jopa tanssia.¹⁹³ Toimittajien kuvauksissa erityisen suosittuja tuntuivat olevan kohtaukset, joissa karjapaimenet yrittivät kesyttää vikuroivia hevosia ja tästä syystä esitykseen hankittiin aika ajoin uusia yksilöitä, New York Timesin mukaan mahdollisimman hurjia:

A number of new "buckers" have been added to the show since it was seen here, and anything more ferocious and vicious in the nature of a horse than these animals are would be hard to find. Some of the cowboys who tried to mount them were thrown into the air and others were actually dragged prostrate through the mud by the apparently enraged quadrupeds. One of the "buckers" dashed through a fence at the end of the stand and another threw himself prostrate in the mud to get rid of his rider.¹⁹⁴

REDDIN perustelee hevosten suosiota esityksissä sillä, että monella amerikkalaisella oli tuolloin vielä omakohtaisia kokemuksia eläimistä. Samalla villisti laukkaavat hevoset ja esiintyjät niiden selässä edustivat vapautta ja antoivat katsojille vaikutelman siitä, että lännessä ei koskaan kävelty tai ratsastettu hiljaa.¹⁹⁵ *Buffalo Bill's riders all showed training and his horses did not put the vim and temper into their efforts to get away from their riders that were shown by the real unbroken wild horses that were used at Frontier day.*¹⁹⁶ Toisin kuin kyseinen artikkeli Greeley Tribune -lehdestä, mytologia ja populaarikulttuuri esittävät, kaikki karjapaimenet eivät Richard W. SLATTAN mukaan todellisuudessa pystyneet kesyttämään villihevosia, saati ratsastamaan hevosella kuin hevosella. Tietysti monet satulassa vietetyt tunnit opettivat tekijäänsä. Myös ampumataidot sekä

¹⁹² Contest with a wild bull, The New York Times 26.3.1887.

¹⁹³ MARTIN 1983, 168; REDDIN 1999, 68; ARLUKE & BOGDAN 2014, 17.

¹⁹⁴ The Wild, Wild West, The New York Times 31.5.1888.

¹⁹⁵ REDDIN 1999, 68.

¹⁹⁶ Buffalo Bill eclipsed, Greeley Tribune 30.8.1900.

kyky käsitellä lassoa vaihtelivat hänen mukaansa suuresti.¹⁹⁷ Villin lännen esitykset ja toimittajien vauhdikkaat kuvaukset loivat kuitenkin mielikuvan stereotyyppisestä karjapaimenesta, mikä elää yhä tänäkin päivänä.

Koska ratsastaminen, ampuminen ja erilaiset rodeota muistuttavat esitykset olivat tärkeä osa Villin lännen show'ta, Buffalo Bill valitsi palkkalistoilleen parhaita ratsastajia ja lassoajia.¹⁹⁸ Karjapaimenien oikea työ oli kuitenkin usein raskasta ja vaarallista, poiketen siitä romantisoidusta mytologiasta, jota heidän työhönsä jo varhain liitettiin. Vaihtelevat sääolot, villieläimet ja vaara joutua karjan tallomaksi toivat työhön oman haasteensa.¹⁹⁹ Myös työhön show'ssa liittyi omat riskinsä ja vaikka vikuroivien eläinten kesyttäminen oli hyvin suosittu ohjelmanumero, oli se myös vaarallista ja johti usein vakaviinkin loukkaantumisiin. Työntekijöiden onnettomuudet niin esityksessä kuin sen ulkopuolella eivät olleet harvinaisia, eikä kuolemantapauksiltakaan välttytty.²⁰⁰ Suurin vaara olikin joutua vauhkootuneen karjan tai oman hevosensa tallomaksi kuten majuri Nothille oli käydä show'n aikana:

[...] Major North was thrown by the breaking of his saddle girth. Though followed by many running animals, all going at a reckless speed, the skill of the drivers prevented a general trampling upon him. One horse, however, palnted his fore feet in his side and back and five or six ribs were broken.²⁰¹

Vaikka useat lehtien kuvaukset antoivat selvästi ymmärtää, että kyseessä oli hyvin vaarallinen tilanne, eivät toimittajat voineet olla ihailematta esiintyjien ammattitaitoa ja rohkeutta, minkä he myös välittivät lukijoilleen:

I wish you had space I that I might discribe the whole performance, the buffalo hunt, the lassoing and tying of Texas streers, the breaking of bronchos, riding wild Texas cattle and bucking horse [...].²⁰²

Jopa William Levi ”Buck” Taylor, joka oli ensimmäinen kuuluisuuteen noussut karjapaimen ja jota Buffalo Bill mainosti esityksessään nimellä ”King of the Cowboys”, joutui

¹⁹⁷ SLATTA 2006a, 85–90. Buffalo Bill kuvailee muistelmateoksessaan niin kutsuttuja karjapaimenia poikkeuksellisen taitaviksi ja pelottomiksi hevostmiehiksi. Hänen arvionsa mukaan vain kaikkein taitavimmat ratsastajat saattoivat olla karjapaimenia. Cody (1879) 2010, 362.

¹⁹⁸ BROWN 1994, 381. Lasso oli ollut karjapaimenille tärkeä työkalu, jota piti osata käsitellä. SLATTA 2006a, 53–54.

¹⁹⁹ BERKIN, MILLER, CHERNY, GARMLY & MAINWARING 1997, 354; SLATTA 2006a, 19, 23. Karjapaimenien myynti alkoi elää, kun maatalous sisällissodan jälkeen alkoi levitä suurille tasangoille. Tuolloin havaittiin, että naudat selviävät pohjoistenkin tasankojen kylmistä talvista. Lihan markkina-alueet kuitenkin sijaitsivat idässä kaukana tuotantoalueesta, rautatieverkoston ulottumattomissa. Siksi palkattiin tuhansittain, eri kansallisuuksia edustavia, miehiä ajamaan karjaa laitumiltaan johonkin radan varrella olevaan kaupunkiin. Suuret karjanajot sijoittuvat vuosien 1865–1880 välille. HENRIKSSON 1990, 168–169.

²⁰⁰ Death of Buffalo Bill Indian, The New York Times 20.9.1891.

²⁰¹ Six ribs broken, The New York Times 1.8.1884.

²⁰² Cecil: ”The Wild West”, Weekly Graphic 25.5.1883.

New York Timesin mukaan useamman kuukauden sairaslomalle murtuneen jalan vuoksi, pudottuaan hevosensa selästä Villin lännen show'n ollessa Euroopassa.²⁰³ SLATTA toteaaakin, että miesten putoaminen hevosen selästä ei ollut harvinaista, varsinkaan keskellä karjanajoa vallinnutta kaaosta, jolloin jopa parhaimmat ratsastajat ja tottuneimmat hevoset kaatuivat maahan aika ajoin.²⁰⁴

SLATTAN mukaan sankarillinen karjapaimen, josta on tullut lännen ja Yhdysvaltojen kenties tunnetuin kulttuuri-ikoni, on syntynyt juuri Villin lännen esityksien seurauksena. Hänestä karjapaimenien maine on kuitenkin aina ollut kaksipuolinen. Toiset pitävät hahmoa rehellisenä lännen sankarina, kun taas toiset näkevät hänet villinä lainsuojattomana. S. Matthew DESPAIN myötäilee omassa tutkimuksessaan SLATTAN ajatusta karjapaimenien maineesta toteamalla, että jopa omana aikanaan karjapaimenet törmäsivät ulkopuolisten, kuten lehdistön ja poliitikkojen stereotyyppioihin, jotka parjasivat karjapaimenia väkivaltaisiksi ja sivistymättömiksi.²⁰⁵ Myös käyttämäni primääriaineisto tukee SLATTAN ja DESPAINin väitettä, sillä heidän kuvaamaansa stereotyyppistä ajattelua oli havaittavissa esimerkiksi New York Timesin artikkelissa, jossa kerrottiin Buffalo Billin seurueen ensimmäisestä vierailusta Englantiin: *The cowboys, riders, shooters, and Mexicans gave no trouble at all. They scattered themselves over the ship with their friends and talked and laughed in high enjoyment.*²⁰⁶ Karjapaimenilta ilmeisesti odotettiin huonoa ja villiä käytöstä mutta olikin yllätys, että näin ei tapahtunut.²⁰⁷ Kirjoitus heijastelee juuri niitä DESPAINin kuvailemia ennakkoluuloja, joita lehdistö liitti karjapaimenien käytökseen 1800-luvulla, vahvistaen esityksien ohella entisestään stereotyyppistä kuvaa lukijoille.

3.3 Show'n menestyksen haittavaikutukset

Buffalo Billin Villin lännen show oli valtava menestys, joka synnytti pian myös muita kilpailevia yrityksiä, esimerkiksi Adam Forepaugh, Fargo's Wild West, Buckskin Billin Realistic Wild West, Millerin veljesten 101 Wild West Show, Hennesseyn Wild West -esitykset. Lisäksi Texas Jack, Pawnee Bill, Arizona John ja moni muu showmies kiersi Yhdysvalloissa ja Euroopassa omien Villin lännen esityksiensä kanssa. Myös Buffalo Billin entinen yhteistyökumppani tohtori W.F. Carver perusti yhteistyön päätyttyä oman

²⁰³ The interests of Britain, The New York Times 3.6.1887.

²⁰⁴ SLATTA 2006a, 133.

²⁰⁵ SLATTA 2006a, 8; DESPAIN 2011, elektr.

²⁰⁶ Buffalo Bill's Good-Bye, The New York Times 1.4.1887.

²⁰⁷ Hyvän ja pahan kaltainen vastakkainasettelu on voinut myötävaikuttaa niin historiallisen karjapaimenen parhaamiseen kuin myös ihannointiin. Tällainen väärinymmärrys levisi jo varhaisessa vaiheessa viihdekirjallisuuden, novellien, taiteen, sirkuksen ja rodeon välityksellä ja myöhemmin vielä kasvoi ja muuttui entistä liioitellummaksi radiossa, elokuvissa ja televisiossa. SLATTA 2006a, 6–8; DESPAIN 2011, elektr.

kilpailevan ryhmänsä ja kiersi sen kanssa muun muassa Euroopan ja Venäjän suurimmissa kaupungeissa.²⁰⁸

Sandra K. SAGALAN mukaan Billin ja Carverin yhteistyö ei alkujaankaan sujunut hyvin, koska kumpikaan ei ollut ulkoilmaesityksien asiantuntija, minkä seurauksena he tekivät monia virheinvestointeja. Lisäksi SAGALA kertoo tohtori Carverin väittäneen, että Buffalo Bill olisi ollut humalassa yrityksen ensimmäisen kauden kesällä 1883. Tästä huolimatta Carver olisi halunnut jatkaa vielä talvikauden, mutta Buffalo Bill oli saanut tarpeekseen ja viimeisen esityksen jälkeen pari päätti jakaa yrityksen omaisuuden.²⁰⁹ SAGALAN väitteitä varhaisista ongelmista Billin ja Carverin välillä tukee jo toukokuussa 1883 The Columbus Journal -sanomalehdessä ilmestynyt artikkeli, jossa huhuttiin mahdollisesta välikrikosta. Juorut kuitenkin kumottiin samassa artikkelissa, ilmeisesti yrityksen agentin toimesta.²¹⁰ Omaha Daily Been vuosia myöhemmin julkaisemassa artikkelissa puolestaan todettiin, että syynä miesten välikrikkoon olivat kateus ja väärinkäsitykset. Artikkelista ei käy ilmi mitä näillä väärinkäsityksillä tarkoitettiin, mutta kirjoitus jatkuu tiedolla, jonka mukaan Carver olisi tietoisesti alkanut seurata Buffalo Billiä ja pystytti aina oman esityksensä samaan kaupunkiin, missä Villin lännen show oli esiintymässä. Myös artikkelin julkaisuhetkellä molemmat yritykset olivat Hampurissa, Saksassa pitämässä esitystä.²¹¹

Koska molemmat pyörittivät omaa show'taan samalla nimellä ”Wild West”, päätyi kiista lopulta oikeuteen. Sam FADALAN ja SAGALAN välillä on erimielisyyttä siitä kumpi toimi alun perin haastajana. FADALAN mukaan Carver olisi haastanut Billin oikeuteen, mutta aikalaislehdistön artikkelien perusteella tämä olisi ollut päinvastoin. Myös SAGALAN mukaan Buffalo Bill haastoi tohtori Carverin oikeuteen, koska Bill piti nimeä ”Wild West” omana keksintönään, kun taas Carver olisi aikoinaan ehdottanut yrityksen nimeksi ”The Golden West”. SAGALA kuitenkin jatkaa, että kun miehet tapasivat sattumalta vuonna 1885 Connecticutissa, olivat heidän välinsä niin tulehtuneet että kaksintaistelu ei ollut kaukana ja lopulta molemmat haastoivat toisensa.²¹² New York Timesin mukaan Bill haastoi Carverin oikeuteen aikaisin heinäkuussa vuonna 1885 Willimantic -kylässä, Con-

²⁰⁸ WEYBRIGHT & SELL 1956, 137; ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162; DESPAIN 2011, elektr.

²⁰⁹ SAGALA 2008, 180.

²¹⁰ The Journal, The Columbus Journal 30.5.1883.

²¹¹ The two Wild West, Omaha Daily Bee 30.8.1890.

²¹² FADALA 1997, 80; SAGALA 2008, 182, 197.

necticutin osavaltiossa, josta tilanne ilmeisesti siirtyi lehden tietojen perusteella New Havenin kaupunkiin.²¹³ New Haven oli kuitenkin tohtori Carverin kotipaikka ja New York Times uskoi asukkaiden sympatioiden olevan Carverin puolella kiistassa:

An interminable row has broken out in this State between Dr. Carver, the marksman, and Buffalo Bill. They have been running rival shows under the same title of "Wild West". Carver is a New-Haven pet. He married his wife here, and calls this his home, and when he came along a couple of weeks ago he distributed packs of circulars in which assaults in rhetoric more or less flery were made upon Buffalo Bill. That distinguished gentleman, who also rejoices in the name of Cody, sent a representative along to watch Carver. The representative hired two or three lawyers, and while Carver and his wild Indians were disporting over at Willimantic they swooped down on his show and broke it all to pieces with libel suits and other little instruments of torture. Poor Carver was locked up and his Sioux defendants hurried away for their native West.²¹⁴

Artikkeli antaa Buffalo Billistä varsin omaa etuaan tavoittelevan kuvan, joka ei tunne sääliä kilpailijoitaan kohtaan. On kuitenkin huomioitava, että Bill toimi tuolloin yhteistyössä Nate Salsburyn kanssa, mutta koska Bill oli yrityksen kasvot, ei lehdistön perusteella selviä paljonko Salsbury vaikutti Billin päätöksentekoon asiassa. Joka tapauksessa Bill sai tohtori Carverin telkien taakse ja olenkin yhtä mieltä SAGALAN kanssa siitä, että tämä oli tehokas keino eliminoida pahin kilpailija.²¹⁵

Kuten edellä kuvatusta New York Timesin artikkelista käy ilmi, sympatit olivat paljolti Carverin puolella. Buffalo Bill yritti ilmeisesti lopettaa riidan lyhyeen, sillä lehden mukaan hän tarjosi lakimiestensä välityksellä Carverille 10 000 dollaria. Tämä ei kuitenkaan tyydyttänyt Carveria, minkä seurauksena tapauksen käsittely venyi ja Buffalo Billin tuli pysyä kaupungissa todistajana, kunnes riita ratkeaisi. Tämä ei miellyttänyt Billiä, koska show oli tien päällä ja häntä tarvittiin sen mukana. Hänelle myönnettiin lopulta lupa hoitaa liiketoimiaan häiriöttä. Kumpikaan miehistä ei kuitenkaan aikonut luovuttaa ja New York Timesin mukaan molemmat olivat valmiita taistelemaan oikeuksistaan viimeiseen penniin asti. Lehti arvelikin, että tapaus saisi vielä monia uusia piirteitä ennen ratkeamista.²¹⁶ SAGALAN mukaan Carver hyökkäsi voimakkaasti lehdistön välityksellä Billin kimppuun muun muassa väittämällä, että Bill oli aikoinaan rukoillut pääsevänsä osaksi Carverin show'ta ja luvannut lopettaa juomisensa, jos näin tapahtuisi. SAGALA kuitenkin

²¹³ Rival Wild Westerners, The New York Times 16.7.1885; Buffalo Bill runs away, The New York Times 21.7.1885.

²¹⁴ Rival Wild Westerners, The New York Times 16.7.1885.

²¹⁵ SAGALA 2008, 182.

²¹⁶ Rival Wild Westerners, The New York Times 16.7.1885.

jatkaa, että Carverin väitöksiä ei kuitenkaan pystytty vahvistamaan. Lisäksi kaksikon välejä hiersi show'n työntekijöiden, kuten John M. Burken, lähteminen Buffalo Billin matkaan.²¹⁷

New York Times uutisoi kuitenkin riidassa tapahtuneista käännteistä uudestaan heti muutamana päivänä päästä. Lehden New Havenista Connecticutista saamien tietojen mukaan Buffalo Bill, joka oli edellisessä todistajanlausunnossaan luvannut saapua tarvittaessa uudestaan paikalle kuultavaksi, oli pettänyt lupauksensa ja matkasi sen sijaan show'nsa mukana. Tämä katsottiin oikeuden halventamiseksi, minkä seurauksena häntä uhkasi pidättäminen, jos hän palaisi. Lehden otsikossa ”*Buffalo Bill runs away*”, häntä syytettiin melko avoimesti karkuriksi, mikä toi hänelle huonoa julkisuutta. Uutisessa arveltiin, että Bill tuskin palaisi pidättämispäätöksen jälkeen haastamaan enää Carveria.²¹⁸ Tämä ilmeisesti ratkaisi riidan sillä SAGALAN mukaan koko kesän 1885 kestäneiden riitojen jälkeen Buffalo Bill karkotettiin Connecticutista yhdeksitoista vuodeksi. SAGALAN mielestä tämä oli kuitenkin vain hetkellinen voitto Carverille, sillä hän joutui taloudellisesti tiukalle jutun myötä.²¹⁹ Carverin onnistui kuitenkin pysyä mukana showbisneksessä, sillä Rani-Henrik ANDERSSONin, Riku HÄMÄLÄISEN ja Saara KEKIN tutkimuksen mukaan tohtori Carver vieraili jopa Helsingissä vuonna 1890, tosin nyt nimellä Villi Amerikka ”*Wild America*”.²²⁰

Tohtori Carver ei ollut Buffalo Billin ainoa kilpailija alalla eikä oikeudenkäynti tuntunut pelottavan muita kilpailevia yrityksiä pois. Ne eivät kuitenkaan yltäneet samaan suosioon Villin lännen show'n kanssa ja esimerkiksi New York Times kuvaili niin kutsutun ”*Nevada Nedin*” intiaaniesitystä vain halvaksi kopioksi Buffalo Billin show'sta.²²¹ Tutkimukseen käyttämäni sanomalehdistä erityisesti New York Times puolusti usein Villin lännen show'ta kilpailijoita vastaan. Ei ole tietoa miten show'n oma mediakoneisto suhtautui kaikkiin uusiin yrityksiin, mutta kenties he katsoivat oman maineensa jo niin vankaksi, että se sieti kilpailun. Ainakin lehdistön ylistävien kuvauksien pohjalta show'n ei tarvinnut pelätä kilpailijoiden heikentävän sen asemaa viihdemaailmassa. Telluride Journal -lehden mukaan esimerkiksi The Barnum & Baileyn sirkuksen kohdalla Buffalo Bill suos-

²¹⁷ SAGALA 2008, 196.

²¹⁸ Buffalo Bill runs away, The New York Times 21.7.1885.

²¹⁹ SAGALA 2008, 182–183.

²²⁰ ANDERSSON, HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 162

²²¹ A Crash at a Show, The New York Times 12.9.1886.

tui ”elä ja anna toisten elää” -sopimukseen, jossa molemmat yritykset saivat esiintyä yhteiseksi hyväksi, varsinkin jos toinen vieraili aika ajoin Euroopassa.²²² Buffalo Billin suopeuteen kilpailijoita kohtaan saattoi vaikuttaa se, että osa näistä oli hänen vanhoja tuttujaan, kuten Texas Jack, joka SAGALAN mukaan oli Buffalo Billin entinen teatterikollega.²²³

Villin lännen show’n menestymisen myötä Buffalo Bill ja Nate Salsbury päättivät hankkia vuonna 1886 oman junan valkoisilla vaunuilla, joissa kaikissa komeili yrityksen nimi kultaisilla kirjaimilla. Se kuljetti henkilökunnan lisäksi, joita kaudella oli tuolloin 240, istuimet, valotekniikan ja muun rekvisiitan. Yrityksen satojen eläinten, ihmisten, muusikoiden, työmiesten ja tavaroiden määrä ja liikkuminen olivatkin yhtä haastavaa kuin ratsuväkijoukon. Rautatie ja höyrylaivat toivat kuitenkin ratkaisun tähän ongelmaan.²²⁴ Paul FEES esimerkiksi tarkentaa, että vuonna 1899 Villin lännen show matkasi yli 11 000 mailia eli yli 17 000 kilometriä 200 päivän aikana, esiintyen 132 kaupungissa Yhdysvalloissa. HINEN ja FARAGHERIN mukaan rautatien tulolla oli yleisestikin hyvin merkittävä vaikutus ihmisten ja tavaroiden kuljettamisessa idän ja lännen välillä, vaikka Taina SYRJÄMAAN mukaan monet kuitenkin pelkäsivät sitä, koska uusiin laitteisiin liittyvät onnettomuudet säikäyttivät.²²⁵

Myös Villin lännen show kärsi pahan menetyksen, kun seuruetta kuljettanut juna törmäsi toiseen junaan 29.10.1901 Pohjois-Carolinassa, lähellä Lexingtonia.²²⁶ Onnettomuuden seurauksena suurin osa talvimajoitukseen kuljetuista esityksen hevosista menetettiin, mikä päätti ikävästi show’n kauden. Tapahtumasta seuraavana päivänä uutisoitunut New York Times välittää lukijoilleen varsin lohduttoman kuvan tapahtuneesta. Lehden tietojen mukaan 110 hevosta kuoli ja vain kaksi pääsi pakoon. Buffalo Billin arviot yrityksen menetyksistä olivat 60 000 dollarin luokkaa ja se oli suuri taloudellinen tappio. Lisäksi onnettomuudessa menetettiin Buffalo Billin lempihevonen ”Old Pap” ja lehti kuvasi Billiä surun murtamaksi: *Col. Cody spent to-day at the scene of the wreck and is heart-broken over the slaughter*. Mielenkiintoista kuitenkin on, että lehti kuvailee onnettomuuden henkilövahinkoja ainoastaan sanoin: *Several train hands were injured, but no one was killed*.²²⁷ Kuitenkin esimerkiksi Buffalo Bill Center of the West -organisaation mukaan

²²² Telluride Journal 1.5.1902.

²²³ SAGALA 2008, 13.

²²⁴ WEYBRIGHT & SELL 1956, 140; SLOTKIN 1998, 67.

²²⁵ HINE & FARAGHER 2007, 109; SYRJÄMAA 2007, 194; FEES, elektr.

²²⁶ MYERS, elektr.

²²⁷ ”Wild West” Wrecked, The New York Times 30.10.1901.

myös Annie Oakley loukkaantui pahoin onnettomuudessa ja sitä seuranneiden selkävai-vojen vuoksi hän olisi lopulta joutunut lähtemään show'sta miehensä kanssa.²²⁸ New York Times ei kuitenkaan mainitse mitään Oakleysta, mikä on outoa, koska tämä kuitenkin oli yksi show'n tärkeimmistä esiintyjistä.

Myös Annie Oakleyta tutkinut Shirl KASPER kiinnittää huomiota lehdistön vaikenemiseen Oakleyn loukkaantumisesta. Hänen mukaansa Oakley ja aviomies Frank Butler olisivat keksineet koko jutun vakavasta loukkaantumisesta, joka myöhemmin levisi kirjallisuuteen. KASPER siis kumoaa muiden tutkijoiden väitteet tapahtuneesta.²²⁹ Esimerkiksi New York Timesin uutisoi maaliskuussa 1902, eli vain viisi kuukautta onnettomuuden jälkeen, ampumatapahtumasta johon myös Annie Oakley otti osaa menestyksekkäästi.²³⁰ Olenkin yhtä mieltä KASPERin kanssa siitä, että jos Annie Oakley olisi todella vakavasti loukkaantunut, joku olisi huomannut asian ja informoinut siitä julkisuuteen. Onnettomuutta käsittelevässä New York Timesin artikkelissa puhuttiin kuitenkin vain eläimiä kuljettaneiden vaunujen tuhoutumisesta ja KASPERin mukaan työntekijöiden vaunut puolestaan olivat paljon kauempana, eivätkä siten välittömässä vaarassa.²³¹ On mahdollista, että Annie Oakley loukkaantui rajussa onnettomuudessa, mutta ainakaan itseni ja KASPERin läpikäymä lehdistömateriaali ei tue väitettä vakavasta loukkaantumisesta. Oakley jatkoi kuitenkin esiintymistä onnettomuuden jälkeen ja liittyi miehensä kanssa ”The Young Buffalo Show” -esitykseen.²³²

Vuoden 1901 katastrofaalisen onnettomuuden lisäksi Buffalo Billin seurue joutui FADALAN mukaan vielä kahteen muuhun junaturmaan kahden vuoden sisällä.²³³ Esimerkiksi elokuussa vuonna 1900 Colorado Transcript kuvaili lukijoilleen tapaturman, jossa Buffalo Billin juna joutui jopa ihmishenkiä vaatineeseen onnettomuuteen:

Section one of the Buffalo Bill Wild West show train suffered a severe collision near Milwaukee Junction, just before daylight today, resulting in the smashing of a show employes' sleeping car containing forty sleeping inmates. One of the employes is dead and nine others are in Detroit hospitals suffering from more or less serious injuries.²³⁴

²²⁸ *Annie Oakley*, elektr. Buffalo Bill Center of the West. Annie Oakley kertoi myöhemmin ystävälleen kirjoittamassaan kirjeessään, että junaturmasta aiheutunut stressi oli muuttanut hänen hiuksensa valkoisiksi yhdessä yössä. MYERS, elektr.

²²⁹ KASPER 1992, 166.

²³⁰ *Children At The Show*, The New York Times 9.3.1902.

²³¹ ”Wild West” Wrecked, The New York Times 30.10.1901; KASPER 1992, 166

²³² *Annie Oakley*, elektr. Buffalo Bill Center of the West.

²³³ FADALA 1997, 200. Villin lännen show kärsi myös heti ensimmäisinä vuosinaan pahan menetyksen, kun kiertuetta kuljettanut jokilaiva upposi. Onnettomuudessa menetettiin suurin osa aseista ja eläimistä. Näin ison taloudellisen tappion seurauksena myös työntekijöiden palkanmaksut viivästyivät. FADALA 1997, 196.

²³⁴ Buffalo Bill's train wrecked, Colorado Transcript 1.8.1900.

Edellä kuvatussa lainauksessa lukijoille välitetään varsin vähän informaatiota lukijoilleen tapahtuneesta eikä lehti mainitse onnettomuuksissa loukkaantuneiden nimiä. Kenties kyseessä ei ollut show'n tähtiä, joista olisi kannattanut uutisoida tai sitten yritys pyrki vaikeempaan tarkemmista tiedoista. On myös mahdollista, että informaatio ei muuten saavuttanut lehdistöä. Vaikka show joutui useampaan onnettomuuteen, on huomiota myöhemmässä tutkimuksessa kuitenkin kiinnitetty lähinnä vuoden 1901 turmaan, mikä lienee selitettävissä suurilla taloudellisilla tappioilla sekä tarinalla Annie Oakleyn vakavasta loukkaantumisesta.

Onnettomuudet eivät kuitenkaan loppuneet tähän, vaikka nyt ne eivät materiaalisesti kohdistuneet suoraan show'hun. New York Times uutisoi vuosien 1884–1893 ainakin neljästä lapsille sattuneesta onnettomuudesta, jotka liitettiin Villin lännen show'hun. Kahdessa uutisessa tapahtumat linkitettiin suoraan juuri Buffalo Billin show'hun ja sen esityksien vaikutuksiin lapsissa ja nuorissa. WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan Chicago Tribune -lehti kirjoitti vuonna 1885, että monen nuoren pojan haaveena oli tulla Buffalo Billin kaltaiseksi tiedustelijaksi.²³⁵ Tähän viittaa myös 12-vuotiaan Alfred Chancellorin tapaus, josta New York Times uutisoi huhtikuussa vuonna 1887 otsikolla ”*Ran away to be a scout*”. Kyseisessä artikkelissa Villin lännen show kuvattiin varsin epäsuotuisassa valossa ja jopa syytettiin kotoa karanneen pojan mielen turmelemisesta:

Alfred Chancellor, a lad 12 years old, [...] stood high in his classes at school, and was generally a good boy until he went to Buffalo Bill's Wild West show two or three times. Then he became discontented, and on April 5 he disappeared. His mother thinks he has gone West to kill Indians [...] Descriptions of the missing youth were printed yesterday, and his parents say he need not be afraid to come home.²³⁶

Artikkelista on selvästi luettavissa huolestuneisuus esityksen vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Joy S. KASSONin mukaan Buffalo Bill kuitenkin mainosti Villin lännen show'ta koko perheen viihteenä ja hänen kerrotaan päästäneen esimerkiksi orpolapset ilmaiseksi esityksiin.²³⁷ Billin sisaren Helen Cody Wetmoren mukaan opettajat olivat puolestaan huomanneet show'n mahdollisuudet opetuksessa ja jotkut koulut olisivat jopa peruneet tuntejaan, jotta lapset pääsivät esitykseen.²³⁸ Tähän on mahdollisesti vaikuttanut 1800-lu-

²³⁵ WEYBRIGHT & SELL 1956, 136.

²³⁶ *Ran away to be a scout*, The New York Times 18.4.1887.

²³⁷ KASSON 2003, xvi; SAGALA 2008, 1.

²³⁸ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 190.

vulla SYRJÄMAAN mukaan vallinnut käsitys, jossa katsominen koettiin tärkeäksi oppimisen keinoksi.²³⁹ Nykyään monet show'n kohtauksista luokiteltaisiin kuitenkin mediäväkivallan piiriin, minkä vuoksi esityksen sopivuus lapsille ja nuorille voitaisiin kyseenalaistaa monilta osin. Esimerkiksi Columbus Journal -lehden mukaan yritykseen palkattu karavaanikuski Fred Matthews joutui katsojien huviksi intiaanien ahdistelemaksi ja skalpeeratuksi.²⁴⁰ Ei siis ole ihme, että New York Timesin toimittajat reagoivat kirjoituksiinsa voimakkaasti tapahtumiin ja välittivät lukijoille sekä huolensa että varsin negatiivisen kuvan show'n vaikutuksista nuoreen yleisöön.

Niinkin aikaisin kuin vuonna 1884 New York Times kiinnitti huomiota show'n vaikutuksiin lasten leikeissä: ”*Ever since the Buffalo Bill combination exhibited in this city the boys have been practically throwing the lasso, and some of them have become very expert*”. Vaikka uutisessa keuhuttiin show'n luomaa innostusta lapsissa, tapahtumien kulku uhkasi riistäytyä käsistä. Sattuneessa onnettomuudessa, nuoret pojat harjoittelivat Villin lännen show'n innoittamina lasso-käsittelyä, minkä seurauksena yksi pojista heitti silmukan ohi ratsastavan 9-vuotiaan pojan kaulaan. Tämä oli vaarassa kuristua, kun hänen hevosensa lähti juoksuun. Onnekseen poika putosi maahan ja vakavammalta loukkaantumiselta vältyttiin. Kohtaus oli pojalle kuitenkin paha järkytys.²⁴¹ On mielenkiintoista, että tutkimuksissa viitataan Villin lännen show'n menestykseen, mutta väkivaltaisten esitysten vaikutusta katsojiin ei problematisoida, vaikka aihe on New York Timesin artikkeleiden perusteella ollut pinnalla. Tähän on kenties vaikuttanut se, että Tarja SALOKOSKEN ja Anu MUSTOSEN mukaan median vaikutusta on alettu tutkia enemmän vasta television tulon myötä, vaikka lapset ovat ottaneet toimintaansa malleja sosiaalisesta ympäristöstään läpi kulttuurihistorian.²⁴² SALOKOSKEN ja MUSTOSEN näkemystä lasten jäljittelystä tukevat myös Rober W. RYDELLin ja Rob KROESin huomio show'n vaikutuksista ranskalaisiin lapsiin sen ollessa Euroopan kiertueella. Heidän mukaansa lapset olivat Pariisissa inspiroituneet niin paljon näkemästään, että olivat pystyttäneet oman Villin lännen show'nsa aukiolle.²⁴³

Lisäksi Villin lännen show'n nimi liitettiin myös kahteen muuhun New York Timesin uutisoimaan tapaukseen. Toinen käsitteli nuorten luvaton tarkkuusammuntaa ja toinen

²³⁹ SYRJÄMAA 2007, 71.

²⁴⁰ The Columbus Journal 28.3.1883.

²⁴¹ As good as fighting Indians, The New York Times 13.9.1884.

²⁴² SALOKOSKI & MUSTONEN 2007, 41–42.

²⁴³ RYDELL & KROES 2005, 109.

tapaturmaa, jossa 15-vuotias poika vahingossa hirtettiin, kun karjapaimenia leikkineet kaverit vangitsivat hänet. Köysi katkesi lopulta rimpuilevan pojan painosta, mutta aiheutti tämän kaulaan pahat haavat ja verenvuodon, jonka seurauksena hän lopulta menehtyi kotiinsa.²⁴⁴ Koska kyseisissä artikkeleissa ei viitattu juuri Villin lännen show'hun vaan siihen, että lapset olivat päättäneet laittaa oman show'nsa pystyyn, ei vastuuta tapahtuneesta voida laittaa pelkästään Buffalo Billin yrityksen syyksi. Koska erilaisten Villin lännen esityksien ohjelmisto noudatteli paljolti samaa kaavaa, pitää vastuu vaikutuksista nuoriin jakaa kaikkien yritysten kesken. Villin lännen show'n autenttisiksi kuvatut esitykset olivat kuitenkin usein hyvin väkivaltaisista, kuten aikalaislehdistön kuvauksista on todettavissa. Esitys painotti, että ”moraalinen totuus” rajaseudun elämästä oli periaate, jossa raakuus ja väkivalta kuuluivat Amerikan kehittymiseen, mikä näkyi myös toimittajien kuvauksissa. Tähän viittaavat tutkimuksissaan sekä S. Matthew DESPAIN että Richard SLOTKIN, joiden mielestä show'n keskeinen ajatus oli, että väkivallan käyttö oli ollut välttämätöntä rajaseudulla. Henry BACONin mukaan väkivalta on kuitenkin ollut tärkeä osa taidetta ja viihdettä läpi kulttuurihistorian. Hänen mukaansa tämä selittyy sillä, että väkivalta on ollut aina osa elämän todellisuutta.²⁴⁵ Kenties Buffalo Bill, joka oli itse nuoruudessaan kokenut rajaseudun vaarat, piti väkivaltaa varsin luonnollisena osana elämää. BACONin teorian mukaan Villin lännen show'n esitykset olivat siis täysin normaaleja eivätkä ne poikenneet tältä osin muusta viihdeteollisuudesta.

Show'n ja muiden esitysten vaikutuksia lapsiin ja nuoriin 1800–1900-lukujen vaihteessa tuskin osattiin vielä arvioida. WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan Buffalo Bill, joka menetti poikansa tämän ollessa hyvin nuori, oli lapsirakas ja lapset olivat aina tervetulleita vierailemaan hänen teltaansa kiertueella.²⁴⁶ Kaikesta päätellen show'ssa vieraili sen toiminnan aikana 1883–1913 paljon lapsia, sillä muutenkin kävijämäärät ylsivät miljooniin. Esitykset ovat siis luultavasti vaikuttaneet nuoriin katsojiin samoin kuin myöhemmin elokuvat, joiden epäiltiin BACONin mukaan jo varhaisessa vaiheessa tarjoavan huonoja malleja

²⁴⁴ Played ”Wild West” in earnest, The New York Times 23.9.1888; A boy’s hazardous leap, The New York Times 28.3.1893.

²⁴⁵ SLOTKIN 1998, 77; BACON 2010, 8, 14; DESPAIN 2011, elektr. Media vaikuttaa hyvin monella tavoin ihmisen tapaan havaita todellisuutta ja sitä kautta toimintaansa. Lasten käsitys oikeasta ja väärästä sekä kyky käsitellä mediaa kehittyvät iän myötä. Mitä nuorempi lapsi, sitä helpommin hän ottaa auktoriteetin tai median sankarihahmon näkökulman ainoana oikeana vaihtoehtona. SALOKOSKI & MUSTONEN 2007, 15, 20.

²⁴⁶ WEYBRIGHT & SELL 1956, 103.

nuorisolle.²⁴⁷ Tähän viittaa artikkeli, jossa kerrottiin Villin lännen show'n pääsyn kieltämisestä Berliiniin, koska sen oletettiin vaikuttavan huonosti Saksan nuoriin. Perusteluina olivat huonot kokemukset vastaavan yrityksen vierailusta, jota kuvailtiin lähinnä eläinräkkäykseksi. Uutisen julkaisut lehti kuitenkin kommentoi artikkelissa, että jos maa selvisi Bismarckista, niin he tuskin saavat huonoja vaikutteita esityksestä, joka pahimmillaan on kovaääninen ja rahvaanomainen.²⁴⁸ Kyseinen artikkeli ei vahvista sitä, oliko kyseessä juuri Buffalo Billin esitys vai jonkun toisen. Havaintojeni mukaan lehdet käyttivät käsitettä ”Villin lännen show” usein kuvaamaan tilanteita, jotka uhkasivat karata käsistä ja mielestäni siitä tuli eräänlainen lentävä lause lehdistössä. Siksi ei ole varmuutta viitattiinko tällaisissa uutisissa juuri Buffalo Billin show'hun vai johonkin ihan muuhun.

Millaisen kuvan lehdistö sitten välitti lukijoilleen Villin lännen show'sta ja sen henkilökunnasta? Kuten todettiin, Villin lännen show saavutti pian perustamisestaan lähtien vankan aseman lehdistön mielenkiinnon kohteena ja se välitti lukijoilleen jännittäviä kuvauksia areenalla nähdystä tapahtumista. Tämän kaltaiset esitykset vetosivat kuitenkin katsojiin ja mediaan, joka kuvaili esityksiä sanoin *realistic, enjoyable, authentic* ja *success*. Raportit show'n huimista kävijämääristä ja esityksen saamista tuloista vahvistivat kuvaa ainutlaatuisesta yrityksestä, jossa kiteytyivät Amerikan historia ja ihanteet. Sirkuksista poiketen se tarjosi ihmisille autenttisuutta, vaikka historialliset kohtaukset olivat hyvin mukailtuja. Toimittajat piirsivät lukijoilleen show'sta menestyneen kuvan, joka vaihtuvilla ohjelmanumeroillaan pyrki tyydyttämään yleisön tarpeet ja pitämään esityksen mielenkiintoisena vuodesta toiseen. Artikkeleista lukija saattoi päätellä, että esitys oli todellakin vierailamisen arvoinen.

Vaikka Candace SAVAGEN mukaan Villin lännen show oli valkoisen miehen aluetta, nousivat esityksen intiaanit ja ensimmäinen naispuolinen tähti Annie Oakley kuitenkin lehdistön suosikeiksi. Annie Oakleyta tuli pian koko kansan suosikki ja hänet tunsivat niin naiset kuin miehet. Vaikka hän asemallaan miesvaltaisessa yhteisössä rikkoi monia 1800-luvulle tyypillisiä ajattelutapoja naisten asemasta, sekä yleisö että lehdistö rakastivat häntä. Intiaanit puolestaan esitettiin showareenalla hyvin stereotyyppisessä valossa, sotamaalatuina ja huutavina vihollisina. Rani-Henrik ANDERSSONin ja S. Matthew DESPAINin mielestä esitykset intiaanien ja valkoisten välisistä konflikteista kuvastivat sivistyksen ja

²⁴⁷ MARTIN 1983, 16; BACON 2010, 8, 14. Elokuvat olivat alkaneet kilpailla yleisön suosioista, kun Edwin S. Porter, yksi elokuvien pioneereista, ohjasi vuonna 1903 elokuvan ”*The Great Train Robbery*”, jota pidetään historian ensimmäisenä lännenelokuvana. *Arkistojen salat* 18.5.2012.

²⁴⁸ Leadville Daily and Evening Chronicle 5.11.1890.

villeyden vastakkainasettelua. Myös show'n karjapaimeniin liitettiin voimakkaita stereotyyppioita ja toisin kuin erilaisissa rodeoesityksissä annettiin ymmärtää, kaikki karjapaime-
net eivät todellisuudessa olleet taitavia ratsastajia.

Villin lännen show'n menestys synnytti myös monia kilpailevia yrityksiä, kuten Buffalo Billin entisen yhteistyökumppanin tohtori Carverin esityksen. Koska miehet pyörittivät show'taan samalla nimellä, päätyivät he lopulta oikeuteen. Tilanne ratkesi lopulta Carverin hyväksi ja Buffalo Bill karkoitettiin kaupungista, jossa oikeudenkäynti pidettiin. Tämä ei tehnyt hyvää yrityksen tai Buffalo Billin julkisuuskuvulle. Lisäksi show sai huonoa julkisuutta, kun New York Times huolestui esityksien vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Villin lännen show'ssa vieraili sen toiminnan aikana miljoonia katsojia, joista monet olivat nuoria. He omaksuivat show'ssa näkemänsä kohtaukset osaksi leikkejään, joskus jopa vakavin seurauksin. Vaikka lehdistön kuvaukset esityksistä olivat usein väkivaltaisia, ei nykyään niin kutsuttuun mediaväkivaltaan osattu kiinnittää vielä huomiota. Monista vastoinkäymisistä ja taloudellisista tappioista huolimatta Buffalo Billin Villin lännen show'sta tuli se ainoa oikea ”real”, jonka kilpailijat olivat vain halpoja jäljitelmiä. Buffalo Billin autenttinen esitys jätti kuitenkin pois esityksistään rajaseudun arkisemmat vaarat, kuten ilmaston ja sairaudet, ja keskittyi sen sijaan myytteihin sankaruudesta.²⁴⁹ Markku HENRIKSSON täydentää tätä selittämällä, että amerikkalaisessa mytologiassa juuri tästä on kyse. Mytologian tarkoituksena ei ole paljastaa epäkohtia, sillä ne repisivät muuten kansakuntaa hajalle, vaan sen tulee yhdistää ihmisiä ja kansoja.²⁵⁰

²⁴⁹ JOHNSON 1986, 78

²⁵⁰ HENRIKSSON 1990, 14.

4 Buffalo Billin julkisuuskuva aikalaislehdistössä

Sam FADALAN mukaan Buffalo Billin ura showmiehenä ei ollut moitteeton, sillä tarvittaessa hän osasi venyttää totuutta sen verran, että sai siitä syntymään vauhdikkaan tarinan. Tästä syystä jotkut aikalaiset uskalsivat kutsua häntä jopa huijariksi. Vaikka Bill oli hyvä suustaan ja osasi viihdyttää yleisöä, ei hän kuitenkaan ollut petkuttaja, sillä hän oli taitava ampuja ja ratsastaja. Buffalo Billin syntymä ja ura sijoittuivat sopivasti siirtymäkauteen. Hän syntyi ja kasvoi vanhassa lännessä mutta eli vielä 1900-luvun puolella, jolloin tarinat lännestä olivat muuttuneet myyteiksi historian lehdille.²⁵¹

Tässä käsittelyluvussa keskitytään itse Buffalo Billiin ja kysymykseen siitä, millaisen kuvan aikalaislehdistö välitti hänestä lukijoilleen. Aihetta käsittelem seuraavien kolmen alakysymyksen kautta:

- Millaisen julkisuuskuvan lehdistö välitti lukijoilleen Buffalo Billistä showmiehenä ja työnantajana?
- Buffalo Billin liikkuvan luonteen vuoksi hänen nuorena solmimansa avioliitto joutui lujille, johtaen lopulta avioeroprosessiin. Lisäksi Billillä huhuttiin olleen suhteita myös muihin naisiin. Miten lehdistö uutisoi näistä ja miten se vaikutti Billin ja hänen perheensä julkisuuskuvaan?
- Villin lännen show ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1913 ja Bill taloudelliseen ahdinkoon. Lopuksi tulen kysymään, millaisen kuvan aikalaislehdistö välitti Billin taloudesta lukijoilleen?

4.1 Buffalo Bill showmiehenä ja työnantajana

*Mr. Wm. F. Cody, the most noted plainsman and guide now living and so well known throughout the country as Buffalo Bill.*²⁵² Näin The Vancouver Independent -lehti kuvaili Buffalo Billiä vuonna 1882, sillä William F. ”Buffalo Bill” Cody oli saavuttanut Dee BROWNIN mukaan jo 25 ikävuoteen mennessä laajan maineen metsästäjänä ja erämaaoppaana ja hänet oli nimitetty johtavaksi tiedustelijaksi ratsuväkeen.²⁵³ Varsinainen julkisuuskuva Buffalo Billistä showmiehenä oli kuitenkin hänen yhteistyökumppaniensa, kuten John M. Burken, vuosien saatossa Billistä, tarinoiden, teatterin, haastatteluiden ja Villin lännen show’n avulla muokkaama persoona. Esimerkiksi John M. Burke palkkasi Vic-

²⁵¹ FADALA 1997, 75.

²⁵² Buffalo Bill, The Vancouver Independent 16.3.1882.

²⁵³ BROWN 1994, 46–47; CHRISTIANSON 2011, xv–xvi.

tor WEYBRIGHTin ja Henry SELLin mukaan kirjailija Prentiss Ingrahamin yritykseen kirjoittamaan tiedotuksia lehdistölle.²⁵⁴ Yrityksessä pyrittiin pitämään hyviä suhteita yllä lehdistöön, mutta lisäksi Villin lännen show'n oma mediakoneisto loi uuden aikakauden massakulttuurin markkinointiin ja vuosisadan loppuun mennessä miljoonat ihmiset tunsivat Buffalo Billin.²⁵⁵

Vaikka Buffalo Billillä oli jo maineensa viihdekirjallisuuden ja teatteriuransa ansiosta, on Richard MANCINI sitä mieltä, että juuri Villin lännen show teki hänestä maailmanlaajuisen tähden.²⁵⁶ Oli hyvä, että Buffalo Bill siirtyi lopulta kokonaan showbisnekseen, sillä hänen teatteriryhmänsä suosio alkoi Sandra K. SAGALAN mukaan laskea vuosien 1882–1886 aikana. Ryhmä oli tuolloin jumittunut esiintymään samoissa kaupungeissa idässä muutaman kuukauden välein. Bill sai lisäksi usein murska-arvostelut lehdistöltä ja esimerkiksi The Jackson Standard totesi helmikuussa 1883, että tieto Buffalo Billin sairastumisesta oli onni, sillä se piti hänet poissa teatterinlavalta.²⁵⁷ Bill ei omien sanojensa mukaan kuitenkaan välittänyt kritiikistä eikä se toisaalta vähentänyt ihmisten mielenkiintoa häntä kohtaan. Hän ei koskaan pitänyt itseään hyvänä näyttelijänä, mutta hänen aito olemuksensa ja intohimonsa rajaseutua kohtaan toi yleisön teattereihin ja piti yllä hänen julkisuuskuvaansa rajaseudun sankarina.²⁵⁸

Buffalo Billin teatteriuran loppuaikana lehdet eivät enää viitsineet lähettää reporttereita tekemään syvällisiä haastatteluita, koska hänen elämäkertansa sekä filosofiansa olivat SAGALAN mukaan jo hyvin tunnettuja.²⁵⁹ Lehdistö kuitenkin kiinnostui hänestä uudestaan Villin lännen show'n myötä ja toimittajat alkoivat jälleen tehdä pitkiä haastatteluita ja tarinoita hänen loisteliaasta urastaan.²⁶⁰ Aikalaislehdistö julkaisi show'n historian aikana runsaasti Buffalo Billiä koskevaa materiaalia, joissa hänestä käytettiin nimityksiä, kuten ”*plainsman*”, ”*guide*”, ”*ex-scout*” ja ”*trapper*”, jotka viittasivat hänen urotöihinsä ja maineikkaaseen menneisyyteensä rajaseudulla.²⁶¹

Kuten jo aikaisemmin todettiin, oli Buffalo Bill saavuttanut lehdistön huomion jo varhaisella iällä nuorimpana intiaanin tappajana.²⁶² Lehdistöllä oli merkittävä rooli myös Billin myöhemmän uran kannalta, sillä Buffalo Billin agentin W.C. Gaylerin mukaan New York

²⁵⁴ WEYBRIGHT & SELL 1956, 121, 136–137.

²⁵⁵ CHRISTIANSON 2011, xv–xvi.

²⁵⁶ MANCINI 1992, 28.

²⁵⁷ The Jackson Standard 8.2.1883.

²⁵⁸ Cody (1879) 2010, 320–327; SAGALA 2008, 11.

²⁵⁹ SAGALA 2008, 167.

²⁶⁰ Buffalo Bill's Start, Fort Collins Courier 1.1.1891.

²⁶¹ Ks. esim. Buffalo Bill seriously ill, Daily Journal 7.6.1913.

²⁶² Buffalo Bill, The New York Times 9.7.1904.

Weekly -lehden kustantajat lähettivät Ned Buntlinen länteen etsimään heille sankaria, sillä he olivat kyllästyneet tarinoihin Euroopan aatelisista ja ranskalaisista naisista. Tämä oli onnenpäivä Buffalo Billille, jonka nimi tuli tämän seurauksena Buntlinen tarinoiden kautta tutuksi lukevalla yleisölle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita etteikö Bill olisi tehnyt töitä uransa ja maineensa eteen ja Sam FADALA toteaaakin, että Billin julkisuuskuva oli tämän ikioma. Tähän viittaa myös Gayler antamassaan haastattelussa: *"Buffalo Bill owes his name, fame and fortune to the newspapers"*.²⁶³ Yhdysvaltalaisella aikalaislehdistöllä oli koko Buffalo Billin uran ajan tärkeä rooli yrityksen mainonnan ja menestyksen kannalta, mutta myös Billin julkisuuskuvan, joka oli show'n tärkeimpiä elementtejä. FADALAN mukaan maine ei kuitenkaan koskaan noussut hänen päähänsä.²⁶⁴

Mielestäni Villin lännen show'n menestyminen oli suoraan suhteessa Buffalo Billin hyvään julkisuuskuvaan lehdistössä. Perustelen näkemystäni vuoden 1887 Lontoon vierailulla, josta kirjoitettiin paljon lehdissä. Esimerkiksi Buena Vista Democrat -sanomalehden artikkelissa kuvaillaan Buffalo Billin sopeutumista kuninkaallisten seuraan: *The English nobility quickly "cottoned to" Buffalo Bill because they recognized that he belonged to a higher order than their own – Nature's nobility. Despite his wild life he early managed to acquire an education and the polish which makes him easy even in royalty society*.²⁶⁵ Buffalo Billin vauhdikkaasta menneisyydestä huolimatta hänestä kuoriutui salonkikelpoinen herrasmies. FADALAN mukaan hänestä tulikin hyvin suosittu Englannissa, sillä hienolla esiintymisellään sekä ampumataidoillaan Bill hämmästytti katsojat Lontoossa.²⁶⁶ Huomioitavaa on myös lehden viittaaminen Buffalo Billiin: *The success of "our own" Buffalo Bill*.²⁶⁷ Yhdysvaltojen kansalaisten tuli olla ylpeitä "omasta" Buffalo Billistään, joka oli menestynyt hyvin entisessä emämaassa ja tehnyt vaikutuksen sen aristokraatteihin, niin esityksellään kuin omalla persoonallaan. Buffalo Bill myös korosti lehdistölle rakkauttaan kotimaataan kohtaan ja Joseph. J. DI CERTON mukaan myös itse Theodore Rooseveltin olisi ylistänyt Billin isänmaallisuutta ja kutsunut häntä nimellä *"an American of Americans"*.²⁶⁸

Richard SLOTKININ mukaan Villin lännen show nähtiinkin "lähetystyönä" uudesta maailmasta vanhaan, esityksenä joka vastasi eurooppalaisten mielikuvitukseen Amerikasta.²⁶⁹

²⁶³ Buffalo Bill's Start, Fort Collins Courier 1.1.1891; FADALA 1997, 82.

²⁶⁴ FADALA 1997, 82.

²⁶⁵ Buffalo Bill Abroad, Buena Vista Democrat 1.12.1887.

²⁶⁶ In the Sioux Indians and the Bronches – The Princess Especially Gracious to Annie Oakley, The Memphis Appeal 22.5.1887; FADALA 1997, 82.

²⁶⁷ Buffalo Bill Abroad, Buena Vista Democrat 1.12.1887.

²⁶⁸ DI CERTO 2002, 160; SAGALA 2008, 171.

²⁶⁹ SLOTKIN 1998, 75; SYRJÄMAA 2007, 120.

SLOTKINin määritelmään viittaa myös New York Timesin artikkeli Nate Salsburylle paluun kunniaksi järjestetyistä juhlista, jossa Buffalo Bill ja Salsbury nostetaan lähes kansallissankareiksi:

The welcome home was because he and his partner had carried the Star And Stripes successfullu through the snug and tight little island 2,500 miles away, and shown to the English people that some good might come out of Nazareth.[...] a show that was so uniquely and entirely American as that which Salsbury helped introduce to the Englishmen. There were columus of good things said about Salsbury and Buffalo Bill during the evening, and every one was glad to join in welcoming back to America an American actor with English guineas in his pocket, who had insisted that wherever he went the American flag must fly. It was because he came back more distinctively American than he ever was before, if possible, that his welcome was so warm hearted and so thoroughly American.²⁷⁰

Lehti maalasikin lukijoiden mieliin kuvan isänmaallisesta yrityksestä, josta tuli olla ylpeä ja jonka saavutukset herättivät ihmetystä ja ihailua vuosi toisen perään. Villin lännen show'n ”lähetystyö” oli siis onnistunut ja lehdistölle antamallaan ylistävillä kommentteilla englantilaisista Buffalo Bill kuvasti maiden välistä ystävyyttä, jossa vapaussodan kaunat oli unohdettu. Samalla hän myös vahvisti lukijoille positiivista julkisuuskuvaa itsestään showmiehenä.

Villin lännen show'n esityksissä nähtiin Buffalo Bill itse ratsastamassa ja ampumassa ilmaan heitettyjä lasipalloja, mutta FADALAN mukaan monet kuitenkin luulivat Billiä huijariksi, koska tämä ei käyttänyt esityksissä oikeita luoteja turvallisuussyistä.²⁷¹ Epäilyihin saattaa vaikuttaa myös se, että SAGALAN mukaan Buffalo Billin varhaisten teatteriesitysten taistelukohtauksissa intiaanit kaatuivat maahan kuolleina käsikirjoituksen mukaan, vaikka Bill ei olisi edes tähdännyt heihin.²⁷² Käyttämieni lehtien julkaisemat artikkelit eivät kuitenkaan tue FADALAN väitettä ja esimerkiksi New York Timesin toimittajat ylisivät poikkeuksetta hänen taitojaan ja kuvailivat hänen ampuvan yhtä vapaasti laukkaavan hevosen selästä, kuin maankamaralta: *Expert marksmen who follow the traps the year through go to the Wild West to see Buffalo Bill's wonderful sharpshooting. With a Winchester repeating gun he accomplishes, from the back of a running horse, the very same feats that they essay to do standing on the ground.*²⁷³ Muut tutkijat eivät anna viitteitä

²⁷⁰ Nate Salsbury's Welcome, The New York Times 3.2.1888. Nate Salsbury tunnettiin lehdistössä pääsääntöisesti Buffalo Billin kumppanina ja vaikka hänelle oli suuri merkitys yrityksen menestymisen kannalta, jäi hän usein Buffalo Billin varjoon, joka oli yrityksen kasvot. Ks. esim. The Wild West, The New York Times 27.2.1887.

²⁷¹ FADALA 1997, 80; FEES elektr.

²⁷² SAGALA 2008, 193.

²⁷³ Last week of the Wild West, The New York Times 16.9.1894. Ks. myös Indians at Erastina, The New York Times 26.6.1886.

siitä, että Buffalo Billin taitoja olisi epäilty huijaukseksi eikä toisaalta käyttämäni aikalaislehdistö anna vihjeitä mahdollisista juoruista asian tiimoilta. Buffalo Billin taidot ampujana eivät siis olleet liioiteltuja, mutta hänestä julkisuudessa ja tarinoissa annettu kuva ei kuitenkaan aina vastannut todellisuutta.

The Buffalo Bill Museum and Grave -organisaation mukaan Buffalo Billiä on virheellisesti kuvattu röyhkeäksi ja verenhimoiseksi intiaanien tappajaksi. Museon mukaan hän ei kuitenkaan ollut intiaanien vihaaja, vaan tarjosi heille mahdollisuuden perheineen lähteä reservaatista, ansaita rahaa ja pitää yllä kulttuuria joka yritettiin tuhota.²⁷⁴ Tätä vahvistavat lehdistön antamat kuvaukset Billistä heidän työnantajanaan, sillä kuvauksien perusteella he saivat yrityksessä pitää yllä omaa kulttuuriaan ja rituaalejaan.²⁷⁵ Buffalo Billin julkisuuskuvaan intiaanitaistelijana on luultavasti vaikuttanut myös hänen ystäviensä ja tuttaviansa toimittajille antamat kertomukset hänen urotöistään rajaseudulla. Esimerkiksi Fort Collins Courier -lehdessä vuonna 1896, julkaistiin tarina, jossa kerrottiin kuinka Buffalo Bill oli pelastanut armeijatoverinsa hengen intiaanikahakoissa vuonna 1869. Tarina otsikoitiin nimellä ”*He fought indians*”, joka viittasi hänen maineeseensa intiaanisodissa.²⁷⁶ WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan hän ei kuitenkaan halunnut mainostettavan tätä osiota urastaan.²⁷⁷

Buffalo Bill ei myöskään halunnut tulla liitettyksi 1870-luvulla alkaneeseen biisonien joukkoteurastukseen, vaikka Russell MARTINin mukaan biisonien ampuminen urheiluna lähti ehkä liikkeelle juuri Billin ja muiden metsästäjien esimerkistä.²⁷⁸ Olen kuitenkin sitä mieltä, että Buffalo Bill ymmärsi maineensa metsästäjänä²⁷⁹ ja sen tuoman julkisuusarvon, vaikka Colorado Transcript-lehdelle vuonna 1901 antamassaan haastattelussa hän pyrki tuomaan esille pehmeämmän puolen itsestään. Haastattelussa hän kertoi, ettei kykene ampumaan peuraa, joka lapsen viattomuudella katsoo häntä silmiin: *With a buffalo or a bear or an Indian it is different. But the deer has the eye of a trusting child – soft, gentle and confiding. No one but a brute could shoot a deer if he caught that look.*²⁸⁰ Hänellä ei tunnu artikkelin mukaan olevan kuitenkaan samaa ongelmaa biisoneiden ja

²⁷⁴ Arkistojen salat 18.5.2012; *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

²⁷⁵ Ks. esim. Grieving for a Brother, The New York Times 20.2.1887.

²⁷⁶ He fought indians, Fort Collins Courier 6.8.1896.

²⁷⁷ WEYBRIGHT & SELL 1956, 40.

²⁷⁸ WEYBRIGHT & SELL 1956, 56; MARTIN 1983, 158. Monet Buffalo Billin kaltaiset aikalaiset olivat toimineet jossain vaiheessa vähän aikaa biisonien metsästäjinä, joka oli Amerikan sisällissodan aikoihin kenties helpoin tapa ansaita elantonsa. Jopa Buffalo Billin itsensä kerrottiin aikaan ampuneensa yli 4000 yksilöä. MARTIN 1983, 158; DAVIS & ROSA 1994, 74.

²⁷⁹ Ks. esim. Will hunt for big game, The New York Times 27.10.1888.

²⁸⁰ "Buffalo Bill's" amiable weakness, Colorado Transcript 17.7.1901.

intiaanien kanssa, jotka olivat tärkeä osa show'n menestystä ja joiden hyvinvoinnista hänen on kerrottu välittäneen. Kyseinen artikkeli myös kyseenalaistaa WEYBRIGHTin ja SELLin väitteen, jonka mukaan Buffalo Billistä tuli iän myötä luonnonsuojelija.²⁸¹

Kuten jo aikaisemmin totesin, lehdistö osoitti jo varhaisessa vaiheessa mielenkiintoa Buffalo Billiä kohtaan. Lisäksi hän oli lukuisten viihderomaanien sankari ja esimerkiksi Mountain Echo -lehden mukaan hänestä julkaistun kirjallisuuden määrä oli verrattavissa moneen historialliseen hahmoon:

There is but one Buffalo Bill. And he is the most widely known American today, living or dead. The quantity of prose and poetry, history and fiction, that has been printed about him in books, magazines and newspapers, if measured up, would undoubtedly exceed the printed matter published concerning any historical character, with possibly the solitary exception of Napoleon Bonaparte.²⁸²

Artikkelin ilmestymishetkellä vuonna 1897 Villin lännen show ja Buffalo Bill olivat jo saavuttaneet menestystä Euroopassa ja vakiinnuttaneet asemansa viihdeteollisuudessa. Lisäksi on huomioitava, että Bill olisi tuskin koskaan saavuttanut yhtä laajaa mainetta ilman show'taan ja John M. Burkea, joka piti hänet lehdistön tietoisuudessa. Buffalo Billin hyvään julkisuuskuvaan lehdistössä on luultavasti vaikuttanut myös se, että läpikäymäni primääriaineisto ja tutkimuskirjallisuus kehuvat häntä varsin miellyttäväksi persoonaksi.²⁸³ Myös SAGALAN mukaan aikalaislehdistö ylisti hänen luonnettaan ja kuvaili häntä sanoin: vilpiton, fini, älykäs ja kohtelias kaikkia kohtaan.²⁸⁴ Tästä huolimatta kaikilla ei ollut myönteisiä muistoja hänestä, kuten Henry Beaconsfieldillä Leavenworthista: *When I knew Buffalo Bill first in 1861 he was exceedingly wild, and woolly, and unpromising. We speak of the wild and woolly West sometimes with a vein of humor in our remark as though we enjoyed it. Well, of all the hard-looking citizens I ever set my eyes on young Cody was the worst.*²⁸⁵ Edellä kuvatusta haastattelusta huolimatta lehdistö pääsääntöisesti vahvisti kirjoituksillaan Buffalo Billin sankarillista mainetta entisestään. Tämän kaltaiset muistelmat ovat kuitenkin varmasti olleet lukijoista viihdyttäviä.

Buffalo Billillä oli siis showmiehenä varsin hyvä julkisuuskuva mediassa, mutta miten häntä sitten kuvattiin työnantajana? Show'n aloittaessa toimintansa siihen kuului lähemmäs 200 miestä, mutta Annie Oakleyn ja Lillian Smithin saaman suosion myötä myös

²⁸¹ WEYBRIGHT & SELL 1956, 40.

²⁸² Told about Buffalo Bill, Mountain Echo 11.9.1897.

²⁸³ WEYBRIGHT & SELL 1956, 34.

²⁸⁴ SAGALA 2008, 168, 192.

²⁸⁵ Buffalo Bill's Mascot, Silver Cliff Rustler 22.9.1887.

naisten määrä alkoi kasvaa ja vuoteen 1887 mennessä tusina naisia oli liittynyt show'hun.²⁸⁶ Esimerkiksi vuonna 1888 New York Times uutisoi ohjelman yhdeksi mielenkiintoisimmasta päänumeroista ratsastavien amerikkalaisten tyttöjen esityksen.²⁸⁷ Katherine ADAMSin ja Michael L. KEENEN mukaan sirkusten kaltaiset esitykset koettiin kuitenkin tavallisesta elämästä irrallisena eli toiseutena. Tämän kaltaisten yritysten naistyöntekijöiden tehtävät poikkesivat suuresti niistä ammateista, jotka 1800-luvulla koettiin moraalisesti hyväksyttäväksi, kuten työtehtävät kouluissa, tehtaissa ja kaupoissa.²⁸⁸ Ei siis ole ihme, että esimerkiksi vuonna 1897 Silverton Standard -lehdessä käsiteltiin Villin lännen show'n naisten moraalialia ja käyttäytymistä yrityksessä:

Buffalo Bill said one day: Of all women the most carefully watched, best and truest women are found under the white tents of a circus. People don't know how much moral cleanliness and homely virtue surround women who ride in the arena and who are the attractions of a monster hippodrome, where there is generally thought to be rather a loose and thriftless existence among the employes and attractions. But the women are as straight as a die, good mothers and faithful woves. I know, because I have had a great deal of circus life in mine".²⁸⁹

Artikkelin perusteella Buffalo Billistä saa hyvän kuvan työnantajana, sillä hän ei pelkää puolustaa työntekijöitään, jotka yhteiskunta katsoi sukupuolensa perusteella alempiarvoisiksi. Buffalo Billiä on pidetty tutkijoiden keskuudessa naisten ja miesten välisen tasa-arvon kannattajana ja esimerkiksi Chris ENSSin mielestä Bill oppi jo nuorena arvostamaan naisia jäädessään ainoaksi pojaksi viiden hengen perheeseen. Tästä syystä hän olisi puolustanut myöhemmällä urallaan naisten oikeuksia esimerkiksi äänestämisen ja työpaikkojen suhteen.²⁹⁰ Candace SAVAGE ei kuitenkaan vahvista ENSSin näkemystä, vaan hänen mukaansa Buffalo Bill ei aikalaistensa tavoin olisi heti ymmärtänyt, että naisilla saattaisi olla tärkeä rooli hänen autenttisessa yrityksessään, minkä seurauksena suurin osa show'n alkutaipaleen naisista pysyi nimettömänä.²⁹¹ Buffalo Bill tuntui kuitenkin aidosti välittävän työntekijöistään ja myös monet show'n naiset nousivat lehdistön ja lukijoiden tietoisuuteen.

²⁸⁶ SAGALA 2008, 176, 179; *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

²⁸⁷ The Wild, Wild West, The New York Times 31.5.1888.

²⁸⁸ ADAMS & KEENE 2012, 3, 17. Naisten kodin ulkopuolinen työssäkäynti juonsi juurensa jo sisällissotaan. Naiset alkoivat vähitellen kouluttautua ja työskennellä erilaisissa ammateissa kodin ulkopuolella. ADAMS & KEENE 2012, 3.

²⁸⁹ Good women in circuses, Silverton Standard 28.8.1897.

²⁹⁰ ENSS 2010, 61–62.

²⁹¹ SAVAGE 1996, 3-5, 42.

Naisten asemaa show'ssa ei juuri aikalaislehdissä käsitelty, mutta sen sijaan intiaanit saivat paljon huomiota. Vaikka intiaanien saamista kohtelusta on kiistelty vuosien saatossa, ainakin show'n apulaistoimitusjohtajan William McCunelin mukaan Buffalo Bill kohteli vuonna 1883 seurueeseensa kuuluneita intiaaneja jopa liian hyvin. Omaha Daily Been julkaiseman haastattelun mukaan he olivat tästä syystä tulleet jopa liian vaativiksi:

Some trouble was experienced with the Indians, whom Buffalo Bill fed too well, furnishing them with steak and other good grub which they had not been used to. They got independent and sassy and wanted pie and cake and if they saw anything on the table at the headquarters tent which they did not have they made a grand kick. The trouble was that Bill treated them too well.²⁹²

McCunelin arvio tilanteesta heijastelee varsin yleistä tunnelmaa suhtautumisesta intiaaneihin ja samalla valottaa yrityksen sisäistä ilmapiiriä, mikä oli harvinaista tutkimusjaksolla. McCunellin lehdistölle välittämä tieto Buffalo Billistä liian lempeänä työnantajana ei sopinut Billin julkisuuskuvaan intiaanitaistelijana. Esimerkiksi Paul FEES ja Russell MARTIN, ovat vahvistaneet tutkimuksissaan, että Buffalo Bill ymmärsi intiaanien arvon show'lleen ja aidosti välitti heidän hyvinvoinnistaan. Kysyttäessä tappamiensa intiaanien määrää, Bill vastasi aina, ettei ollut surmannut ketään, joka ei olisi uhannut hänen henkeään.²⁹³

Tästä huolimatta vuonna 1890 intiaani Painted Horse, joka kulki tuolloin tohtori Carverin esityksen matkassa, antoi sekä Buffalo Billistä että tohtori Carverista pitkän lausunnon, jonka mukaan häntä ja muita heidän alaisuudessaan olleita intiaaneja oli kohdeltu häpeällisesti.²⁹⁴ Tämä herätti myös ikäviä juoruja, joihin vaikuttivat todennäköisesti tiedot, joiden mukaan show'n Euroopan kiertue ja sitä seuranneet merimatkat pelottivat intiaaneja. Victor WEYBRIGHTin ja Henry SELLin mukaan intiaanit eivät koskaan nauttineet matkastaan Eurooppaan. Heillä oli koti-ikävä ja he pelkäsivät vieraita maita. Tämän seurauksena alkoi levitä juoruja, joiden mukaan Buffalo Bill ei olisi kohdellut hyvin esitykseensä kuuluneita intiaaneja.²⁹⁵ Esimerkiksi New York Times uutisoi huhuista seuraavana vuonna: *Somebody started the story last Fall that the Indians who had been taken abroad by Col. William F. Cody to take part in the "Wild West" had been badly treated and were surrounded by degrading influences.*²⁹⁶ Lehdistön välittämä kuva Buffalo Billin suhteista intiaaneihin on artikkeleiden perusteella hyvin kaksijakoinen. Toisaalta häntä pidettiin

²⁹² The Wild West, Omaha Daily Bee 11.7.1883.

²⁹³ MARTIN 1983, 245, FEES, elektr.

²⁹⁴ Wild West stars, Leadville Daily and Evening Chronicle 11.11.1890.

²⁹⁵ WEYBRIGHT & SELL 1956, 163, 171.

²⁹⁶ Col. Cody gets his Indians, The New York Times 7.3.1891.

liian myötämielisenä aikaan nähden, mutta samalla intiaaninen vieminen pois kotiseuduiltaan ja mahdollinen huono kohtelu koettiin ongelmaksi.

Ristiriitaisesta suhtautumisesta johtuen ei ole ihme, että Buffalo Billin sisar Helen Cody Wetmore oli huolissaan veljensä julkisuuskuvasta: *The Indians being government wards, such a charge might easily become a serious matter; for, like the man who beat his wife, the government believes it as the right to maltreat the red man to the top of its bent, but that no one else shall be allowed to do so.* Buffalo Bill oli tietoinen syytteen vaikutuksesta maineelleen showmiehenä ja työnantajana, sillä hän vei juorut kuultuaan intiaanit heti Washingtoniin kumoamaan syytökset vääriksi.²⁹⁷ Marraskuussa vuonna 1890 New York Times uutisoi, että 36 intiaania, jotka olivat kulkeneet show'n matkassa Euroopassa, olivat kuulusteltavina Washingtonissa huonosta kohtelusta. Lopputulos oli kuitenkin Billin kannalta positiivinen: *[...] the Indias had told him that they had no complaints to make. Their contracts had been faithfully carried out; they were paid regularly and promptly, and they were furnished good, wholesome food in abundance.* Intiaanit todistivat lehden mukaan kaikki Painted Horsen lausunnot vääriksi, mikä riitti kumoamaan syytteet.²⁹⁸ Tilanne oli kuitenkin ilmeisesti hyvin vakava, sillä Helen Cody Wetmore oli erittäin huolissaan tapauksen veljelleen tuomasta huonosta julkisuudesta ja epäili, että asia tuskin koskaan unohtuisi.²⁹⁹ Lehdistön mielenkiinto tapausta kohtaan kuitenkin hiipui Washingtonin matkan jälkeen.

Robert W. RYDELLin ja Rob KROESin mukaan Buffalo Bill tarjosi intiaaneille toimeentulon ja enemmän ansioista, kuin mitä he saattoivat ansaita reservaateissa.³⁰⁰ Intiaanien saaminen show'hun ei SAGALAN mukaan kuitenkaan onnistunut ongelmitta, sillä katsottiin, että intiaaninen tuli pysyä kotona valvonnan alla ja sivistävässä ilmapiirissä.³⁰¹ Bill kuitenkin perusteli vastustajille, että Villin lännen show'n matkassa intiaanit näkivät maailmaa ja sivistivät itseään. New York Timesille antamassaan haastattelussa Italian Veronasta, hän kertoi intiaanien nauttivan suuresti matkasta ja nähtävyyksien katselusta: *They are great sightseers and enjoy everything immensely. [...] They tell me they feel as if they*

²⁹⁷ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 195.

²⁹⁸ Indians well treated, The New York Times 16.11.1890.

²⁹⁹ Cody Wetmore & Grey (1899) 2003, 195.

³⁰⁰ RYDELL & KROES 2010, 50.

³⁰¹ SAGALA 2008, 14.

were in a dream.³⁰² Intiaaneja ilmeisesti arvostettiin työntekijöinä ja pelottavista matkoista huolimatta he tuntuivat myös nauttivansa ajastaan yrityksessä.³⁰³ SAGALAN mukaan Buffalo Bill myös puolusti julkisesti intiaaneja ja arvosteli jopa lehdistössä maan intiaanipolitiikkaa, jonka hän oli omien kokemusiansa kautta kokenut vääräksi.³⁰⁴ Vaikka oma lehdistömateriaalini ei tue SAGALAN tulosta, antoivat lehdet mielestäni lukijoille kuvan Buffalo Billistä huolehtivana työnantajana ja esimerkiksi FADALAN mukaan Annie Oakley oli kertonut, että Buffalo Billin sana piti paremmin, kuin monet kirjalliset sopimukset.³⁰⁵

Aikalaislehdistössä ei suoraan arvosteltu Buffalo Billiä työnantajana ja työntekijöidenkin osalta kiinnitettiin huomiota lähinnä intiaanien viihtymiseen show'n matkassa. Vaikka mediassa ei käsitelty Villin lännen show'n sisäistä ilmapiiriä, voidaan esityksistä kertovien kuvauksien perusteella päätellä, että monet työntekijät tuntuivat viihtyvän työssään. Esimerkiksi Fort Collins Courier julkaisi maaliskuussa 1890 kirjeen, jonka Buffalo Billin Villin lännen show'ssa työskennellyt nuorimies W. G. Vincent kirjoitti äidilleen ja veljelleen Roomasta. Kirjeessä hän kehui muun muassa show'n saamaa suosiota sekä kaikkia niitä nähtävyyksiä, joihin oli Euroopan kiertueella päässyt tutustumaan: *I see things every day that I have read about, and did not believe existed and am satisfied now that there is nothing impossible. I shall have a great many stories to tell you when I return home.*³⁰⁶ Nuorimies tuntui siis olevan hyvin tyytyväinen matkaansa, vaikka mediassa puhuttiin myös työntekijöiden uupumisesta kiertelevään elämään.³⁰⁷ Työntekijöille ilmeisesti myös maksettiin hyvin työstään, sillä Paul FEESIN mukaan esimerkiksi naiset ansaittivat yhdenvertaisesti miehiin nähden.³⁰⁸ Lehdistön kuvauksien perusteella työ Villin lännen show'ssa mahdollisti matkailun, josta monet muut saattoivat vain uneksia.

Buffalo Billin hyvää julkisuuskuvaa showmiehenä lukijoille vahvistivat myös ystävien ja entisten työtovereiden lehdistölle antamat ylistävät lausunnot ja tarinat hänestä: *It would never do to class Gen. W. F. Cody among the most distinguished of American showmen, for he has claims on the public of a higher character. Buffalo Bill was a good soldier and a capital scout, and he showed on many occasions the coolest bravery.*³⁰⁹ Buffalo Billillä

³⁰² Cowboys in old Verona, The New York Times 18.5.1890.

³⁰³ *Arkistojen salat* 18.5.2012. Istuva Härkä kutsui Buffalo Billiä Pahaskaksi (Pitkäksi tukaksi) ja kuvaili häntä vilpittömäksi ja rehelliseksi. STURTEVANT & TAYLOR 1995, 94.

³⁰⁴ SAGALA 2008, 13, 174.

³⁰⁵ FADALA 1997, 83.

³⁰⁶ W. G. Vincent: From the holy city, Fort Collins Courier 20.3.1890.

³⁰⁷ "King of the Cowboys", The New York Times 22.7.1890.

³⁰⁸ FEES elektr.

³⁰⁹ Before He Was a Showman, The New York Times 8.10.1893.

oli hyvin sankarillinen maine lehdistössä, mutta vaikka hän oli etevä showmies ja tasa-arvoinen työnantaja, ei hän kuitenkaan ollut yhtä hyvä aviomies. Buffalo Billin ja hänen vaimonsa Louisa Codyn avioliittoa rasittivat Billin pitkät poissaolot ja heidän hyvät julkisuuskuvansa alkoivat murentua, kun parin avioliiton ongelmat pääsivät julkisuuteen keväällä 1904.³¹⁰

4.2 Naisseikkailut ja riitaisa avioero

It was during the winter of 1864–65, while I was on detached service at military headquarters, at St. Louis, that I became acquainted with a young lady named Louisa Frederici, whom I greatly admired and in whose charming society I spent many a pleasant hour.[...] The result was that I obtained her consent to marry me in the near future, and when I bade her goodbye I considered myself one of the happiest of men.³¹¹

Edellä oleva lainaus on William F. ”Buffalo Bill” Codyn muistelmateoksesta vuodelta 1879 ja se antaa hyvin romanttisen kuvan Buffalo Billin ja Louisa Codyn avioliitosta. Koska kirja oli tehty lukevalle yleisölle vahvistamaan Buffalo Billin hyvää julkisuuskuvaa, ei siinä paljastettu perheen sisäisiä ongelmia. Kaikesta päätellen Bill oli kuitenkin ollut hyvin ylpeä vaimoonsa ja Chris ENSSin mukaan heidät nähtiin useasti esimerkiksi erilaisissa armeijan juhlatilaisuuksissa. Hän kuitenkin jatkaa, että Billin kerrottiin harkineen avioeroa jo vuonna 1883 eli samana vuonna, kuin Villin lännen show sai alkunsa. Parin avioliittoa rasittivat poikkeavat luonteenpiirteet sekä kuukausien erillään olemiset.³¹² Heidän keskimmäisen tyttärensä Orran kuolema vuonna 1883 kuitenkin lähensi heitä hetkellisesti, mutta Bill palasi Sandra K. SAGALAN mukaan pian takaisin työhönsä periaatteella ”*the show must go on*”. Hän ei myöskään ollut paikalla, kun hänen neljäs lapsensa Irma syntyi samana vuonna ja hän näki tämän vasta kaksi kuukautta myöhemmin. ENSS kuitenkin korostaa, että hänen perheensä kävi usein tapaamassa Billiä kiertueella. Kit Carsonin sekä Orran kuoleman jälkeen hän hemmotteli myös avokätisesti tyttäriään Irmaa ja Artaa.³¹³ Erityisesti Artaa, vanhimpana sisaruksista, kuvattiin lehdistössä varsin viehättäväksi, päättäväiseksi ja isänsä veroiseksi ratsastajaksi.³¹⁴ Päällisin puolin Codyjen perheen julkisuuskuva näytti olleen varsin hyvä.

Pariskunnan välejä hiersi kuitenkin pahasti Buffalo Billin vieraanvaraisuus sisariaan ja ystäviään kohtaan, joita hän kutsui usein kotiinsa verottamaan perheen yhteistä aikaa.

³¹⁰ Ks. esim. ENSS 2010, x-xi, 30, 54.

³¹¹ Cody (1879) 2010, 141.

³¹² ENSS 2010, x-xi.

³¹³ SAGALA 2008, 178–180; ENSS 2010, 69.

³¹⁴ Ks. esim. Farewell, Buffalo Bill, The New York Times 12.8.1888; Buffalo Bill’s daughter, Fort Collins Courier 29.1.1891.

ENSS kuitenkin painottaa, että Louisa huolehti paljon miehensä mainostamisesta ja toivotti kotiinsa tervetulleeksi liikemiehet, mahdolliset yhteistyökumppanit ja rahoittajat.³¹⁵ Myös toimittajat tuntuivat olevan Louisan mieleen ja esimerkiksi vuonna 1891 Fort Collins Courier -lehden toimittaja kuvasi vierailuaan ja rouva Codya varsin miellyttäväksi:

Mrs. Cody came in few minutes later and entertained me for nearly an hour with pleasing reminiscences of the lives of herself and her intrepid husband during the earlier days of frontier life. She was a pleasant, easy, graceful talker and fully as handsome a woman as her famous husband is a man.

Lisäksi toimittaja kuvaili huvittuneesti, kuinka perheen nuorimmainen Irma höpötteli isästään, joka oli parhaillaan esiintymässä Euroopassa.³¹⁶ Toimittajan vierailusta saa idyllisen perhekuvan sekä miellyttävän tunteen Louisa Codysta, joka oli ylpeä aviomiehestään. Koska Buffalo Billin julkisuuskuva oli tärkeä koko perheelle, Louisa todennäköisesti pyrki pitämään kulissit kunnossa lehdistölle. Todellisuudessa hän oli erittäin mustasukkainen miehestään. Koska Billiä on kuvattu komeaksi ja romanttiseksi mieheksi, hän herätti monen naisen mielenkiinnon. Esimerkiksi Burlington Weekly Free Pressin mukaan kuningatar Viktorian tytär prinsessa Louise oli kehunut Buffalo Billiä komeimmaksi mieheksi, jonka hän oli koskaan nähnyt. Victor WEYBRIGHT ja Henry SELL kertovat, että Bill myös sortui helposti hakemaan seuraa muista naisista ollessaan yksinäinen eikä hän halunnut palata kotiin nalkuttavan vaimonsa luokse.³¹⁷ Todennäköisesti perhe pyrki mahdollisuuksien mukaan pitämään ongelmat salassa lehdistöltä varjellakseen mainettaan. Esimerkiksi vuonna 1904, jolloin lehdet alkoivat uutisoida orastavasta avioerosta, Buffalo Bill kertoi New Castle Nonpareil -lehdelle, että oli pyrkinyt välttämään asian tuomista julkisuuteen: ”None of the publicity of the matter has been of my making. I did everything possible to avoid it”.³¹⁸

ENSSin mukaan Codyjen avioliiton ongelmat johtuivat Louisan ylettömästä mustasukkaisuudesta show’n naistyöntekijöitä kohtaan ja tilannetta pahensivat lehdistön uutiset Buffalo Billin naisihailijoista, jotka Omaha Daily Been mukaan lähettivät hänelle lukuisia parfyymilla varustettuja viestejä.³¹⁹ Russell MARTINin mielestä Buffalo Bill ei myös koskaan ymmärtänyt vaimonsa mustasukkaisuutta, vaan luuli tämän olevan ylpeä miehensä saamasta huomiosta.³²⁰ Bill luultavasti myös ymmärsi naisihailijoiden arvon suosiolleen

³¹⁵ ENSS 2010, 67, 86.

³¹⁶ Buffalo Bill’s daughter, Fort Collins Courier 29.1.1891.

³¹⁷ Our kaleidoscope, Burlington Weekly Free Press 10.6.1887; WEYBRIGHT & SELL 1956, 193–194.

³¹⁸ Buffalo Bill in Denver, New Castle Nonpareil 25.3.1904.

³¹⁹ The two Wild Wests, Omaha Daily Bee 30.8.1890.

³²⁰ MARTIN 1983, 320.

ja esimerkiksi Joy S. KASSONin mukaan Villin lännen show'n mediakoneiston pyrki vahvistamaan Billin hyvää julkisuuskuvaa erityisesti naisten silmissä. Tästä syystä häntä haastattelivat ihailevat naisjournalistit.³²¹

Louisa Codyn huoli miehestään ei ollut turha, sillä toisella Euroopan kiertueellaan, vuosien 1889–1892 aikana, Buffalo Bill vieraili toistamiseen Lontoossa, missä hän rakastui kauniiseen näyttelijättäreen Katherine Clemmonsiin. Hän toi Clemmonsin mukanaan Amerikkaan vuonna 1892, koska näki ENSSin mukaan hänessä ainesta tähdeksi.³²² Lehdet saivat pian vihiä Buffalo Billin rakastajattaresta ja New York Timesin mukaan Billin olisi jopa joutunut kaksintaisteluun ystävänsä ja show'n liiketoimia hoitaneen John W. Hamiltonin kanssa Katherine Clemmonsin vuoksi. Artikkelin mukaan neiti Clemmons oli joutunut erimielisyyksiin Hamiltonin kanssa liiketoimista. Kun tilannetta rauhoitellut Buffalo Bill ratkaisi asian lopulta naisystävänsä hyväksi, miesten välit muuttuivat jopa aggressiivisiksi. Buffalo Bill yritti turhaan välttää tiedon vuotamisen lehtiin, jotta lukijat eivät tekisi vääriä päätelmiä tilanteesta.³²³

New York Times ei ota kirjoituksessaan varsinaisesti kantaa Buffalo Billin ja Katherine Clemmonsin suhteeseen, mutta siitä välittyy erittäin kiusallinen tilanne. Buffalo Bill oli selvästi huolissaan tapauksen tuomasta julkisuudesta ja ENSSin mukaan monet ihelijat olivat pettyneitä häneen.³²⁴ Lehdistömateriaalini ei kuitenkaan tue ENSSin väitettä, sillä tapaus tuntui unohtuneen pian. Tähän on kenties vaikuttanut se, että Katherine Clemmons jätti pian Billin, kun hänen uransa ei lähtenyt avokätisestä tuesta huolimatta nousuun. WEYBRIGHT ja SELL tarkentavat, että jotkut naisista palvoivat Billiä, mutta jotkut halusivat vain taloudellista tukea Clemmonsin tavoin. Codyjen avioliitto kesti kuitenkin suhteen, vaikka Louisa sai tietää siitä yllätettyään pariskunnan Billin hotellihuoneesta.³²⁵ Vuoteen 1904 asti tilanne tuntui perheessä rauhalliselta ja lehdistö keskittyi kuvaamaan lukijoilleen Villin lännen show'n ja Buffalo Billin kasvanutta suosiota.

Codyjen avioliitto-ongelmat ylittivät mediakynnyksen vasta vuonna 1904, jolloin lehdistössä alettiin uutisoida mahdollisesta avioerosta. Frank CHRISTIANSON on virheellisesti ajoittanut oikeuden pelkästään vuoteen 1905, vaikka se sai alkunsa jo edellisen vuoden keväänä.³²⁶ Esimerkiksi New Castle Nonpareil -lehti julkaisi maaliskuussa 1904 Buffalo

³²¹ KASSON 2003, xvi.

³²² WEYBRIGHT & SELL 1956, 194; ENSS 2010, 69–70.

³²³ They will not fight a duel, The New York Times 24.8.1893.

³²⁴ ENSS 2010, 69–70.

³²⁵ WEYBRIGHT & SELL 1956, 193–194; ENSS 2010, 80–81.

³²⁶ CHRISTIANSON 2011, xlviii.

Billin kirjeen yhdelle sisaruksistaan, joka paljastaa varsin synkeän kuvan hänen suhtautumisesta avioliittoonsa: ”*The separation is inevitable; I have known that it must come from soon after our marriage. We could not agree, and in such cases there is only one thing to do*”.³²⁷ Katkelman perusteella olen yhtä mieltä SAGALAN kanssa siitä, että Codyjen avioliitto ei ollut onnellinen. Tulokseen viittaavat myös monet muut tutkijat, kuten MARTIN sekä WEYBRIGHT ja SELL.³²⁸ Koska vuosien 1904–1905 aikana Codyjen avioero-prosessi muuttui hyvin sekavaksi, ei ole ihme, että monet tutkijat ovat käsitelleet aihetta vain lyhyesti tutkimuksissaan eikä sen tuomaa huonoa julkisuutta ole myöskään pohdittu. Tiedot avioero-oikeuden eri vaiheista välittyivät kuitenkin lehdistön välityksellä tehokkaasti lukijoille, heikentäen perheen hyvää julkisuuskuvaa.³²⁹

Maaliskuussa 1904 New York Times kirjoitti, että Buffalo Billin avioero oli nyt virallisesti julkista tietoa. Billin kerrottiin syyttäneen vaimoaan myrkytysyrityksestä sekä siitä ettei tämä ollut suostunut viihdyttämään hänen vieraitaan heidän kodissaan North Plattella.³³⁰ Avioeron saaminen alkoi olla helpompaa yhä useammassa osavaltioissa 1800-luvun loppupuolella ja Mary Ann MASONin mukaan monet myös hyödynsivät sitä, mikä johti avioerojen nopeaan kasvuun vuosisadan loppua kohden. Tästä huolimatta avioero koettiin edelleen kulttuurissa häpeälliseksi.³³¹ Tähän viittaa myös lainaus Telluride Journal -lehdestä, missä viitataan avioeron tuomaan huonoon julkisuuteen Buffalo Billille:

Colonel Cody, (“Buffalo Bill”) is seeking a divorce from his wife whom he married upwards on thirty years ago, and the yellow papers are devoting column after column under scare heads and by special writers to the matter. Such is fame. However, it were better not to be so famous when matters of this nature are in the cauldron, “For what shall it profit a man if he gain the whole world and lose his soul?”³³²

Lehti suhtautuu uutiseen avioerosta varsin negatiivisesti ja antaa varsin huonon kuvan showmiehestä. Huono julkisuus ei kuitenkaan estänyt Billiä haastamasta vaimoaan oikeuteen ja erityisesti vieraiden huonosta kohtelusta tuli kiistan pääkysymyksiä. New York Times kirjoitti Buffalo Bill syyttäneen oikeudessa vaimoaan vieraidensa käytöstopojen arvostelemisesta sekä hänen nöyryyttämistään vieraidensa edessä: *Col. Cody relates many instances of his wife’s having humiliated him at his former home, in North Platte, by her conduct toward his guests.*³³³ WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan Louisaa huoletti

³²⁷ Buffalo Bill in Denver, New Castle Nonpareil 25.3.1904.

³²⁸ WEYBRIGHT & SELL 1956, 193–194; MARTIN 1983, 320; SAGALA 2008, 178–180.

³²⁹ Ks. esim. Buffalo Bill Drops Suit, Alamosa Journal 30.9.1904.

³³⁰ Buffalo Bill asks divorce, The New York Times 12.3.1904.

³³¹ MASON, elektr.

³³² Telluride Journal 17.3.1904.

³³³ Buffalo Bill accuses wife, The New York Times 24.3.1904.

erityisesti miesvieraiden karkea käytös ja runsas alkoholin käyttö.³³⁴ Rouva Codyn puolustus vetosikin vieraiden huonoon käytökseen ja heidän mukaansa Louisalla oli ollut oikeus puuttua asiaan.³³⁵ Buffalo Billin raskaat syytökset vaimoan kohtaan antoivat varsin erilaisen kuvan miehestä, joka vuonna 1897 oli kiivaasti puolustanut alaisenaan työskennelleitä naisia. Samalla Louisa Codyn julkisuuskuva miestänsä tukevana vaimona alkoi murentua.

Tapauksen tuomasta ikävästä huomiosta huolimatta Buffalo Bill luopui syytteistä vasta syksyllä 1904 lastensa Artan ja Irman painostuksesta. New York Timesin mukaan Buffalo Billin kerrottiin vedonneen siihen, että häntä oli johdettu harhaan ja toivoi, että asiat voisivat palata ennalleen.³³⁶ Arta kuitenkin menehtyi pian tämän jälkeen, mikä luultavasti käynnisti riidan uudestaan keväällä 1905. Buffalo Billin New York Timesille antaman lausunnon mukaan Louisa oli haukkunut hänet haudalla Artan murhaajaksi, koska tytär oli Louisan mukaan kuollut avioeron tuomiin sydänsuruihin.³³⁷ Riita siis jatkui ja maaliskuussa 1905 Aspen Daily Times kirjoitti lukijoiden odottavan jännittyneinä tietoa avioero-oikeuden uusista käänteistä, sillä kummallakaan ei lehden mukaan ollut aikomusta luovuttaa: *Mrs. Cody apparently had no desire to lay bare the immoral side of the old scout's life [...]*.³³⁸ Sekä Louisasta että Billistä alettiin julkaista kritisoivia kirjoituksia, joissa kuvailtiin kuinka molemmat jatkoivat toistensa nöyryyttämistä. Samalla myös Billin uskottomuus, alkoholinkäyttö ja muut perheongelmat tulivat viimeistään lukijoiden tietoisuuteen:

The trouble in the Buffalo Bill household appears to have been all due to whiskey and women. It seems that Mrs. Cody drank a whole lot and Mr. Cody drank a whole lot more. Marital infelicity operated to greatly stimulate their drinking propensities. According to his own testimony, the famous scout, and plainsman made it a practice to liquir up a little in preparation for an interview with his better half, and on her part she often found it necessary to have recourse to her bottle in order to generate a sufficient head of steam and courage to hold her own in these strenuous encounters.³³⁹

Lehti jatkaakin, että Buffalo Billin mukaan ainoa tapa kestää riitaisaa ja kateellista vaimoa oli tarttua pulloon. Tutkitulla ajanjaksolla lehdistössä ei viitattu Buffalo Billin liialliseen juomiseen ennen tätä, vaikka esimerkiksi SAGALAN mukaan lehdistö oli arvostellut

³³⁴ WEYBRIGHT & SELL 1956, 193–194.

³³⁵ Buffalo Bill accuses wife, The New York Times 24.3.1904.

³³⁶ Cody to drop divorce suit, The New York Times 22.9.1904.

³³⁷ "Buffalo Bill's" wife denies his charges, The New York Times 1.3.1905; Col. Cody will not relent, The New York Times 8.3.1905.

³³⁸ The Cody Trial, Aspen Daily Times 3.3.1905.

³³⁹ Telluride Journal 23.2.1905.

Billiä jo tämän teatteriuralla alkoholin käytöstä ja sen vaikutuksista näytöksiin.³⁴⁰ Tosin myös tohtori Carver oli syyttänyt Billiä liiallisesta juomisesta miesten Villin lännen esityksiä käsitelleessä oikeudenkäynnissä.

Avioero-prosessin myötä myös Buffalo Billin uskottomuus levisi suuren yleisön tietoisuuteen, kun hänen tuttavansa todistivat oikeudessa häntä vastaan. Esimerkiksi Henry Blake, joka oli luultavasti Billin tuttava rajaseudulta, kertoi vuonna 1905 Aspen Daily Timesille, että ollessaan valtion tiedustelijana Bill olisi pettänyt useasti vaimoaan ja hänelle olisi tuolloin ollut jopa viisi eri naista, joita hän kävi iltaisin tapaamassa.³⁴¹ Ilmeisesti Buffalo Billin seuraelämä oli vilkasta, sillä WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan myös Nate Salsbury oli osoittanut huolta Billin satunnaisista romansseista. Salsbury oli heidän mukaansa jo varautumassa pahimpaan, mutta hänen pelkonsa oli kuitenkin turha, sillä Buffalo Bill ilmestyi pääsääntöisesti kaikki esityksiin ja show pyöri aina aikataulun mukaan.³⁴² Buffalo Bill ilmeisesti ymmärsi, että töiden huono hoitaminen olisi vaikuttanut erittäin negatiivisesti hänen maineeseensa. Läpikäymästäni materiaalista ei myöskään löydy artikkeleita, jotka olisivat viitanneet siihen, että show ei olisi pyörinyt kunnolla omistajansa juomisen tai liian vilkkaan sosiaalisen elämän vuoksi.

Vuosien 1904–1905 aikana Codyjen avioero-oikeudenkäynneissä kuultiin lukuisia todistajia aina perheenjäsenistä palkkatyöläisiin. Syytökset myös vaihtuivat tiheään ja molemmat osapuolet pyrkivät mustamaalaamaan toisensa.³⁴³ Buffalo Bill esimerkiksi hyökkäsi Louisaa vastaan uudetaan myrkytysepäilyillä, kun heidän taloudenhoitajansa todisti, että rouva Cody oli käyttänyt mieheensä eräänlaista lemmenlääkettä, mistä tämä oli tullut erittäin sairaaksi. Samalla taloudenhoitaja myös vahvisti epäilyt Buffalo Billin liiallisesta alkoholinkäytöstä.³⁴⁴ Tilanne oli selvästi alkanut riistäytyä käsistä, johon viittaa myös Telluride Journal -lehden kommentti Codyjen riidasta: *On the whole, both the principles are certainly up against a tough proposition, and they and the country generally will be happier if they are divorced and forbidden to communicate with each other or comment on their past experiences.*³⁴⁵ Kaikesta päätellen myös media alkoi kyllästyään tapahtumien kulkuun ja riidan pitkittymiseen. Lehtien tarkat kuvaukset oikeuden tapahtumista ja osapuolten todistajien lausunnoista muuttivat paljon sitä kuvaa mikä Buffalo Billistä ja

³⁴⁰ SAGALA 2008, 173.

³⁴¹ The gay William, Aspen Daily Times 1.2.1905.

³⁴² WEYBRIGHT & SELL 1956, 173.

³⁴³ Ks. esim. Daily Journal 25.3.1905.

³⁴⁴ Drugged Buffalo Bill, The New York Times 17.2.1905.

³⁴⁵ Telluride Journal 23.2.1905.

Louisa Codysta oli lukijoille välitetty ennen oikeudenkäyntejä. Lapset kuitenkin säästyivät pääosin huomiolta.

Avioeroikiista ratkesi ENSSin mukaan lopulta Louisa Codyn hyväksi 23. maaliskuuta 1905.³⁴⁶ New York Timesin mukaan Buffalo Billille ei myönnetty avioeroa, koska tämän syytöksiä ei pystytty osoittamaan toteen. Tuomarin päätöksen perusteella Louisa oli kaikin puolin rakastava vaimo, joka oli ylpeä miehestään ja oli aina tukenut tätä. Sen sijaan Buffalo Billin katsottiin olleen julma vaimolleen ja nöyryyttäneen tätä.³⁴⁷ Vaikka päätös oli erittäin huono Buffalo Billin julkisuuskuvan ja maineen kannalta, ei hän antanut periksi ja ENSS jatkaa Billin kertoneen lehdistölle vievänsä jutun vaikka korkeimpaan oikeuteen. Tässä vaiheessa Irma, joka oli Billin ja Louisan ainoa elossa oleva lapsi käytti vaikutusvaltaansa vanhempiinsa ja pyysi etteivät he eroaisi. Bill päätti lopulta totella ainoan elossa olevan lapsensa pyyntöä ja lupasi pysyä ikuisesti Louisan kanssa naimisissa.³⁴⁸ Molemmat osapuolet olivat kuitenkin saaneet paljon huonoa julkisuutta ja kuva Codyjen entisestä perheydyllystä lukijoiden silmissä oli luultavasti murentunut lopullisesti.

The William F. Cody Archiven antamien tietojen mukaan, Billin onnistui kuitenkin korjata avioeroprogressinsa tuomia vaurioita myöhemmin, säilyttämään suosionsa ja jatkaamaan esiintymistään. Myrskyisästä avioliitostaan ja skandaaleista huolimatta Bill ja Louisa pysyivät aviossa ja ystävinä Billin kuolemaan, vuoteen 1917 asti, jolloin he olivat olleet naimisissa yli 50 vuotta.³⁴⁹ He eivät kuitenkaan palanneet yhteen ja New Castle Nonpareil -lehdelle Bill oli todennut, ettei hän ollut asunut vaimonsa kanssa vuoden 1902 jälkeen.³⁵⁰ Buffalo Bill asettui asumaan hänen mukaansa nimettyyn Codyn kaupunkiin ja Louisa Cody jäi asumaan heidän North Platten asuntoon.³⁵¹

4.3 Suuria sijoituksia ja taloudellisia tappioita

Buffalo Billin ollessa teatteriuralla, hän ansaitsi Sandra K. SAGALAN mukaan voittoa kauden jälkeen vain 6000 dollaria, kun kaksikymmentä vuotta myöhemmin Villin lännen show'sta saadut tulot hipoivat lähes miljoonaa dollaria.³⁵² Villin lännen show kiertäessä Yhdysvalloissa, oli uusi keskiluokka syntynyt teollistumisen seurauksena. Tällä oli nyt varaa käyttää rahaa huvituksiin ja ne toivat vaihtelua tylsään tehdastyöhön. Kun Buffalo

³⁴⁶ ENSS 2010, 98.

³⁴⁷ No divorce for Buffalo Bill, The New York Times 24.3.1905.

³⁴⁸ ENSS 2010, 98.

³⁴⁹ ENSS 2010, 83; *Documenting the life and times of Buffalo Bill*, elektr. The William F. Cody Archive.

³⁵⁰ Buffalo Bill in Denver, New Castle Nonpareil 25.3.1904

³⁵¹ The Omaha Bee: Colonel Cody's new town, Eagle County Blade 21.11.1901.

³⁵² SAGALA 2008, 8, 15–16, 186–187.

Bill aloitti yhteistyönsä tohtori Carverin kanssa, olivat show'n päivittäin saamat tulot Omaha Daily Been arvion mukaan 2000–3000 dollaria ja yli.³⁵³ Oli siis hyvä, että Bill luopui lopulta teatterista ja keskittyi show'hun.

Jotta pystyisimme ymmärtämään Buffalo Billin taloutta ja siinä tapahtuneita muutoksia, tulee meidän ensin tutustua tarkemmin hänen kulutustottumuksiinsa. Esimerkiksi Joseph J. DI CERTON mukaan Buffalo Bill ei koskaan unohtanut vanhoja ystäviään tai uransa alkutaipaleilla vaikuttaneita henkilöitä ja tuki usein näiden taloutta avokätisesti.³⁵⁴ Tähän viittaa esimerkiksi New York Times artikkeli vuodelta 1902, missä kerrottiin Buffalo Billin lahjoittaneen tilan vanhalle yhteistyökumppanilleen ja tämän vaimolle, joilla oli taloudellisia ongelmia. Tämä oli lehden mukaan todistus Billin hyvästä sydäimestä.³⁵⁵ Edellä kuvatun kaltaiset uutiset antoivat Buffalo Billistä varsin kuvan lojaalina ystävänsä ja showmiehenä, joka menestyksestään huolimatta välitti edelleen läheisistään.

Buffalo Bill ei myöskään koskaan laiminlyönyt perhettään taloudellisesti ja Chris ENSSIN mukaan hän oli aina antelias sisaruksilleen ja työtovereilleen. Hän myös osti omalle perheelleen kodin North Plattesta, missä hän kestiti usein ystäviään, sekä myöhemmällä urallaan asunnon Codyn kaupungista. WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan Billillä oli erittäin läheiset välit kaikkiin sisaruksiinsa ja esimerkiksi siskolleen Helenille hän osti 30 000 dollarin talon Duluthista tämän mentyä naimisiin. Lisäksi monet hänen ystävistään saivat vuosittain taloudellista tukea, mutta ei ole varmaa ketä kaikkia tähän kuului.³⁵⁶ Vaikka Buffalo Bill ansaitsi paljon Villin lännen show'n menestyksen vuosina, näytti hän myös tuhlanneen rahaa runsaasti. On kuitenkin hyvä huomioida, että Bill oli tottunut jo lapsesta asti tukemaan perhettään taloudellisesti.

Buffalo Bill oli siis varsin avokätinen läheisiään kohtaan eikä tämä jäänyt lehdistöltä huomaamatta. Vuonna 1891 Buffalo Billin agentin W. C. Gaylerin antaman haastattelun mukaan Bill oli sillä hetkellä vähintään neljännesmiljoonan arvoinen ja viimeisen viiden vuoden aikana oli ansainnut 1 000 000 dollaria. Gayler kuitenkin jatkaa huolissaan, että tästä huolimatta Billillä oli ongelmia hallita talouttaan anteliaan luonteensa vuoksi: *He might have been worth more, but he is a princely liver and a princely giver. He will give a porter or a hackman a handful of gold and silver and never stops to think of the thanks or the change. No wonder that he is popular with all classes.*³⁵⁷ Tämä Fort Collins Courier

³⁵³ The Wild West, Omaha Daily Bee 11.7.1883.

³⁵⁴ DI CERTO 2002, 202.

³⁵⁵ Col. Cody's gift to comrade, The New York Times 8.5.1902.

³⁵⁶ WEYBRIGHT & SELL 1956, 31, 126, 193–194; ENSS 2010, 9, 67, 86.

³⁵⁷ Buffalo Bill's start, Fort Collins Courier 1.1.1891.

-lehdestä oleva lainaus vahvistaa Chris ENSSin, Sam FADALAN ja monien muiden väitteitä Buffalo Billin anteliaisuudesta sekä taipumuksesta tehdä huonoja sijoituksia. Edellä kuvattujen kaltaiset kirjoitukset vahvistavat FADALAN siteeraamaa Annie Oakleyn mielipidettä siitä, että Buffalo Bill oli helppo kohde kaikenlaisille huijareille, juuri anteliaan luonteensa vuoksi. Gayler viittaa antamassaan haastattelussa mielestäni suoraan myös siihen, että monet todennäköisesti käyttivät Buffalo Billin anteliaisuutta röykeästi hyväkseen.³⁵⁸

Villin lännen show'n ja Buffalo Billin menestyksestä kertovat artikkelit toimivat mielestäni niin positiivisessa kuin negatiivisessa mielessä hänen kannaltaan. Ne antavat kuvan menestyvästä ja vakavaraisesta yrityksestä julkaisemalla raportteja show'n huimista kävijämääristä ja tuloista.³⁵⁹ Samalla artikkelit Buffalo Billin omaisuudesta ja hyväntahtoisuudesta antavat hänestä kuvan miehenä, jonka anteliaisuudesta monet varmasti pyrkivät hyötymään.

WEYBRIGHTin ja SELLin ovat tutkimuksessaan käsitelleet paljon Buffalo Billin tapaa hoitaa raha-asioitaan. Heidän mukaansa Bill ei varsinaisesti ollut itse kiinnostunut luksuselämästä, hienoa puvustoa ja muita pieniä ylellisyyksiä lukuun ottamatta.³⁶⁰ Kuitenkin eräs Buffalo Billin pitkäaikaiseksi ystäväksi nimetty henkilö kertoi Eagle County Blade -lehdelle, että yksi Billin asumuksista oli täynnä kalliita öljyväritöitä, jotka taiteilija oli saanut hänet hankkimaan 10 000 dollarilla New Yorkista. Lisäksi Bill oli hankkinut runsaasti hienoja huonekaluja ja mattoja.³⁶¹ Kaikesta päätellen hän osasi kuitenkin nauttia myös itse rahoistaan. Artikkelit ei anna kuitenkaan kovin hyvää kuvaa Billin kyvyistä hoitaa talouttaan ja lehden perusteella hän teki myös kalliita heräteostoksia. Myös Louisa Codyn kerrottiin olleen huolissaan miehensä rahankäytöstä ja investoinneista. Hän esimerkiksi otti varmuuden vuoksi nimiinsä maat, jotka Buffalo Bill oli ostanut show'sta saamallaan tuloilla ajatellen toimivansa hyvän vaimon tavoin. Tämä kuitenkin loukkasi Billiä ja kiristi aviopuolisoiden välejä entisestään. Louisa oli ENSSin mukaan avioliittoonsa aikana monesti huolissaan taloudellisesta tilanteesta eikä hän ollut luottavaisin mielin show'n menestymisestä edes silloin, kun se uudistui palkkaamalla Annie Oakleyn ja Istuva Härän.³⁶² Buffalo Bill ja Nate Salisbury käyttivätkin paljon rahaa show'hun ja sen uudistamiseen, mikäli on uskomisen New York Timesia. Artikkelissa miehet kertoivat, kuinka

³⁵⁸ FADALA 1997, 83; ENSS 2010, 35.

³⁵⁹ The Wild, Wild West, The New York Times 31.5.1888.

³⁶⁰ WEYBRIGHT & SELL 1956, 126, 192.

³⁶¹ The Omaha Bee: Colonel Cody's New Town, Eagle County Blade 21.11.1901.

³⁶² ENSS 2010, 56.

Lontoossa vuonna 1887 saatu suosio kannusti heitä parantamaan esitystä entisestään.³⁶³ Tämä oli kuitenkin hyvää mainosta yritykselle ja Buffalo Billille.

Louisaa huoletti myös miehensä vieraanvaraisuus ystäviään kohtaan ja esimerkiksi New York Times kirjoitti kuinka Buffalo Bill oli järjestänyt vuonna 1889 hienot juhlat yrityksen menestymisen kunniaksi.³⁶⁴ Lehden mukaan hän tarjosi samana vuonna Pariisiin kiertueellaan myös aamiaisen kaupunkiin saapuneille useille kymmenille amerikkalaisille turisteille, joihin kuului muun muassa korkea-arvoisia virkamiehiä. Uutinen otsikoitiin nimellä ”*Col Cody’s hospitality*”.³⁶⁵ Buffalo Billin vieraanvaraisuudella oli todennäköisesti kuitenkin myös syvällisempi merkitys. Juhlien avulla hän paransi julkisuuskuvaansa ja tunnettavuuttaan. Koska juhlissa oli paljon korkea-arvoisia henkilöitä, Bill myös todennäköisesti solmi yrityksen kannalta hyödyllisiä tuttavuuksia. Buffalo Billin elämäntapa tuntui kuitenkin huolettavan monia. Esimerkiksi WEYBRIGHT ja SELL toteavat, että kukaan ei oikeastaan tiennyt, paljonko rahaa kulki Buffalo Billin käsiensä kautta, vähiten Bill itse. Show’n parhaimpina vuosina yritys saattoi tuottaa jopa yli miljoona dollaria, jolloin Bill käytti heidän mukaansa rahaa ylenpalttisesti ja joskus tuntui siltä, että hän yritti tuhлата sitä nopeammin kuin ansaitsi.³⁶⁶

Buffalo Bill alkoi 1890-luvulla, Villin lännen show’sta saamiensa tulojen turvin, investoida Wyomingin maa-alueiden kehittämiseen, mihin hän New York Timesin mukaan suunnitteli asutusta.³⁶⁷ Vuonna 1901 lopulta uutisoitiin, että uusi Buffalo Billin mukaan nimetty kaupunki ”Cody” Wyomingissa tullaan avaamaan suurin juhlallisuuksin. Myös Buffalo Bill päätti asettua kaupunkiin ja lähti North Platten asunnostaan, jonne hänen vaimonsa jäi asumaan.³⁶⁸ Billin tavoitteenaan oli rakentaa alueelle myös kanaali, jota varten hän oli itse säästänyt 3 500 000 dollaria. Asiasta uutisoinut New York Times kertoi, että kanaali kastelisi tuhansia eekkereitä maata, mutta tästä huolimatta Buffalo Billillä oli ollut vaikeuksia saada sijoittajia mukaan.³⁶⁹ Bill ilmeisesti löysi myöhemmin yhteistyökumppaneita kanaalin rakentamista varten ja lisäksi hän tuki muutenkin Codyn kaupungin kehitystä esimerkiksi perustamalla postitoimiston ja sanomalehden. Russell MARTI-

³⁶³ The Mighty Wild West, The New York Times 20.5.1888.

³⁶⁴ Ks. esim. Off for the exposition, The New York Times 28.4.1889.

³⁶⁵ Col. Cody’s hospitality, The New York Times 28.8.1889.

³⁶⁶ WEYBRIGHT & SELL 1956, 126, 192; SAGALA 2008, 8, 186.

³⁶⁷ Cody’s irrigation scheme, The New York Times 30.12.1896.

³⁶⁸ The Omaha Bee: Colonel Cody’s new town, Eagle County Blade 21.11.1901.

³⁶⁹ Cody has the \$3,500,000, The New York Times 23.12.1903.

Nin mukaan hän myös suostutteli Burlington Railroad -rautatieyhtiön vetämään sivuhaaran Codyyn.³⁷⁰ Uutiset Codyn kaupungin perustamisesta ja kehittämisestä välittivät lukijoille kuvan varsin innovatiivisesta ja rohkeasta liikemiehestä, joka ei luovuttanut vastoinkäymisten edessä. Tuolloin hänelle ei tosin vielä ollut avioerokiistan mukanaan tuomaa huonoa julkisuutta ja eikä taloudellisia menetyksiä. Hanke kuitenkin vaati paljon varoja ja tämän lisäksi Buffalo Billin piti huolehtia vielä show'n kuluista.

Villin lännen show tuotti taloudellisesti hyvin, mutta myös sen pyörittäminen oli kallista. Paul FEES on arvioinut, että yrityksen kulut olivat 1890-luvulla noin 4000 dollaria päivässä. Tämä sisälsi hänen mukaansa yrityksen mukana olleiden 500 työntekijän päivittäiset kolme lämmintä aterialla sekä yrityksen itse tuottaman sähkön ja työllistämänsä palokunnan.³⁷¹ Kuluihin toivat lisänsä myös tuhoisat onnettomuudet, kuten vuoden 1901 katastrofaalinen junaturma, jota Buffalo Bill syytti Caron MYERSin mukaan epäonneksi, joka muutti hänen elämänsä lopullisesti.³⁷² Lisäksi Painted Horsen vuonna 1890 intiaanien huonoa kohtelua koskevien syytösten kumoaminen Washingtonissa tuli yritykselle kalliiksi, kun Euroopan kiertueella olleet intiaanit kuljetettiin talvimajoituksestaan Strassburgista, Saksasta takaisin Amerikkaan. New York Timesin mukaan he eivät tästä huolimatta päässet kuulusteluun useaan päivään. Vaikka asia lopulta ratkesi Billin hyväksi, tapausta käsitellyt asiamies pyrki palauttamaan intiaanit takaisin reservaatteihinsa, koska eurooppalainen ympäristö ei hänestä ollut sovelias heille. Bill sai lopulta intiaanit takaisin matkaansa, mutta tapaus tuli New York Timesin mukaan hänelle hyvin kalliiksi: *It has cost Col. Cody a good many thousand dollars to bring his hundred Indians to the United States and take care of them here, and then to have them suddenly corralled by the Indian Commissioner after their return passage had been paid for was a little disheartening.*³⁷³ Vaikka intiaanit olivat kuuluneet jo pitkään osaksi Billin esityksiä, tuntui heidän saamisensa reservateista show'hun olleen aina vaikeaa. Sympatiat lehdistössä tuntuivat kuitenkin olleen aina Buffalo Billin puolella, olivathan intiaanit show'n tärkeimpiä hahmoja ja median suosikkeja.

Erityisesti eläimet olivat David NESHEIMin mukaan riskialttiita yrityksen toiminnan kannalta.³⁷⁴ Show'n ollessa Ranskassa kiertueella vuonna 1905, esityksen hevosissa todettiin

³⁷⁰ MARTIN 1983, 120.

³⁷¹ FEES, elektr. Mukana oli muun muassa 25 karjapaimenta, tusina lehmyttöjä, sata intiaania sekä naisia ja lapsia. FEES, elektr.

³⁷² MYERS, elektr.

³⁷³ Col. Cody gets his Indians, The New York Times 7.3.1891.

³⁷⁴ NESHEIM 2007, 165–166.

vaarallinen ja tarttuva sairaus, jonka seurauksena eläimiä ei voitu päästää maasta ja kaksisataa niistä piti ampua heti. John M. Burke teki WEYBRIGHTin ja SELLin mukaan parhaansa estääkseen asian leviämisen mediaan, siinä kuitenkin onnistumatta.³⁷⁵ Asiasta tiedon saaneen Daily Journal -lehden mukaan joidenkin hevosten arvo oli jopa 1000 dollaria, minkä lisäksi kulunut kausi oli lehden mukaan ollut muutenkin huono:

It is reported that Buffalo Bill's Wild West show that has been doing Europe the past season in tied up in France under quarantine, and that all the vast herd of show horses, numbering 250 head, some of them valued at \$1,000, have been shot under official orders of the government, some of them having exhibited signs of the glanders. It is further stated that the show has had poor success the past season, and that Colonel Cody is offering his extensive cattle and ranch interests in Wyoming for sale.³⁷⁶

Vaikka lehti antaa huonon kuvan show'n saamasta vastaanotosta, on kuitenkin huomioitava, että Rober W. RYDELLin ja Rob KROESin arvion mukaan, eurooppalaisten maku viihteen suhteen ei ollut homogeeninen. Heidän mielestään kunkin maan historiassa oli oma ajanjaksonsa, jolloin ihmiset ihannoivat Amerikan länttä ja olivat vastaanottavaisia amerikkalaiselle massakulttuurille.³⁷⁷ Tämän tuloksen perusteella show ei voinut olla menestys aina ja kaikkialla. Daily Journal kuitenkin jatkoi vielä, että Buffalo Billin talous oli muutenkin lujilla. Lehden mukaan oli kohtalon ivaa, että Buffalo Billin kaltainen varakas ja tunnettu hahmo joutuisi vararikkoon. Lopuksi lehti tiivistää hyvin show'n pyörittämiseen liittyneet riskit: *But a big show enterprise like his must either make money or lose it fast. There is no half way business about it. However, Colonel Bill has lived by the way, and very little has escaped in the way of diversified pleasures.*³⁷⁸ Artikkelista päätelleen Buffalo Billin tuhmaileva elämäntapa oli herättänyt myös lehdistön huomion, joka nyt tuntui kritisoivan häntä tästä. Artikkelit ei anna hyvää kuvaa Billin taloudenhoidosta. Tosin taustalla oli myös avioerokiistan mukaan tuoma huono julkisuus ja taloudelliset rasitukset.

Siitä lähtien, kun Buffalo Bill oli aloittanut yhteistyönsä Nate Salsburyn kanssa, tämä oli hoitanut show'n taloudelliset asiat. Salsbury kuoli kuitenkin vatsavaivoihin jouluna 1902 ja hänen tilalleen tuli James A. Bailey, joka piti yrityksen vakavaraisena ja liikkeellä. Yritykselle jäi kuitenkin velkaa, kun Bailey kuoli vuonna 1907. Buffalo Billillä ei ollut taitoa tai voimia pärjätä yksin ja tästä alkoi Richard SLOTKINin mukaan show'n taloudellinen ja suosiollinen taantuma. Buffalo Billin vanha ystävä majuri Gordon Lillie eli

³⁷⁵ WEYBRIGHT & SELL 1956, 170.

³⁷⁶ It is reported, Daily Journal 27.9.1905.

³⁷⁷ RYDELL & KROES 2010, 111–112.

³⁷⁸ It is reported, Daily Journal 27.9.1905.

Pawnee Bill tuli kuitenkin apuun. Pawnee Billillä oli oma show'nsa, jota hän kutsui nimellä "the Far East Show". Hän ehdotti esityksien yhdistämistä ja yhteistä jäähyväiskiertuetta, joka kolmessa vuodessa kiertäisi Yhdysvalloissa ja Kanadassa nimellä Buffalo Bill's Wild West and Pawnee Bill's Great Far East. Buffalo Bill suostui tähän ja vuodet 1911–1912 olivat menestyksekkäät.³⁷⁹ Suosioon viittaa myös Record-Journal of Douglas County -lehden arvio vuodelta 1911, minkä mukaan Buffalo Billin loisto ei ollut himmentynyt vuosien saatossa ja tämä lupasi edelleen esiintyä jokaisessa esityksessä, satoi tai paistoi.³⁸⁰ Vuonna 1912 Buffalo Bill oli kuitenkin istunut satulassa lähes 60 vuotta ja jakanut rahaa ympäriinsä. Mitä enemmän hän ansaitsi rahaa, sitä enemmän hän myös tarvitsi sitä. Mitkään hänen sijoituksensa, kuten maatilat ja hotellit, eivät tuottaneet voittoa.³⁸¹

Ikä ja terveysongelmat pakottivat lopulta Buffalo Billin luopumaan ratsastamisesta ja tästä eteenpäin hän joutui saapumaan areenalle vaunuilla, minkä seurauksena yleisön mielenkiinto alkoi Dee BROWNin mukaan heikentyä.³⁸² Tarkastelemalla lehdistön uutisoinnin määrää Buffalo Billistä vuoden 1911 jälkeen, kallistun BROWNin näkemykseen hänen vetovoimansa heikkenemisestä, sillä lehdistön osoittama mielenkiinto esitystä ja häntä kohtaan oli selvästi hiipunut. Vuoden 1912 jälkeen Buffalo Billin alamäki jatkui edelleen, eikä hän pystynyt enää tuloillaan kattamaan kaikkia kuluja.³⁸³ Lisäksi Villin lännen esityksien kilpailijaksi oli noussut elokuva ja vuonna 1910 Yhdysvalloissa myytiin viikossa jo 26 miljoonaa elokuvalippua.³⁸⁴ Buffalo Billin terveys alkoi myös selvästi heikentyä ja kesäkuussa vuonna 1913 lehdet uutisoivat hänen vakavasta sairastumisestaan: [...] *Buffalo Bill, William F. Cody, the celebrated, pioneer scout and trapper of the west, was seriously ill at the home of relatives [...] The physicians attending him are dubious as to whether or not he will recover.*³⁸⁵ Näytti siltä, että Buffalo Billin maine ja hyvä julkisuuskuva olivat vastoinikäymisistä huolimatta tallella. Samalla kuitenkin koettiin huolta siitä, että ennen niin voimakas ja sankarillinen hahmo osoitti heikkenemistä.

³⁷⁹ WEYBRIGHT & SELL 1956, 207–208; SLOTKIN 1998, 86; ENSS 2010, 87.

³⁸⁰ Buffalo Bill Coming, Record-Journal of Douglas County 18.8.1911.

³⁸¹ WEYBRIGHT & SELL 1956, 207.

³⁸² BROWN 1995, 386.

³⁸³ WEYBRIGHT & SELL 1956, 208.

³⁸⁴ *Arkistojen salat* 18.5.2012. Myös Buffalo Bill pyrki valkokankaalle elokuvalla "The Life of Buffalo Bill", joka kertoi hänen nuoruudenseikkailuistaan. Elokuvassa pelastetaan uudisraivaajat intiaaneilta sekä juna ryöväreiltä ja kostetaan Custerin kuolema Little Big Hornissa. Monien show'sta tuttujen elementtien lisäksi, elokuvassa nähtiin myös show'n esiintyjäkaarti sekä lavasteet. Käytännössä Buffalo Bill siirsi show'nsa elokuvaan, mutta siitä ei tullut menestystä. Buffalo Bill oli pudonnut auttamattomasti kehityksen kyydistä. *Arkistojen salat* 18.5.2012.

³⁸⁵ Buffalo Bill seriously ill, Daily Journal 7.6.1913. Ks. myös "Buffalo Bill's condition grave, Aspen Democrat-Times 7.6.1913.

Buffalo Billin taloudelliset ongelmat kulmineituivat heinäkuussa 1913 Denverissä, missä kahden Billin kombinaatio oli parhaillaan esiintymässä. Miehet olivat kuitenkin suunnitelleet Colorado Transcript -lehden mukaan uuden esityksen, missä edettäisiin kronologisesti pyramideilta preerioille. Lehti kuitenkin lupasi esityksessä olevan lisäksi vielä vanhoja tuttuja elementtejä, kuten intiaaneja ja tarkkuusammuntaa. Lisäksi loppuhuipennuksena olisi paraati kadulla.³⁸⁶ Artikkelin perusteella näytti siltä, että Buffalo Bill olisi saamassa taloutensa kuntoon ja tekevänsä paluun viihdemailmaan. New York Timesin antamien tietojen mukaan Buffalo Billin ja Pawnee Billin kombinaatioon kohdistui kuitenkin 66 000 dollaria ulosottoja ja tuloksettomien neuvottelujen seurauksena esityksen intiaanit lähetettiin takaisin reservaattiinsa. Muut työntekijät jäivät kuitenkin kombinaation mukaan. New York Times antoi varsin synkeän kuvan taloudellisesta tilanteesta. Ilmeisesti miesten välit myös kiristyivät, sillä esitys olisi lehden mukaan saanut jatkaa kiertuetta takuusummaa vastaan, mutta Buffalo Bill ei suostunut tähän.³⁸⁷ Show ajautui lopulta konkurssiin heinäkuun lopulla 1913, jolloin oli Denverissä viimeisen esiintyminen. Tämän jälkeen se huutokaupattiin.³⁸⁸ Brandon Bell -lehti kirjoitti tämän olleen murhepäivä noin 500:lle kombinaation työntekijälle, jotka jäivät ulosottojen vuoksi ilman palkkaa ja tietoa minne mennä.³⁸⁹ Lehti antoi varsin lohduttoman kuvan työntekijöiden tilanteesta, mutta ei syytä Buffalo Billiä tai Pawnee Billiä ahdingosta.

Buffalo Bill ansaitsi lehdistössä uransa aikana hyvän julkisuuskuvan showmiehenä sekä maineen amerikkalaisena sankarina. Vaikka intiaanien kohtelusta Villin lännen show'ssa kiisteltiin jo omana aikana sekä myöhemmin tutkijoiden keskuudessa, aikalaislehdistön perusteella Buffalo Bill kohteli heitä hyvin. Intiaanit olivat tärkeä osa show'ta ja vaikka Bill ymmärsi heidän taloudellisen arvonsa, arvosti hän heitä myös työntekijöinä. Työ show'ssa oli usein raskasta ja jopa vaarallista, mutta tästä huolimatta työntekijät tuntuivat lehdistön kuvauksien perusteella viihtyvän yrityksen mukana. Buffalo Billistä annettiin kuva rehtinä työnantajana, joka tarvittaessa nousi puolustamaan alaisiin, jotka sukupuolensa tai rotunsa perusteella katsottiin yhteiskunnassa alempiarvoisiksi.

Buffalo Billin hyvä julkisuuskuva alkoi kuitenkin kärsiä, kun lehdet täyttyivät vuosien 1904–1905 aikana Billin ja hänen vaimonsa avioero-oikeudenkäyntien tapahtumista.

³⁸⁶ Where striking contracts abound, Colorado Transcript 3.7.1913.

³⁸⁷ Wild West Show tied up, The New York Times 24.7.1913.

³⁸⁸ FEES, elektr.; *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

³⁸⁹ Buffalo Bill's Case in Court, Brandon Bell 8.8.1913. Ks. myös Buffalo Bill's Case in Court, Yampa Leader 8.8.1913.

Tuolloin kaikki perheen ongelmat tulivat lukijoiden tietoisuuteen, kun kummankin osapuolten tekemät virheet tulivat päivänvaloon. Villin lännen show ei kuitenkaan menettänyt suosiotaan ja Billin onnistui lopulta korjaamaan avioeron tuomaa huonoa julkisuutta. Buffalo Bill kärsi kuitenkin taloudellisista ongelmista anteliaan luonteensa ja tuottamattomien sijoitustensa vuoksi. Lehdissä julkaistiinkin pitkiä kuvauksia Buffalo Billin järjestämistä juhlista ja paikalle saapuneista arvovieraista. Vaikka lehdistö julkaisi tiedotteita huimista kävijämääristä ja yrityksen saamista voitoista, ajautuivat show ja Buffalo Bill lopulta taloudelliseen ahdinkoon, mihin vaikuttivat osaltaan lukuisien onnettomuuksien ja erilaisten riitatilanteiden aiheuttamat tappiot. Skandaaleista ja vastoinkäymisistä huolimatta Buffalo Billin onnistui säilyttää maineensa rajaseudun sankarina lehdistössä kuolemaansa asti.³⁹⁰

³⁹⁰ *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

5 Lopuksi

Villi länsi on nykyään monelle tuttu elokuvateollisuuden ja populaarikulttuurin ansiosta, sillä niillä on ollut merkittävä rooli Villin lännen eli entisen rajaseudun myyttien ja legendojen elävöittämisessä. Tätä ennen ihmiset tutustuivat lännen ihmeisiin ja historiaan erilaisten Villin lännen elämää representoivien yritysten kautta, jotka kiersivät Yhdysvalloissa 1800–1900-lukujen vaihteessa. Nämä esitykset myivät pääsylipun hinnalla siirtolaisille sekä tehdastyöhön ja nopeasti teknistyvään maailmaan kyllästyneille ihmisille palan myyttistä länttä, missä vaalittiin mielikuvaa rajaseudun yksinkertaisesta mutta myös vaarallisesta elämästä.

Yksi suurimmista ja näyttävimmistä yrityksistä oli William F. ”Buffalo Bill” Codyn ja hänen yhteistyökumppaneidensa luotsaama Villin lännen show, joka toimi vuodet 1883–1913. Tuona aikana se kiersi Yhdysvaltojen ja Euroopan suurimmissa kaupungeissa, levittäen katsojille amerikkalaisuuden ihanteita. Esitys teki Buffalo Billistä maailmankuulun linkin villeyden ja sivistyksen välille, mutta tästä huolimatta show ajautui konkurssiin kasvaneen kilpailun, elokuvien tulon ja Buffalo Billin virheinvestointien myötä. Hän jatkoi esiintymistä muissa kilpailevissa yrityksissä, mutta hänen suuruuden aikansa oli ohi. Tästä huolimatta Buffalo Bill on jäänyt elämään yhtenä Villin lännen tunnetuimpana hahmona, miehenä jota presidentti Theodore Roosevelt kuvaili nimellä ”*an American of Americans*”.

Asetin tavoitteeksi tutkimuksen suhteen selvittää, miten yhdysvaltalainen aikalaislehdistö kuvasi lukijoilleen Buffalo Billiä ja hänen Villin lännen show’taan. Lähestyin aihetta pääsääntöisesti New York Timesin kautta, mutta kartoittaakseni laajemman näkökulman lisäksi primääriaineistooni myös pienempiä paikallislehtiä. Käytännössä tutkin välittikö aikalaislehdistö lukijoilleen positiivista vai negatiivista kuvaa yrityksestä. Buffalo Billiä ja Villin lännen show’ta käsittelevien artikkeleiden lisäksi sisällytin tutkimukseeni myös sellaisia kirjoituksia, jotka käsitelivät show’n tunnetuimpia esiintyjä. Heitä olivat muun muassa tarkkuusampuja Annie Oakley ja intiaanipäällikkö Istuva Härkä. Tutkimani ajanjakson sijoitin Villin lännen show’n toiminnan vuosiin, joiden aikana se vakiinnutti painetun median huomion itseensä ja saavutti aseman ”*America’s National Entertainment*”-esityksenä.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tutkin yhdysvaltalaisen aikalaislehdistön kuvauksia Villin lännen show’n esityksistä ja sen esiintyjistä, erityisesti ensimmäisestä naispuolisesta keulahahmosta Annie Oakleysta. Koska show’n mukana kulki suuri joukko intiaaneja ja

karjapaimenia, joihin jo varhain liitettiin voimakkaita ennakkoluuloja ja stereotyyppioita, lähestyin lehtien artikkeleita myös tästä näkökulmasta. Lisäksi tarkastelin lehdistön kuvauksien kautta niitä haittavaikutuksia, joita show'n saama suosio aiheutti yritykselle, kuten kasvanutta kilpailua ja onnettomuuksia.

Show'n ensiesitys oli 19. toukokuuta vuonna 1883. Tulosten perusteella show herätti heti huomiota lehdistössä ja pian siitä tuli kilpaileviin esityksiin nähden ”*only and original Wild West*”. Kunnia medianäkyvyydestä kuului kuitenkin paljon John. M. Burkelle, joka oli sekä Buffalo Billin ystävä että agentti ja hoiti yrityksen mainonnan lähettämällä lehdistölle tiedotuksia show'n menestyksestä. Monipuolinen esitys vetosi kuitenkin katsojiin, sillä esitys rakentui viidestä pääteemasta: ratsastustaidoista, ampumataidoista, eläinnäytöksistä, näytelmistä sekä tasankointiaanien ja valkoisten välisistä konflikteista ja sitä mahtui kerralla seuraamaan jopa 20 000 katsojaa. Lehdistö myös kuvasi kohtauksia erittäin realistisiksi ja monet tuntuivat myös uskovan kohtausten olevan autenttisia kuvauksia historiallisista tapahtumista.

Millainen Villin lännen show'n ohjelmisto sitten oli lehdistön kuvauksissa? Ainakaan esityksistä ei puuttunut vauhtia ja jännitystä, kun villisti ratsastavat karjapaimenet, intiaanit ja muut esiintyjät saapuivat areenalle. Toimittajat välittivät lukijoilleen varsin yksityiskohtaisia kuvauksia tapahtumista show'ssa, jolloin lukijasta varmasti tuntui, kuin hän olisi ollut osa esitystä. Ylivertaisesti suosituimpia kohtauksia lehdistön keskuudessa olivat intiaanien ja valkoisten väliset taistelut, erilaiset rodeoesitykset sekä tarkkuusammunta.

Yleisön ja lehdistön suosikiksi noussut tarkkuusampuja Annie Oakley oli ensimmäinen naispuolinen tähti show'ssa ja hänen tärkeänä tehtävänä oli valmistella yleisö tulevaan esitykseen. Annien rooli show'ssa poikkesi paljon niistä ammanteista, joita viktoriaaninen yhteiskunta piti yleisesti hyväksyttynä. Tämä ei kuitenkaan herättänyt kritiikkiä mediassa, vaan pikemminkin se oli vaikuttanut tämän pienikokoisen naisen saavutuksista. Vaikka Paul FEES on kuvannut Oakleyta hyvin siroksi ja tyttömäiseksi, ei hän silti jäänyt miesten varjoon ammunnessa saati uutisoinnin määrässä. Tulosteni mukaan hän saavutti jopa suuremman huomion lehdistössä esiintymisellään, kuin esimerkiksi Johnny Baker, jota mainostettiin ammunnan maailmanmestarina. Oakley omasi myös hyvin voimakkaita mielipiteitä, eikä hän pelännyt ilmaista niitä lehdistölle. Shirl KASPERin mukaan monet ovatkin kuvailleet häntä virheellisesti pieneksi ja kiltiksi tyköksi, vaikka lehdistö välitti lukijoilleen kuvan rohkeasta ja voimakastahtoisesta naisesta miesvaltaisella alalla.

Yksi show'n kantavista ohjelmanumeroista oli tasankointiaanien ja valkoisten väliset yhteenotot, joita aikalaislehdistö kuvaili usein hyvin väkivaltaisiksi. Tästä huolimatta ne herättivät eniten huomiota esityksissä, vaikka Buffalo Billin kerrotaan pyrkineen esittelemään intiaanien kulttuuria mahdollisimman monipuolisesti. Yhdysvaltalaisista aikalaislehdistöä kuitenkin kiinnosti enemmän sotamaalatut soturit, kuin leirielämää esittelevät naiset ja lapset. Tässä oli kuitenkin huomattavissa eroja Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä, sillä eurooppalaiset tuntuivat olevan kiinnostuneita myös heidän kulttuuristaan ja esimerkiksi Britannian kuningatar Viktoria suhtautui artikkeleiden perusteella erittäin lämpimästi show'n mukana kulkeneisiin naisiin ja lapsiin. Tästä syystä olen samaa mieltä Robert W. RYDELLin ja Rob KROESin kanssa siitä, että Euroopassa oltiin kiinnostuneempia intiaanien kulttuurista. Hyvistä tavoitteista huolimatta show'n intiaanit esitettiin pääsääntöisesti stereotyyppisinä vihollisina, jotka ahdistelivat uudisraivaajia, mutta hävisivät taistelun illasta toiseen valkoisille sankareille. Tällaisella esityksellä pyrittiin vahvistamaan S. Matthew DESPAINin mukaan valkoisten paremmuutta ja näkemystä intiaaneista sivistyksen vastakohtana. Lehdistö myös välitti näkemyksen lukijoilleen keskittymällä kuvailemaan esityksien taistelukohtauksia.

Intiaanit eivät olleet kuitenkaan ainoita, jotka törmäsivät stereotyyppioihin, sillä karjapaimeniin ja heidän taitoisinsa liitettiin paljon myyttejä. Lehdistö myös vahvisti näitä myyttejä entisestään kuvailemalla hurjia rodeoesityksiä ja ampumakohtauksia areenalla. Todellisuudessa karjapaimenien taidot vaihtelivat Richard W. SLATTAN mukaan suuresti ja, poiketen show'n ja lehdistön antamasta kuvasta, kaikki karjapaimenet eivät pystyneet kesyttämään vilttejä hevosia.

Show'hun kuului myös iso joukko rajaseudun eläimiä, kuten biisoneita, jotka olivat tuolloin jo sukupuuton partaalla. Suurten eläinmäärien liikutteluun liittyi kuitenkin omat riskinsä ja aina oli mahdollista, että eläimet saattoivat karata yleisön sekaan. Tämä nähtiin lehdistössä kuitenkin enemmän jännittävänä kuin vaarallisena seikkana, vaikka esimerkiksi New York Times uutisoi, kuinka eläimet olivat melkein karanneet lastaamista katsomaan tulleen yleisön joukkoon. Eläimet olivat muutenkin riskitekijöitä yrityksessä, sillä ne olivat arvokkaita ja niiden majoittaminen oli hankalaa. Kun Villin lännen show joutui junaturmaan vuonna 1901, menetettiin yli sata yrityksen hevosta, mikä oli lehdistön kuvauksien perusteella iso taloudellinen tappio ja raskas isku hevostiehenä tunnetulle Buffalo Billille. Nämä show'lle sattuneet vastoinkäymiset vahvistavat David NESHEIMin näkemystä siitä, että Villin lännen show'ssa eläinten kanssa saattoi sattua mitä tahansa.

Villin lännen show'ta mainostettiin koko perheen viihteenä ja kerrotaan, että muun muassa orpolapset päästettiin ilmaiseksi esitykseen. Kuitenkin monet aikalaislehdet välittivät hyvin väkivaltaisia kuvauksia lukijoilleen tapahtumista areenalla. Vaikka mediaväkivaltaa on alettu tutkia vasta television yleistymisen myötä, kiinnitti aikalaislehdistö jo tuolloin huomiota esityksien vaikutuksiin lapsissa ja nuorissa. Monet heistä siirsivät esityksissä näkemänsä tapahtumat osaksi leikkejään, joskus jopa kohtalokkain seurauksin. Kun eräs poika katosi kotoa ryhtyäkseen tiedustelijaksi rajaseudulle Buffalo Billin tavoin, syytti asiasta uutisoinut New York Times avoimesti Villin lännen show'ta pojan mielen turmelemisesta. Show ei kuitenkaan menettänyt yleisön ja lehdistön kiinnostusta, vaikka nykyään monet sen kohtaukset katsottaisiin sopimattomiksi lapsille.

Koska Villin lännen show suosio perustui paljon omistajansa Buffalo Billin julkisuuskuvaan, päätin toisessa käsittelyluvussa keskittyä tutkimaan itse showmiestä. Pysin lähestymään häntä sekä julkisuuden henkilönä, työnantajana että perheellisenä aviomiehenä. Koska Villin lännen show ajautui lopulta konkurssiin, tutkin myös hänen taloudellista tilannettaan suhteessa lehdistön kuvauksiin.

Kun Buffalo Bill aloitti Villin lännen show'nsa, hänellä oli jo laajalle kiirinyt maine niin metsästäjänä kuin tiedustelijana, mutta myös viihderomaanien sankarina sekä näyttelijänä. Kyseiset ammatit ja tarinat puolestaan loivan pohjan hänen hyvälle julkisuuskuvalleen show'n toiminnan aikana. Villin lännen show'n esityksissä Buffalo Bill esiintyi yleensä yhdessä muiden tarkkuusampujien, kuten Annie Oakleyn sekä Johnny Bakerin kanssa ja lehdistön kuvauksien perusteella hänen ohjelmanumeroonsa kuului pääsääntöisesti liikkuvien kohteiden ampuminen tai tarkkuusammunta laukkaavan hevosen selästä. Sam FADALAN mukaan jotkut aikalaiset olisivat kuitenkin kyseenalaistaneet hänen taitonsa, koska esityksissä ei käytetty turvallisuussyistä oikeita luoteja. Mikään ei kuitenkaan lehdistössä viitannut siihen, että Buffalo Billin ampumataitoja olisi epäilty ja lehdistön kuvauksissa hän ampui yhtä vapaasti niin laukkaavan hevosen selästä kuin tasaiselta maalta.

Buffalo Billillä oli hyvä julkisuuskuva aikalaislehdistössä aina vuoteen 1904 asti, jolloin lehdistöön levisi tieto Billin ja hänen vaimonsa Louisa Codyn orastavasta avioerosta. Vaikka avioerot olivat jo sisällissodan jälkeen alkaneet yleistyä, pidettiin niitä edelleen häpeällisinä ja avioerokiistan aikana Buffalo Bill joutui varsin huonoon valoon mediassa.

Codyt ajautuivat pitkälliseen avioeroprosessiin vuosien 1904–1905 aikana, jolloin perheen sisäiset ongelmat tulivat kaiken kansan tietoisuuteen. Kahden vuoden ajan lehdet

uutisoivat uusista käännteistä ja syytöksistä, joilla pari hyökkäsi toisiaan vastaan. Erityisesti Buffalo Billin syytökset vaimoaan kohtaan, kuten myrkytysyritykset, olivat hyvin raskaita ja se piirsi todennäköisesti lukijoiden mieliin varsin erilaisen kuvan lapsirakkaaksi ja sankarilliseksi kuvatusta miehestä. Avioeroprosessi kävi ajan kuluessa yhä sotkuisemmaksi, kun uusia syytöksiä ja todistajia ilmaantui tasaisesti. Kenties tästä syystä esimerkiksi Sandra K. SAGALA sivuutti perheen pitkäaikaiset ongelmat toteamalla, että avioliitto oli vaikea. Sillä oli kuitenkin merkittävä vaikutus Billin julkisuuskuvaan, joka oli alkanut rakoilla jo aikaisemmin hänen suhteestaan englantilaiseen näyttelijättäreeseen Katherine Clemmonsiin. Codyt eivät kuitenkaan päätyneet avioeroon ja vaikka juttu kävi Buffalo Billin maineelle kalliiksi, onnistui hän silti korjaamaan julkisuuskuvansa ja pitämään Villin lännen show'n kiinnostavana.

Villin lännen show'n suosiosta ja huimista tuloista huolimatta Buffalo Billillä oli vaikeuksia hallita talouttaan anteliaan luonteensa ja suurien sijoitusten vuoksi. Tutkijoiden ja lehdistön kuvauksien perusteella hän oli erittäin avokätinen perheelleen ja ystävilleen, joille hän saattoi ostaa tilan lahjaksi tai tukea muuten heidän talouttaan avokätisesti. Lehdet julkaisivat lukijoilleen paljon tietoa yrityksen menestyksestä, juhlista sekä Billin tekemistä sijoituksista. Tämä kuitenkin asetti hänet helpommin erilaisten huijareiden kohteeksi ja juuri tästä syystä Buffalo Bill kuoli Sam FADALAN lainaaman Annie Oakleyn mukaan suhteellisen köyhänä miehenä. Lopulta yritys ajautui velkakierteeseen eikä Buffalo Bill pystynyt tuloillaan kattamaan kaikkia menojaan. Show ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1913, minkä seurauksena sadat työntekijät jäivät työttömäksi. Lehdistön, joka oli seurannut Buffalo Billin uran kehitystä niin myötä- kuin vastoin käymisissä, mukaan oli kohtalon ivaa, että näin tunnettu ja varakas hahmo joutuisi vararikkoon. Tästä huolimatta mediassa oli aikaisemmin arvosteltu Buffalo Billin tuhlailevaa eläntätapaa. Tähän Victor WEYBRIGHT ja Henry SELL totesivat, että show'n parhaina vuosina tuntui, että Bill yritti tuhлата nopeammin kuin ansaitsi.

Vaikka Villin lännen show ajautui konkurssiin vuonna 1913, ei Buffalo Billin ura kuitenkaan päättynyt tähän. Hän oli kääntynyt aikaisemmin samana vuonna H. H. Tammenin ja Fred Bonfilsin puoleen anoakseen lainaa show'nsa pelastamiseksi, mutta lainan ehtona oli Billin lähteminen tuolloisen yhteistyökumppaninsa Pawnee Billin matkasta ja liittyminen miesten omistamaan Sell-Floto sirkukseen. Hän suostui tähän, mutta huomasi pian, että miehet yrittivät vain käyttää hyväkseen hänen mainettaan. Kukaan Buffalo Billin vanhoista ystäväistä ei kuitenkaan tullut apuun ja konkurssin myötä velkaantunut Bill oli

pakotettu liittymään Sell-Floto sirkukseen.³⁹¹ Hän kuitenkin vaihto vuonna 1916 Miller Brothers ja Arlingtonin ”101 Ranch Wild West-esitykseen”, missä hän teki myös viimeisen esiintymisensä 71-vuotiaana. Tämän jälkeen hän palasi Codyyn, Wyomingiin, huolehtimaan maataloudestaan ja heikentyneestä terveydentilastaan. Melkein koko hänen omaisuutensa oli kadonnut Villin lännen show’n hajoamisen myötä. Lopulta hän lähti Denveriin sisarensa luokse, missä hän aikoi suunnitella uutta Villin lännen show’ta. Hänen terveytensä kuitenkin huononi ja hän kärsi hermoromahduksesta. Buffalo Bill kuoli lopulta 10. tammikuuta 1917. Hänet haudattiin Lookout Mountain Park -puistoon ja haudatajaisiin osallistui yli 18 000 henkeä. Lisäksi hänen perheensä vastaanotti suruvalitteluja presidenteiltä, armeijalta ja ihailijoilta kaikista yhteiskuntaluokista.³⁹²

Konkurssista huolimatta Buffalo Billin Villin lännen show oli kolmekymmentä vuotta yksi suurimmista ja menestyneimmistä yrityksistä viidealalla. Muut Villin lännen esitykset jatkoivat elokuvien tulosta huolimatta esityksiä aina 1930-luvulle asti ja tuona aikana miljoonat ihmiset saivat todistaa rajaseudun ”todellisuuden”. Show’t muokkasivat Villin lännen historian mytologiaksi ja osaksi populaarikulttuuria, joka on muovannut käsityksiämme lännestä tähän päivään asti.³⁹³

Aikalaislehdistö ja erilainen Buffalo Billistä säilynyt arkistomateriaali yhdessä muistelmateosten kanssa ovat tarjonneet vastaukset tutkijoiden Villiä länttä ja Buffalo Billiä koskeviin kysymyksiin jo vuosikymmenten ajan. Aikalaislehdistön runsas tarjonta sekä lähestyminen erilaisesta näkökulmasta tarjoavat kuitenkin vielä paljon uusia mahdollisuuksia kysymyksenasettelulle. Villin lännen show’ta esimerkiksi keuhuttiin yhdysvaltalaisessa aikalaislehdistössä suureksi menestykseksi entisessä isäntämaassaan Britanniassa. Tämän kuvan laajentamiseksi sopisi vertaileva tutkimus yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisten lehtien, kuten The New York Timesin ja The Timesin, välillä. Yhdysvaltalainen lehdistö kehui poikkeuksetta show’n suosiota Lontoossa, mutta olivatko nämä uutiset liioiteltuja ja miten The Times puolestaan suhtautui esitykseen ja sen hahmoihin?

Erityisesti mielenkiintoni herätti New York Timesin huolestuneisuus Villin lännen show’n negatiivisista vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Koska mediaväkivallan vaikutusta

³⁹¹ WEYBRIGHT & SELL 1956, 208–210; *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

³⁹² GREY (1917) 2003, 222; DI CERTO 2002, 160; CHRISTIANSON 2011, xlix; *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*, elektr. The Buffalo Bill Museum and Grave.

³⁹³ DESPAIN 2011, elektr.

lapsiin ja nuoriin on Tarja SALOKOSKEN ja Anu MUSTOSEN mukaan tutkittu vasta television tulon myötä, olisi tästä syystä mielenkiintoista lähestyä aineistoa tästä näkökulmasta eli tutkia käsiteltiinkö aikalaislehdissä Villin lännen esityksien vaikutusta katsojiin.

Koska erilaisia Villin lännen esityksiä vieraili myös Pohjoismaissa, olisi mielenkiintoista pyrkiä sitomaan maamme osaksi tätä historiallista ilmiötä ja amerikkalaisen massakulttuurin leviämistä. Tiedettävästi Suomessa vieraili ainakin kaksi yritystä, joista toinen oli Buffalo Billin entisen yhteistyökumppanin tohtori Carverin ryhmä vuonna 1890, joka esiintyi Hesperian ravintolassa Helsingissä. Vuonna 1897 Helsinkiin puolestaan saapui Ruotsin kautta Texas Jackin villin lännen ryhmä Madiganin sirkuksen mukana ja esiintyi kaupungissa seurueensa kanssa vajaan kuukauden ajan.³⁹⁴ Koska Rober W. RYDELLin ja Rob KROESin mukaan Euroopan maiden historiassa oli jokaisella oma ajanjaksonsa, jolloin ihmiset ihailivat Amerikan massakulttuuria ja Villin lännen mytologiaa, olisi kiinnostavaa tutkia miten Suomessa suhtauduttiin tämänkaltaiseen viihdemuotoon.

³⁹⁴ ANDERSSON & HÄMÄLÄINEN & KEKKI 2013, 163.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Keskeisin sanomalehtiaineisto

The New York Times, New York, N.Y. 1883–1913.

Muut sanomalehdet

Alamosa Journal, Alamosa, Costilla County, 30.9.1904.

Aspen Daily Leader, Aspen, Pitkin County, 12.5.1892.

Aspen Daily Times, Aspen, Pitkin County, 1.2.1905; 3.3.1905.

Aspen Democrat-Times, Aspen, Pitkin County, 7.6.1913.

Brandon Bell, Brandon, Kiowa County, 8.8.1913.

Buena Vista Democrat, Buena Vista, Chaffee County, 1.12.1887.

Burlington Weekly Free Press, Burlington, Vt. 10.6.1887.

Castle Rock Journal, Castle Rock, Douglas County, 1.6.1887.

Colorado Transcript, Golden, Jefferson County, 1.8.1900; 17.7.1901; 23.2.1905;
3.7.1913.

Daily Journal, Telluride, San Miguel County, 18.7.1902; 25.3.1905; 27.9.1905;
20.6.1908; 7.6.1913.

Eagle County Blade, Red Cliff, Eagle County, 21.11.1901.

Fort Collins Courier, Fort Collins, Larimer County, 20.3.1890; 1.1.1891; 29.1.1891;
6.8.1896.

Greeley Tribune, Greeley, Weld County, 30.8.1900.

Leadville Daily and Evening Chronicle, Leadville, Lake County, 5.11.1890;
11.11.1890.

Littleton Independent, Littleton, Arapahoe County, 4.7.1913.

Mountain Echo, Nighthawk, Douglas County, 11.9.1897.

New Castle Nonpareil, New Castle, Garfield County, 25.3.1904.

New Ulm Weekly Review, New Ulm, Minnesota, 9.5.1883.

New-York Tribune, New York, N.Y. 1.11.1887.

Omaha Daily Bee, Omaha, Nebraska, 14.5.1883; 21.5.1883; 11.7.1883; 30.8.1890.

Record-Journal of Douglas County, Castle Rock, Douglas County, 18.8.1911.

Silver Cliff Rustler, Silver Cliff, Custer County, 22.9.1887.

Silverton Standard, Silverton, San Juan County, 28.8.1897.

St. Paul Daily Globe, Saint Paul, Minnesota, 26.8.1887; 16.1.1888.

Telluride Journal, San Miguel, Telluride, 1.5.1902; 17.3.1904; 23.2.1905.

The Columbus Journal, Columbus, Nebraska, 28.3.1883; 23.5.1883; 30.5.1883; 1.6.1887.

The Jackson Standard, Jackson C.H., Ohio, 8.2.1883.

The Memphis Appeal, Memphis, Tennessee, 22.5.1887.

The Sun, New York, N.Y. 24.12.1887; 29.1.1888.

The Vancouver Independent, Vancouver; W.T. Washington, 16.3.1882.

Weekly Graphic, Kirksville, Adair County, 25.5.1883.

Yampa Leader, Yampa, Routt County, 8.8.1913.

Aikalaiskirjallisuus

Cody, William F.: *Buffalo Bill's Life Story: an autobiography*. Alkuteos: *Buffalo Bill's Life Story: an autobiography* (1879). Skyhorse Publishing, New York 2010.

Cody Wetmore, Helen & Grey, Zane: *Buffalo Bill. Last of the Great Scouts. Commemorative Edition*. Alkuteos: *Last of the Great Scouts* (1899). Bison Books (University of Nebraska Press), Lincoln, Nebraska USA 2003.

Audiovisuaalinen alkuperäisaineisto

Arkistojen salat: *Buffalo Bill 1910*. Yle Areena 18.5.2012.

Tutkimuskirjallisuus

ADAMS, Katherine H. & KEENE, Michael L.: *Women of the American Circus, 1880–1940*. McFarland & Co Inc, Jefferson (NC) 2012. Google Books.

American Revolutionary War. *American Revolutionary War (1775–1783)*. Verkkosivu [11.3.2016]
<http://www.myrevolutionarywar.com/>

ANDERSSON, Rani-Henrik: *Lakotat: kotkan ja biisonin kansa*. SKS, Helsinki 2009.

ANDERSSON, Rani-Henrik & HENRIKSSON, Markku: *Intiaanit: Pohjois-Amerikan alkupe-
räiskansojen historia*. Gaudeamus, Helsinki 2010.

ANDERSSON, Rani-Henrik; HÄMÄLÄINEN, Riku & KEKKI, Saara: *Intiaanikulttuurien kä-
sikirja: kulttuurin, historian ja politiikan sanastoa*. Gaudeamus, Helsinki 2013.

ARLUKE, Arnold & BOGDAN, Robert: Taming the Wild. Rodeo as a Human-Animal Me-
taphor. *Sport, Animals, and Society*. Edited: GILLETT, James & GILBERT, Michelle. Rout-
ledge, New York 2014. Google Books.

BACON, Henry: *Väkivallan lumo: elokuvaväkivallan kauheus ja viihdyttävyyys*. Like, Hel-
sinki 2010.

BERKIN, Carol; MILLER, Christopher L.; CHERNY, Robert W.; GORMLY, James L. &
MAINWARING, W. Thomas: *Making America. A History of the United States*. Brief Edi-
tion. Houghton Mifflin Company, Boston 1997.

Biography.com. *Annie Oakley: Wild Life & Famous Friends*. Verkkosivu [28.1.2016]
<http://www.biography.com/news/annie-oakley-wild-life-famous-friends-20821757>

BROWN, Dee: *Wondrous times on the frontier*. Arrow Books, London 1994.

BROWN, Dee: *The American West*. Touchstone, New York 1995.

BROWN JR., Firman H.: The Great Buffalo and Wild West Show, 1902. *Theatre West: Image and Impact*. Edited: OGDEN, Dunbar H.; MCDERMOTT, Douglas & SABLÓS, Robert K. Rodopi Bv Editions, Amsterdam–Atlanta, GA 1990. Google Books.

Buffalo Bill Center of the West. *Annie Oakley*. Verkkosivu [4.11.2014]
<http://centerofthewest.org/explore/buffalo-bill/research/annie-oakley/>

Buffalo Bill Center of the West. *William F. "Buffalo Bill" Cody*. Verkkosivu [4.11.2014]

<http://centerofthewest.org/explore/buffalo-bill/research/buffalo-bill/>

CHRISTIANSON, Frank: Editor's introduction. *Life of Hon. William F. Cody, known as Buffalo Bill (1879)* Edited: Cody, William F. with an introduction by Frank Christianson. University of Nebraska Press, Lincoln (NE) USA 2011.

CORTON, Christine L.: *London Fog: The Biography*. Harvard University Press, Cambridge (US) 2015. Google Books.

CURTIS, Anthony: *A Brief History of Journalism in America 2013*. University of North Carolina at Pembroke, 2013. Verkkosivu [5.11.2014]

<https://web.archive.org/web/20131823433100/http://www.uncp.edu/home/acurtis/Courses/ResourcesForCourses/JournalismHistory.html>

DAVIS, William C. & ROSA, Joseph G.: *Villi länsi. Amerikan rajaseutujen kuokuva historia*. Alkuteos: *The West* (1994). Suom. Ilkka Äärelä. WSOY, Porvoo/Helsinki/Juva 1996.

DESPAIN, S. Matthew: *Wild West Shows*. University of Oklahoma. Encyclopedia of the Great Plains. University of Nebraska–Lincoln 2011. Verkkosivu [28.1.2016]

<http://plainshumanities.unl.edu/encyclopedia/doc/egp.ii.061>

DICERTO, Joseph J.: *The Saga of the Pony Express*. Mountain Press Publishing Company, Missoula 2002.

ENSS, Chris: *The Many Loves of Buffalo Bill. The True Story of Life on the Wild West Show*. TwoDot/Globe Pequot Press, Montana 2010.

FADALA, Sam: *Pyssymiehiä*. Alkuteos: *Great Shooters of The World* (1990). Suom. Jaakko Kerkkonen. Otava, Helsinki 1997.

FEES, Paul: *Wild West shows: Buffalo Bill's Wild West*. Buffalo Bill Center of the West. Verkkosivu [3.2.2015]

<https://centerofthewest.org/learn/western-essays/wild-west-shows/>

GREY, Zane: Zane Grey Adds the Finishing Touch to the Story by Telling of the Last Days of the Last of the Great Scouts (November 1917). *Buffalo Bill. Last of the Great Scouts. Commemorative Edition*. Alkuteos: *Last of the Great Scouts* (1899). Edited: Cody

Wetmore, Helen & Grey, Zane. *Bison Books* (University of Nebraska Press), Lincoln, Nebraska USA 2003.

HENRIKSSON, Markku: *Siirtokunnista kansakunnaksi: johdatus Yhdysvaltain historiaan*. Gaudeamus, Helsinki 1990.

HINE, Robert V. & FARAGHER, John Mack: *Frontiers: A Short History of the American West*. Yale University Press, New Haven (CT) USA 2007.

HYYTÄINEN, Nina & TÄHTINEN, Juhani: *Historian tutkimus ja lähteet*. eNorssi 2008. Verkko sivu [28.1.2016]

<http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimus-ja-lahdekysymys>

JOHANSEN, Bruce E. & PRITZKER, Barry M.: *Encyclopedia of American Indian History, Volume 1*. ABC- CLIO, Santa Barbara (CA) USA 2008. Google Books.

JOHNSON, Michael: *Villi länsi*. Alkuteos: *The Real West* (1983). Suom. Hertta Coogan. Otava, Helsinki 1986.

KASPER, Shirl: *Annie Oakley*. University of Oklahoma Press, Norman 1992. Google Books.

KASSON, Joy S.: Introduction. *Buffalo Bill. Last of the Great Scouts. Commemorative Edition*. Alkuteos: *Last of the Great Scouts* (1899). Edited: Cody Wetmore, Helen & Grey, Zane. *Bison Books* (University of Nebraska Press), Lincoln, Nebraska USA 2003.

MANCINI, Richard: *American Legends of the Wild West*. Apple Press, London 1992.

MARTIN, Russell: *Cowboy. The Enduring Myth of the Wild West*. Stewart, Tabori & Chang, New York 1983.

MASON, Mary Ann: *Divorce and Custody*. *Encyclopedia of Children and Childhood in History and Society*. Verkko sivu [19.4.2016]

<http://www.faqs.org/childhood/Co-Fa/Divorce-and-Custody.html>

MYERS, Caron: *Buffalo Bill Derailed in Davidson County*. Our State. Celebrating North Carolina. Verkko sivu [19.2.2015]

<https://www.ourstate.com/buffalo-bill-wild-west-show/>

- National Park Service. Little Bighorn Battlefield. *Battle of the Little Bighorn*. Verkko-sivu [1.2.2016]
<http://www.nps.gov/libi/learn/historyculture/battle-of-the-little-bighorn.htm>
- NESHEIM, David: *How William F. Cody Helped Save The Buffalo Without Really Trying*. University of Nebraska, Lincoln (US) 2007. Pdf-dokumentti [13.3.2016]
<http://digitalcommons.unl.edu/historydiss/24/>
- NICHOLS, Roger L.: *Amerikan Indians in U.S. History*. University of Oklahoma Press, Norman 2014. Google Books.
- PBS. American Experience. *Biography: Lillian Smith*. Verkkosivu [10.2.2015]
<http://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/biography/oakley-smith/>
- REDDIN, Paul: *Wild West Shows*. University of Illinois Press, Champaign (IL) 1999. Google Books.
- RYDELL, Robert W. & KROES, Rob: *Buffalo Bill in Bologna: the Americanization of the world, 1869–1922*. University of Chicago Press, Chicago 2005. Ebrary.
- SAGALA, Sandra K.: *Buffalo Bill on Stage*. University of New Mexico Press, Albuquerque (NM) USA 2008. Ebrary.
- SALOKOSKI, Tarja & MUSTONEN, Anu: *Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin*. Media-kasvatusseuran julkaisu 2/2007. Mediakasvatusseura, Helsinki 2007. Pdf-dokumentti [5.2.2016]
<http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>
- SAVAGE, Candace: *Cowgirls*. Bloomsbury, London 1996.
- SAYERS, Isabelle S.: *Annie Oakley and Buffalo Bill's Wild West*. Dover Publications, New York 1981. Google Books.
- WEYBRIGHT, Victor & SELL, Henry: *Buffalo Bill and the Wild West*. Hamish Hamilton, London 1956.
- SLATTA, Richard W.: *Cowboy: the Illustrated History*. Sterling, New York 2006. (2006a)
- SLATTA, Richard W.: *Western frontier life in America*. World Book Online Reference Center 2006. World Book, Inc. 19 Jan. 2006. (2006b). Verkkosivu [8.1.2016]
http://faculty.chass.ncsu.edu/slatta/cowboys/essays/front_life2.htm

SLOTKIN, Richard: *Gunfighter nation: the myth of the frontier in twentieth-century America*. University of Oklahoma Press, Norman (OK) 1998.

STURTEVANT, William C. & TAYLOR, Colin F.: *Suuri intiaanikirja: Pohjois-Amerikan alkuperäiskansat*. Alkuteos: *The Native Americans* (1991). Suom. Sirkka Suomi. Gummerus, Jyväskylä/Helsinki 1995.

SYRJÄMAA, Taina: *Edistyksen luvattu maailma: edistysusko maailmannäyttelyissä 1851–1915*. SKS, Helsinki 2007.

TERÄVÄINEN, Erkki: *Huomioita lehdistöstä historiantutkimuksen kohteena*. Artikkeleja historiasta ja lehdistöstä 1. Helsingin yliopisto 2008. Pdf-dokumentti [3.10.2015]
<http://www.ango.fi/userData/ango/artikkelit/lehdisto1pdf.pdf>

The Buffalo Bill Museum and Grave. *A Brief History of William F. "Buffalo Bill" Cody*. Verkkosivu [4.11.2014]
<http://www.buffalobill.org/History%20Research%20on%20the%20Buffalo%20Bill%20Museum/index.html>

The New York Times Company. *Our History*. Verkkosivu [5.11.2014]
<http://www.nytc.com/who-we-are/culture/our-history/>

The New York Times Company. *Standards and Ethics*. Verkkosivu [5.11.2014]
<http://www.nytc.com/who-we-are/culture/standards-and-ethics/>

The William F. Cody Archive: *Documenting the life and times of Buffalo Bill*. Verkkosivu [23.2.2016]
<http://codyarchive.org/life/wfc.bio.00002.html>

This Day in History. HISTORY.com. *Buffalo Bill's Wild West show opens*. Verkkosivu [3.2.2015]
<http://www.history.com/this-day-in-history/buffalo-bills-wild-west-show-opens>

U.S. History in Context. *Wild West Shows*. Encyclopedia of Recreation and Leisure in America, 2004. Verkkosivu [14.2.2015]
http://ic.galegroup.com/ic/uhic/ReferenceDetailsPage/ReferenceDetailsWindow?displayGroupName=Reference&prodId=UHIC&action=e&windowstate=normal&catalogId=&documentId=GALE|CX3434800273&mode=view&userGroupName=k12_histrc&jsid=bf84fe7b327dbce9197fe29afcb9c8e5